د افغانستان د بحران سیاسی حل

دکتور فاروق أعظم

www.hewad.com

دافغانستان د مطالعاتو د مرکز مشر

او

د لندن په پوهنتون کې د اوبو د کشالو د څېړونکې ډلې غړی

مئ ۲۰۰۹

لندن

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

موضـــوع	مـخ
سریزه	۳
د افغانستان امنیتي وضعه	۶
ملي فوج او ملي پولیس	۱۷
د دولت مشروعیت	۱۹
د دولت په لوړه سطحه کې رشوت او اداري فساد	۲۸
په افغانستان کې د مخدره موادو تولید او تجارت	۳۳
په افغانستان کې د بهرنیو مرستو مؤثریت	۳۸
د افغانانو د اقتصادي حالت څرنګوالی	۴۲
ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟	۵۲
د امریکا نوی جمهور رئیس باید د افغانستان په باب څه وکړي؟	۶۴
د افغانستان د جمهوري ریاست لپاره به څوک مناسب وي؟	۶۷
څه باید وسي چې افغانستان د رواني فاجعې څخه خلاص سي؟	۶۸
د پای خبري	۶۹
د افغانستان د بحران سیاسي حل	۷۷

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

إن الله لا يغير مابقوم حتى يغيروا ما بأنفسهم (صدق الله العظيم)

والتكن منكم أمة يدعون إلى الخير يأمرون بالمعروف وينهون عن المنكر واولئک هم المهتدون (صدق الله العظيم)

ما امریکا ته په رسمي دعوت د ۲۰ مئی څخه تر ۹ جون ۲۰۰۸ سفر وکړ. په واشنګټن او نیویارک کې مې مختلف امریکائي مقامات ولیدل. په واشنګټن، ویرجینیا، لاس انجلس، سانفرانسسکو، شیکاګو، میشیګن او نیویارک کي مي تر زرو ډیرو افغانانو سره خبری وکړې. هغوی ټولو زما څخه د افغانستان دبحران او ددغه کړکیچ دحل په باب پوښتنې وکړې. افغانانو غوښتل پوه سي چې ما د افغانستان په باب امریکایانو ته څه ویلي دي او د افغانستان په باب دامریکایانو نظر څه وو؟ ما افغانانو ته خپل د مذاکراتو لنډ معلومات وړاندې او سؤالونو ته مې ئې جوابونه ورکړل چې مختصر راپور یې وطنوالو ته پرخپل وخت د کتاب په شکل وړاندې سویدی*.

ددې لنډ راپور د وړاندې کولو موخه داوه چې وطنوال پوه سي چې ما امریکایانو ته چې اوس یې افغانستان په لاس کې دی زموږ د ګران وطن اوضاع څنګه تشریح کړیده؟ ما هغوی ته یوازې دافغانستان په ارتباط پیښې مشکلات ندي ویلي او یوازې مې انتقادونه ندي کړي بلکه د حل بارز نکات مې هم ورښوولي دي.

---

* د افغانستان د کړکیچ دحل لار، اګست 2008، ددانش مؤسسې چاپ، پیښور - پاکستان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راسئ دلته دهغه راپور يوه برخه رانقل کړو. کتاب د سؤال او جواب په شکل ليکل سوی دی. که ديو سؤال جواب ډير اوږد درته معلوم سو د هغه علت دادی چې ما ددغه جواب يوه برخه په يوه مجلس کې ويلې ده او نورې برخې يې په نورو مجلسو کې، دلته مې د کار د اسانئ لپاره دعين يا مشابه سؤال تول جوابونه چې په مختلفو مجالسو کې مې ورکړي يا تشريح کړيدي تر يوه جواب لاندې راوستيدي. پدې جوابونو کې د اسې نکات سته چې زما ندي او ما له نورو مي اقتباس کړی او دخپل استدلال دتقويې لپاره مې راوړيدي. ځينې معلومات او په تيره بيا د کتاب پايخوږ مې وروسته ددې کتاب د ليکلو په وختکې ورزيات کړيدي.

ددې ليکنې اصلي هدف دا وو چې هرخوک وافغانستان ته ورپېښ مشکلات تشريح او څيړي خو دحل لار يې نلري او يائې نه وائي. دلته ما دمشکلاتو ترتشريح او دمرض ترتشخيص وروسته دحل لار او دواء هم وړاندې کړيده چې کيدای سي پرهغه غور وسي، اصلاح سي او بيا دکار خلک پيدا او پر ولاړ سي. کار بايد له يوځايه پيل سي او ما لدغه ځايه پيل کړ*.

* دامريکا ترسفر وروسته مې افغانستان، پاکستان، سعودي عربستان او دوه واره اروپائي هيوادونو (ناروې، سويدن، دنمارک، جرمني، هاليند ، بلجيم او فرانس) ته دافغانستان دبحران دسياسي حل دپيدا کيدو په منظور تير يوکال سفرونه وکړه. په زرو افغانان او غير افغانان مې دمتخاصمو ډلو دمشرانو په شمول وليدل. ددی سفرونو جريان ددې کتاب په پای کې راغلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعاء کوم چې الله پاک عزوجل زما دا وړوکی تلاش پخپل دربار کې قبول او هغو کسانو ته چې د افغانستان لپاره په سیاسي حل پسې ګرځي دا نسخه او فارمول ګټور او د مخلصو افغانانو د راټولېدو لپاره یو منبر او پلتفورم وګرځوي.

په پای کې زه د وطن د دوه دردمنو ځوانانو ، ښاغلیو حفیظ الدین پیرزاده او مقبول احمد ننګ، ډېره مننه کوم چې هم یې زما د سفرونو په وخت کې زما خدمتونه وکړه او هم یې د دغه کتاب په ترتیب او چاپ کې مرسته کړیده.

امین وماذلک علی الله بعزیز.

دکتور فاروق أعظم

www.rewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی سؤال چې هرچا کاوه هغه دا وو چې د افغانستان امنیتي وضع څنګه ګورئ؟

جواب: ترشپږ کاله ډیر وسوه* چې نړیوال ه ټولنه ونه توانیده چې د افغانانو د باور او ملاتړ پربنسټ داډ من افغان ملي فوج جوړ کړي او تر اوسه هم امریکایان او ناټو پخپل سر بېله دې چې پر افغان فوج اعتماد وکړي او حتی هغه خبر کړي د مخالفینو پخلاف نظامي عملیات او بمبارډ کوي. حتی د مخالفینو په باره کې د معلوماتو په راټولولو کې هم پر افغان اردو او پولیسو اعتماد نکوي او خپل ځانته استخباراتي لارې لري. په دغسې عملیاتو، بمباریو او نیونو کې اکثره عام ولس ته تاوان رسیدلی دی، لارویان وژل سوي دي، ودونه او جنازې بمبارډ سوي دي، ښځې او ماشومان مړه سوي دي، بیګناه خلک بندیان سوي دي، زوریدلي دي، مړه سوي دی، مالي تاوانونه ور رسیدلي دي، بیعزته سوي دي او مهاجرت ته اړ سوي دي.

دا ټول هغو کړنو ته ورته دي چې روسانو د خپل اشغال په وختکې د مجاهدینو د ځپلو په منظورکول. څرنګه چې هغه تاکتیک کار ورنکړ او ټول ملت یې د روسانو پخلاف راوپاراوه، د امریکایانو او ناټو اوسنۍ پالیسي به هم بریالۍ نسي. داځکه چې دا د خلکو د زړونو د لاسته راوړو لار نده بلکه مخالفین نورهم تقویه کوي. د امنیت د خرابۍ یو مهم عامل هم دا دی.

---

* هغه وخت د امریکا لخوا دافغانستان د اشغال شپږنیم کاله تیر سویوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

طالبانو ته د القاعده په سترګه او ټولو پښتنو ته د طالبانو په نظر کتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي او د امنیت د خرابۍ عامل دی*. نه ټول طالبان القاعده دي او نه هم ټول پښتانه طالبان دي. همدا راز، د طالبانو او القاعده د هدفونو او ستراتیجۍ ترمنځ هم ډېر توپیر دی. طالبان د خپل هیواد لپاره جنګیږي او د غرب سره خاصه دښمني نلري خو القاعده په عربي نړۍ کې د امریکایانو و کمبلې ټولیدو ته متعهد دي او افغانستان د خپلو اهدافو دویشتلو لپاره دیو سنګر په ډول استعمالوي. همدا راز، ټول پښتانه طالبان بلل او د هغو په تور ټول پښتانه ټکول، ځورول او د هیواد له سیاسي صحنې لیرې ساتل د نړیوالې ټولنې بله لویه غلطي ده.

په یو هیواد کې حتمي نده چې ټول فوج، پولیس، د دولت مامورین او ټول ولس دې د هغه هیواد د مشر د فکر او پالیسیو ملګري وي؛ ځینې مجبوریتونه او حالات وي چې خلک مجبوروي چې د دولت سره کار وکړي. کله چې د طالبانو حکومت په نومبر ۲۰۰۱ کې رنګ سو د هغوی په زرهاو عسکر د هیواد په شمال کې و نوې ادارې ته ځانونه هغه وخت تسلیم کړل چې اطمینان ورکړه سو چې دوی به د طالبانو د خدمت په تور نه زورول کیږي. دوی غوښته چې د نوي حکومت سره کار وکړي او یا پخپلو کورو کې ارام کښیني او خپل شخصي کاروبار ته مخه کړي خو د هغوی سره داسې معامله وسوه لکه هټلر چې د یهودو سره وکړه**.

* د بون په کنفرانس کې د امریکا خاص استازی (جیمز ډابنز) پخپل کتاب (تر طالبانو وروسته، ص ۷۷) کې لیکي: "په بون کې زموږ لویه غلطي دا وه چې موږ پښتانه طالبان او طالبان مو القاعده ګڼل او د پښتنو ژبې سهم هلته دومره لږ وو چې د کنفرانس په پرانستلو کې په پښتو یو وینا هم نه وه چې د پښتو د نیمګړي تمثیل شک یې ډېر اوه".
Jams Dobbins, After the Taliban: Nation building in Afghanistan. Potamac Books Inc. Washington DC. 2008, P 77.

** جان کیمپنر پخپل کتاب (دبلیر جنګونه، ص ۱۳۹) لیکي: "بوش القاعده شورویان او جک سترا (د انګلیستان د وخت خارجه وزیر) هغوی نازیان ګڼل". (د امریکایانو په نظر ټول طالبان القاعده وه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرو طالبان د نړيوالې ټولنې په مخ کې ونيول سول، بنديان سول، په قلعهٔ جنګي کې مړه سول، په کانتينرونو کې سوري سوري سول او د ليلی په دښت کې لاس تړلي ژوندي ښخ سول. د امريکا د پخواني وزيرجنګ (ډونالډ رمزفيلډ) زړه لا يخ سوی نه وو او امر يې وکړ چې وئې سوځوئ. د هيواد په پاته برخو کې په زرو نور طالبان خپلو کليو ته لاړل چې عادي ژوند خپل کړي او هغو مثبتو تغييراتو ته هيله من وه چې غرب يې مسلسلې وعدې ورکولې. مګر دوی هرځای تعقيب سول، ونيول سول او د طالب او القاعده په نوم مړه سول. يو طالب قوماندان د غزني په شلګر ولسوالۍ کې د طالبانو د حکومت ترسقوط وروسته خپل کورته ولاړ چې عادي ژوند وکړي. امريکايانو هغه کلی بمبارډ او خلک يې پکښې مړه کړل. وروسته د انتقام لپاره ټول کلی ياغي سو او اوس شلګر په سيمه کې د طالبانو د ملا تير دی. يو استراليائي ژورنالست چې د بي بي سي لپاره يې کار کاوه يو فلم خپور کړ چې پکښې ښئي چې امريکائي عسکرو په ارزګان کې سپين ږيري بې عفته کړيدي. د کلي ځوانانو هوډ وکړ چې خپلې کډې پاکستان ته بيايي او له امريکايانو څخه د غچ اخيستو لپاره بيرته سيمې ته ستنيږي. د طالبانو خارجه وزير (مولوي وکيل احمد متوکل) پخپله خوښه امريکايانو ته تسليم سو خو هغوی بندي کړ او ترڅو کاله بند او شکنجې وروسته اوس هم په کابل کې په خپل کور کې تر نظارت لاندې دی. مولوي عبد السلام ضعيف په پاکستان کې د طالبانو سفير وو، هغه يې د ټولو نړيوالو قوانينو او نورمونو پخلاف ونيوی، او پنځه کاله يې د کندهار، بګرام او ګوانتانامو په زندانونو کې بندي او شکنجه کړ. ملا خاکسار (د طالبانو د رژيم د کورنيو چارو وزير) ځان امريکايانو ته تسليم کړ او د کابل د حکومت سره يې عملا همکاري پيل کړه خو مړ کړه سو. پدې ډول امريکائي او ائتلافي قواوو قصدا او يا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نا پوهې کې طالبان او پښتانه کونج ته تخته کړل او بیله مقاومته یې بله لار ورته پرینښوول. د امنیت د خرابېدو لوی عامل دا هم دی.

همدا راز، د هیواد د شمال څخه تقریبا دوه نیم لکه پښتانه د قومي تصفیې تر پروګرام لاندې چې فیلمونه یې موجود دي د طالب او القاعده په تور د نړیوالې ټولنې په حضور کې مړه سول، بې حرمته سول، لوټ سول او د خپلو کورونو څخه وشړل سول. هیچا د دغو قتل عامونو (جنوسایډ) او د ستة جمعي تعذیب (کولیکتیو ټورچر) مخ ونه نیو. سربېره پر دې، بي بي سي او امریکا ږغ رادیوګانو څو واره راپورونه خپاره کړیدي چې یو شمیر اوزبک او تاجیک کورنۍ د سرحد له ها غاړې راوستل سوي او د شړل سویو پښتنو پر مځکو او جایدادونو باندې میشته سویدي. تر او سه د دغو لکونو شړل سویو سرګردانه پښتنو پوښتنه چا ونکړه. هغوئ تقریباً دا اوه کاله کیږي چې د کندهار د ژړۍ په سوزانه دښت، د پاکستان په چمن، د سرانان په کمپ او د کوئټې د ښار په شاوخوا کمپونو کې د دربدرۍ ژوند تیروي. بین المللي ټولنه نه یوازې د دوی زار حالت ته توجه ونکړه بلکه هیڅ اراده نلري چې دوی خپلو کورونو ته پریږدي. (د تخار په خواجه بهاءالدین کې یو کال کیږي چې خپلو کورونو ته ستنې سوې کورنۍ کلابند دي او ځائي زورواکان ئې خپلو کورونو ته نه پریږدي. حکومت او نړیواله ټولنه د زورواکانو پخلاف هیڅ قانوني عمل نکوي).

په کابل کې د ملګرو ملتو د مؤسسې د نمایندګۍ مرستیال (کریس) وویل چې اوس هم د ۲۰۰۰ په حدود کې مسلح غیر مسؤل ګروپونه په افغانستان کې فعالیت لري چې اکثره یې په تروریستي اعمالو، د مخدره موادو په قاچاق او په سازماني جنایاتو کې لاس لري. هغه وویل چې لږ تر لږه ۲۸ تنه د دولت مهم مامورین او د افغانستان د پارلمان غړي پیژندل سوي دي چې د دغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیرمسؤلو مسلحو ګروپونو سره اړیکي لري. (کریس) خصوصي امنیتي شرکتونه هم متهم کړل چي د دغو ګروپو سره ټینګی اړیکی لري. د ملګرو ملتو د مؤسسي د بشر د حقوقو اداره پخپل کلني راپور کي وايي چې امریکا په افغانستان کې د ځینو هغو جنګسالارانو حمایت کوي چې د بشر د حقوقو په رابطه ډیر خراب سوابق لري. راپور د جنرال دوستم، عطامحمد نور او محمد محقق نومان اخلی چې په منظم او سستماتیک ډول په شمال کې پښتانه ځوروي، مالونه يې ورچوروي او پر حقوقو يې تیری کوي. (بي بي سي: ۱۴ جنوري ۲۰۰۳).

د شمال دغو شړل سويو او زورېدلو پښتنو ته امریکایانو او نړیوالو بیله مقاوته بله څه لار پري ایښې ده؟ اوس د شمال څخه د همدغو شړل سويو کورنیو ځوانان په کندهار، زابل، ارزګان او هیلمند کې د طالبانو د جنګی قوت د ملا تیر جوړوي.

افغانستان يو واحد او نه تجزیه کیدونکی هیواد دی چې د تاریخ په اوږدو کې مختلفو اقوامو پکښې يو د بل سره د ورونو پشان ژوند کړیدی. په شمال کې د تاجیکو، ازبکو او ترکمنو په منځکې پښتانه اوسي او د پښتنو په سیمو کې بیا د سوو کلونو راهیسي اقلیتونه میشته دي. د کندهار د ښار په زړه کې په زرو کورنی شیعه ګان اوسي او د ښار اکثره کسبونه، په دولتي ادارو کې ماموریتونه او شاوخوا شنه باغونه د دوی دي؛ چا ترخه خبره هم نده ورته کړې؛ احترام يې کیږي، او د ظاهرشاه په وختکې کندهاریانو خپل وکیل (اکبري) له همدغه شیعه ګانو څخه وټاکئ. همدا راز په هیلمند کې هزاره، تاجیک، ازبک او ترکمن ناقلین او په ګرش او لښکرګاه کې شیعه ګان سته چې چا ندي ازار کړي. دا ډول تاجیک، عرب او نور قومونه د غزني، پکتیا، پکتیکا، کنر، لغمان او ننګرهار په مرکزونو کې اوسي چې بیله کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهدید او فشاره د پښتنو په منځکې دورونو پشان په عزت ژوند کوي. خو دهیواد په شمال کې ځینو زورواکانو د بهرني استعمار او فرصت طلبو ګاوندیانو په مرسته نه یوازې هلته د پښتنو په ضرر د سیمې د موګرافیکه څهره او ایتنوپولیتیکل انډول بدل کړ بلکه په تیرو اتلس کلونو کې یې دهیواد دلویو ښارونو ، خصوصاً د کابل د ښار ډموګرافیکه څهره هم دخپلو قومي ناوړه اهدافو په ګټه واړول. دوی د پردیو په مرسته له یوې خوا پښتانه نه پریږدي چې دهیواد په شمال کې خپلو کوروته ولاړ سي او له بلې خوا یې د کابل ښار چې عمدتاً د پښتنو سیمه ده پخپلو قومیانو ډک کړ. دغه حالت ټول هیواد قومي ناارامۍ ته او خصوصاً پایتخت یې دیو ایتنوپولیتیکل بحران سره مخ کړیدی.

په ۱۹۷۶ م کې کله چې دداؤدخان په مقابل کې په کنړ، پنجشیر، لغمان او پکتیا کې یو شمیر مسلمان ځوانانو (اخوانیانو) بغاوت وکړ. د سیمو خلکو دهغوی ډیری ونیول او دولت ته یې تسلیم کړل او ځینې نور ورڅخه وتښتیدل. داځکه هغه وخت خلکو حکومت خپل باله او د هغو کسانو پخلاف ودریدل چې دغه مشروع دولت یې ناکراره کاوه. هغه وخت د اسلام شعارونو خلک نسوای جذبولای که څه هم اسلام افغانانو ته ترهرڅه ګران او عزیز دی. داؤدخان پښتون وو پداسې حال کې چې ډیرو غیرپښتنو دغه باغي ځوانان ونیول. خو فقط درې کاله وروسته، کله چې په کابل کې د شوروي په مرسته یو ګوډاګی حکومت پر قدرت راغی همهغه قوم په هماغو باغیانو پسې ولاړ. همداسې، په جنوري ۲۰۰۲ م کې په کندهار کې یوه سړي پر یو بهرني عسکر حمله وکړه. خلکو په تش لاس هغه ونیو او دولت ته یې تسلیم کړ. خلکو نارې وهلې چې موږ سوله غواړو، نړیوالو ته دې موقع ورکول سي چې افغانستان اباد کړي. خو نن هماغه خلک مایوس سویدي او د کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحکومت او ناټو په مقابل کې دطالبانو حمایت کوي. ښاغلی حامد کرزی له هماغو خپلو خلکو پخپل پلرني ښار کې په تیښته له مرګه ځان خلاص کړ.اوس ولس دحکومت سره نور دامنیت په ټینګولو کې مرسته نکوي.

نړیوالې ټولنې افغانانو ته په بون کې یو داسې ضیق البنیاده حکومت جوړ کړ چې د افغانستان په تاریخ کې یې ساری نسته. موږ په تاریخ کې ډیر خراب حکومتونه درلودلیدي خو داسې خراب حکومت لکه په بون کې چې نړیوالو افغانانو ته جوړ کړندی تیر سوی. نړیوالو مشهورغله، د نشئي موادو قاچاقبران، زورواکان، فاسد تکنوکراتان او د بشري حقوقو پایمالونکي چې د کرزي په خبره په نورو هیوادو کې یې د بیوسئ شپې تیرولې اوباید د بشرضد جنایاتو په تور په نړیواله محکمه کې محاکمه سویوای په حکومت کې راټول کړل. افغانستان ئې هغو قوماندانانو او سیاسي دلالانو ته ،چې خارجیانو ته یې د عسکرو پحیث خدمت کړی وو اویائې بهرنیو استخباراتو ته کار کاوه، د غنیمت د مال په ډول وویشئ.

امریکایانو پښتانه چې د هیواد اکثریت، سخت جنګي قوم او ددې هیواد له پیدا ایښته یې قدرت په لاس کې وو له قدرته محروم کړل. امریکایانو ټول پښتانه طالبان او القاعده وګڼل او د تروریستانو پشان یې ورسره معامله وکړه او کوښښ یې وکړ چې د هیواد په سطح د پښتنو شمیر کم وښئي او ورپسې یې سیاسي رول ورکم کړي. روسانو هم د خپل اشغال په وختکې د پښتنو د ځپلو په منظور څو ځلې احصائیه اعلان او هر واري به یې پښتانه کم ښوول پداسې حال کې چې په ټول افغانستان او خصوصاً د پښتنو په سیمو کې جنګ وو او د احصائیې د اخیستلو مجال نه وو. (په ۱۹۸۲ کې یې پښتانه له ۶۷٪ څخه و **۵۵**٪ ته راټیټ وښوول، په ۱۹۸۶ کې یې **۵۱**٪ او په ۱۹۸۸ کې یې **۴۸**٪ وبلل). د هغوی هدف دا وو چې پښتانه له اکثریته و لوی ګروپ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

راټیټ کړي او پدې ډول یې په فوج، پولیس، دولتي ادارو او سیاسي مجال کې ونډه ورکمه کړي. د بون کانفرانس په همدې مورد کې د روس پر پلمه روان او نور هم ټکنئ سو او پښتانه یې نور هم لرې وګڼل (۳۸٪). نن همدا کار ناټو کوي او پښتنو ته دژوند په هرمجال کې (شوری، فوج، پولیس، سیاسي ګډون، ...) ۳۸٪ ګوري. دغه سبب دی چې ډېر پښتانه په کابل کې او سنی نظام خپل نه بولي او دبریالیتوب لپاره ئې قربانۍ ته حاضر ندي.

د طالبانو تر سقوط وروسته په کابل کې ټول پښتانه دولتي مامورین دطالبانو په تور تهدید او له کاره وایستل سول او ځای یې په غیرپښتنو ډک سو. څو محدود پښتانه که چیرې لیدل کیدل هغوی د استاد سیاف ترسیوري لاندې ناست وه او یا هغه کسان وه چې د جهاد په دوران کې یې جمعیت ته ډیر زغستلي وه. سره لدې چې اوس حالات څه بدل سوي دي خو اوس هم د فوج افسران (دمعتبرو انګلیسي او امریکائي منابعو په قول) ۷۰٪ تاجیک دي او دملي امنیت په چاروکې خو د پښتنو سهم ډیر کم دی. په ملکي ادارو کې هم همدا حال دی. څه تغییرات راغلیدي، وزیران او ځینې عالي رتبه مامورین پښتانه مقرر سویدي خو اوس هم تعادل ته ډیره لار پاته ده. یو پارلماني راپور ښئي چې په ۲۰۰۷ م کې د رئیس جمهور په شمول د هغه په دفتر کې یوازې ۸ ٪ مامورین پښتانه وه. دغه سبب دی چې د کابل په ښارکې چې په پښتني سیمه کې واقع او شاوخوا یې اکثره پښتانه دي څوک د رئیس جمهور او وزیرانو په شمول د پښتو ویلو جرئت نلري. داسې یو حالت چې خپله دهیواد اکثریت وګړي ځان بېګانه وبولي امن نسي تأمینولای.

پر حکومت دعدم اعتماد یو بل عامل دادی چې په تیرو دیرشو کلو کې په عام ډول او په تیرو اتلس کلو کې په خاص ډول اکثره خارجي تعلیمي بورسونه غیرپښتنو ته ورکول سویدي. د دغه غیرعادلانه توزیع په نتیجه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په زرو غیرپښتانه تعلیمیافته هرکال هیواد ته راستینیږي او د مملکت چارې په لاس کې اخلي. پدې ډول پښتانه نور هم له دولتي اورګانو څخه ورځ په ورځ په نسبي ډول کمیږي او حکومت غیرملي او انحصاري شکل اخلي. پدغسې ظالمانه، غیرعادلانه او نامتوازنو شرایطو کې په دولت کې موجود بېواکه پښتانه نورنو دولتي اداره خپله نه بولي او دزړه له کومي همکاري نه ورسره کوي بلکه ناامنۍ ته لار پرانیزي.

لکه څرنګه چې د طالبانو پخلاف امریکایانو شمال ائتلاف د خپلو عسکرو په حیث استعمال کړ، داسې شمال ائتلاف هم امریکایان د طالبانو، حزب اسلامي او نورو مخالفینو د ټکولو په منظور استعمال کړل. امریکایانو حکمتیار ته د شمال ائتلاف په وجه په بون کې دعوت ورنکړ سره لدې چې حکمتیار د رباني صدراعظم او د طالبانو مخالف او ورسره جنګیدلی وو. ایرانیانو هم موقع ورنکړه سره لدې چې هغه د طالبانو د حکومت په ټوله دوره کې په ایران کې دهغوی سره وو بلکه په عوض کې یې د بون کنفرانس ته دهغه زوم (همایون جریر پنجشیری) وباله او بل زوم ئې چې پښتون وو (داکترغیرت بهیر) وربندي کړ. ددې ټولو سره حکمتیار بیا هم څو کاله انتظار ویوست خو چا موقع ورنکړه پداسې حال کې چې د جهاد نور ټول مشران اوس په کابل کې ناست او په حکومت کې شریک دي. حکمتیار ځان مجبور احساس کړ او دادی اوس د امریکایانو پخلاف جنګیږي. څرنګه چې امریکایانو ټول پښتانه طالبان ګڼل او اعتماد یې نه پر کاوه، تر ډیره وخته یې ترجمانان یوازې د شمال ائتلاف غیرپښتانه استخدامول. راپورونه وائي چې لدغو ترجمانانو څخه ځینو دامریکایانو او پښتنو ترمنځ داوبو دخړولو کوښښ کاوه او ځینو بیا دژبې د نه پوهېدو په وجه عام ولس ته ډیر ضرر ورساوه؛ کلي بمبارډ او بېګناه خلک مړه، بندیان او وځورول سول تردې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرزي يې پر حال وژړل (۲ مئ ۲۰۰۷) او وېويل چې زما څه په وس نه دي پوره او امريکايان زما په خوله نکوي. په او سلوکې د ناروی د دفاع د وزارت يو مامور ماته وويل چې يوه پنجشيري ترجمان هغه ته په هرات کې ويلي وه چې "زه په کندهار کي د امريکايانو سره ترجمان وم. يو کندهاری سړی موږ په سپين بولدک کی د طالب په تور ونيو او پوښتنه مو ځينی وکړه چې طالب يې؟ هغه وويل: يا". ترجمان امريکايانو ته وويل چې دی وائي، هو. په انګليسی کی (هو) ته (يا) وائی. امريکايانو چی فکر وکړ چي سړی زموږ په مخکی وويل چي هو؛ نو هغه يې بندی کړ. ترجمان ۱۲ مياشتی وروسته دا قصه د ناروی د دفاع وزارت دغه مامور ته په هرات کي کړی وه. مامور ورته ويلی وه چی دا خو تا سرچپه ترجمه کړيده. دا موضوع افشاء سوه او هغه کندهاری سړی ۱۲ مياشتی وروسته د ناروی د فوج په وساطت له بنده خوشی سو. د ناروې د دفاع وزارت دغه مامور ما (د کتاب ليکونکی) ته وويل چي د پنجشيری ترجمان په ترجمه کي اراده بده نه وه خو پښتو يې نه وه زده او دا يې نه ويل چي ترجمانی نسی کولای دا ځکه ډير معاش يې اخيست او متأسفانه د امريکايانو هم يوازی پر همدی خلکو تکيه وه. دغسې د مورميرې سلوک، بدبينی پيدا کول او بيځايه ځورول سوله او امنيت نسي راوستلای.

کرزي ته د جمهوري رياست په انتخاباتو کې اکثره پښتنو کوم چې اوس د ناټو تر اور لاندې دي رايه ورکړه. پارلماني انتخابات د امن په فضاء کې ترسره سول پدې هيله چې څه مثبت انکشاف به رامنځته سي خو هغسې ونسوه. وخت ثابته کړه چې افغانانو ته نه منتخب جمهور رئيس او نه منتخب پارلمان څه ګټه ورسول. ملت پر حکومت باور بايلود نو ځکه کرزي خپل تسلط او کنترول د نړيوالو د بيد ريغه ملاتړ سره سره په هيواد کې خپور او ټينګ نکړای سوای او اوس يې د هيواد ډيره برخه له کنتروله بهر ده. د هيواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي، شرقي او غربي سيمې د ناټو د قواؤ سره جنګونو نا ارامه کړېدي او په شمال کې خلک د زورواکانو زور، ناروا او ظلم ځوروي.

دموکراسۍ او د غربي نړۍ زر او زور ټولو د افغانانو په ژوند کې څه مثبت بدلون رانوستلای سوای بلکه برعکس د زورواکانو، د بشري حقوقو د پايمالونکو او مخدره موادو د قاچاقبرانو په لاس کې ابزار سول چې هيواد استقرار او امن ته نه پرېږدي.

برنې روبن (د بون په کنفرانس کې د ملګرو ملتو د مؤسسې د پلاوی غړي او اوس د امريکا د جمهور رئيس -اوباما- امنيتي مشاور) وائي: د اضطراري لوئې جرګې په وختکې (د بون تر کنفرانس شپږ مياشتی وروسته) د کابل بازارونه او کوڅې چې بايد د ايساف په لاس کې وای؛ د بون د قرارداد پخلاف اوس هم د مليشو په لاس کې وه. د امريکا پخواني دفاع وزير (ډونالډ رمزفيلډ) د دې پرځای چې د غه مليشې ديو سوله ايز ملي سياست د جوړښت لپاره تنظيم کړي، هغه يې د تروريستانو د تعقيب په هيله تقويه کول. ايساف چې د بون د کنفرانس او ملل متحد لخوا په کابل کې د امن مسؤل وو د مليشو پخلاف نه بلکه موازي عمل کاوه. ايساف چې موخه يې د داخلي جنګونو مخنيوی او د دولت عام امن ساتل وه مګر مليشې يې له ظلم او چپاول څخه نه منع کولې. رمزفيلډ نه پريښوول چې ايساف تر کابل هاخوا ولاياتونو ته ولاړ سي؛ پدې يې نوموړو مليشوته وخت ورکړ چې د هيواد پرخلکو، دارائيي او ګمرکاتو کنټرول پيدا کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم سؤال د ملي فوج او پولیس وو:

جواب: ځرنګه چې د کابل حکومت له متضادو شخصیتونو، متضادو عقائدو اود متضادو ګټو له خاوندانو څخه جوړ دی او ټول په یوه ملي مفکوره او هدف نه دي راټول، همدا سې ملي فوج او پولس یې هم پر همدغو پولو ویشلي دي او ملي هدف نلري. لکه ځرنګه چې حکومت د ولس باور او ملاتړ نلري همدا سې ملي فوج او پولیس د خلکو حمایت نلري بلکه تر ډیره حده د خارجیانو، جنګسالارانو او اقلیتونو په خدمت کې دي. په ۹ مئ ۲۰۰۸ یو نړیوال معتبر راپور وائي چې اوس هم د افغانستان فوج ملي تشخص نلري او ۷۰٪ افسران یې دیو اقلیت قوم دي. همدا سبب دی چې د یوې سیمې فوج په بله سیمه کې بریالی ندی او حتی ځائي فوج او پولیس همکاري نه ورسره کوي. که څه هم امریکایانو د فوج او جرمنیانو د پولیسو په تربیه او تجهیز کې څه کار کړیدی خو مطلوبه نتیجه یې نده ورکړې. په ۲۰۰۶ م کې، په پښتني سیموکې د فوج ۴۰ ٪ تبنتیدلي وو او اوس دا رقم تر دغه هم ډیر وو دا ځکه چې فوجیان خصوصاً پولیس فکر کوي چې په دغو سیمو کې ددولت سره همکاري کمه ده او ددوی تلفات ډیر دي. دغه عامل هم امنیت کمزوره کړیدی.

دکابل حکومت شکایت کوي چې فوج او پولیس تر اوسه نه سمه تربیه لري او نه وسایل. مور د افغان فوج او پولیسو قوت او مؤثریت دامریکا رږغ رادیو (۱۸ جون ۲۰۰۸) لدغه راپور څخه معلومولای سو چې وائي دامریکا په کانګرس کې دملي امنیت او بهرنیو چارو د کمېټې مشر (جان ټرني) د پنتاګون دراپور له مخې وویل چې په افغانستان کې دپولیسو ۴۳۳ یونټه دي چې هیڅ یو ئې هم پوره عملیاتوته تیار ندی؛ خو یوازې ۳ یونټه ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دخارجي فوج په حمايت عملياتو ته زړه ښه کولای سي. د امريکا دبهرنيوچارو په وزارت کې دافغانستان دمخدراتو دکنترول مشر (تامس شوئچ) نيويارک ټايمز ته په ۲۷ جولاي ۲۰۰۸ م کې وويل چې پنتاګون او کابل باټې ولي چې باکفايته افغان اردو او ملي پوليس لري خو حقيقت داسې نه دی. ملي اردو دجنګ قابليت نلري او دخلاء دډکيدو لپاره پوليس جنګ ته لېږل کېږي؛ هغوی هم دغه کارته تيار ندي. کله چې واستول سي چې پريوه خطرناکه سيمه ددولت کنترول قائم کړي ډير تلفات ورکوي. په کابل کې د تيرکال د ثور د اتمې د جشن په واقعه کې خلکو وليدل چې افغان فوج او پوليس څومره د ډاډ وړ دي. خلکو وليدل چې عسکرو يو او بل ته ويل چې بګريز (تښته) او جنرالانو پر خپلو مډالونو لاسونه نيولي ځغستل او رئيس جمهور او وزيران يې خطر ته پرميدان پرېښوول.

افغان فوج دا شکايت هم کوي چې ناټو دوی د جنګ لومړۍ کرښې ته بيائي او خپله شاته وي او پدې ډول يې د خپل سپر په توګه استعمالوي. که څه هم ماته په يوه ليک کې دانګليستان دنظامي قواؤ وزير دغه شکايت بيځايه بللی خو په هيلمند کې افغان عسکر اوس هم همدا ګيله لري. سربيره پردغه، فوج او پوليس د لږ معاش او هغه هم پر وخت د نه رسيدو څخه څو واره د راديو او تلويزيون له لارې شکايت کړيدی او وائي چې ځکه لوئې لارې نيسي، خلک او موټران شکوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم سؤال د دولت د مشروعیت وو.

د مشروعیت سؤال یوه امریکائي مطرح کړ او ویل چې په افغانستان کې د نړیوالو په مرسته د جمهوري ریاست او پارلمان لپاره انتخابات وسول او اوس هغه هیواد یو منتخب رئیس جمهور او منتخب پارلمان لري مګر د تشویش ځای دادی چې خلک ولې د خپلو منتخبو مشرانو ملاتړ نکوي؟

جواب: افغانانو د منتخب او یا غیر منتخبو مشرانو سره دلچسپي نه درلوده. دغه انتخابات په افغانستان کې نړیوالو قوتونو غوښتل چې خپل کنبینولي رژیم ته مشروعیت ورکړي. افغانانو ته دا مهمه نه وه چې کرزی منتخب وو او که نه وو بلکه امنیت، سم حکومت او د هیواد بیا ابادیده یې غوښته کوم چې نړیوالو مکرره وعده ورسره کړیوه. ولس ویل ښه، موږ به انتخابات هم په ارامه فضاء کې وکړو خو تاسې به ایا هغه څه وکړئ چې زموږ سره مو بیا بیا وعدې کړیدي؟ نتیجه دا سوه چې انتخابات وسوه مګر د خلکو سره وعدې ترسره نسوې. خلکو بیرته له حکومته خپل اعتماد د عدم همکارۍ په شکل واخیست.

دمشروعیت په باره کې ما ورته وویل چې یو دولت هغه وخت مشروع دی چې پرهغه سیمه پوره کنترول ولري پر کومه چې د تسلط ادعاء کوي. د امریکا د ملي استخباراتو د ادارې تازه راپور وائي چې د کابل حکومت یوازې د هیواد پر ۳۰ ٪ کنترول لري. ناظرین دا عدد هم مبالغه ګڼي او وائي څرنګه چې امریکا د کابل د حکومت حامي ده نو دا راپور ئې د هغه په ګټه لیکلی دی. په حقیقت کې د حکومت کنترول تر دغه ډېر کم دی. د جمهور رئیس سلاکار او د شکایاتو د اوریدو د ادارې مشر ښاغلي اسد الله وفاء په لومړي مارچ ۲۰۰۹ خبرنګارانو ته وویل چې د کندهار دولایت په ۱۷ ولسوالیو کې دولت یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ۳ ولسواليو کنترول لري او بس. هغه دا هم وويل چې پوليسو پر لويو لارو غيرقانوني پاټکونه اچولي، مسافر او موټران شکوي. دغسې کم او داغې تسلط د دولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي.

ددې لپاره چې يو دولت خپل مشروعيت ته قانوني بڼه ورکړي پکار ده چې د خلکو اعتماد، قيادت ته احترام او د هيواد قوانينو ته د هغوی اطاعت جلب کړي. په دولتي دستګاه کې د بشري حقوقو د پايمالونکو او قاچاقبرانو قوت، د زورواکانو قدرت او د رشوت او اداري فساد غوړيدنه، د افغان دولت ټولې هغه هلې ځلې چې د دغسې ملي اعتماد او درناوي لپاره يې کوي خنثى کړيدي. زورواکان او قاچاقبران نه يوازې په دولت کې لوړې رتبې او قوي لاسونه لري بلکه شخصي مليشې هم لري. هغوی د قانون د جوړېدو او د قانون د تطبيق کېدو په دواړو ارګانونو کې په قوت ناست دي او نه پرېږدي چې دولت امنيت تأمين کړي او د خلکو د ژوند بڼه کولو ته توجه وکړي. دغه نارسائي چې په نتيجه کې ئې خلک پر دولت اعتماد بايلي دافغانستان دولت د عدم مشروعيت د جدي خطر سره مخ کړيدی. د افغانستان دولت دخپل مشروعيت او يا دموکراسۍ ادعا ترهغو نسي کولای ترڅو هغه مشهور جنايتکاران چې په نړيواله محکمه کې بايد محاکمه سويوای ازاد ګرځي، بريتونه تاووي، قدرت لري او خلک تهديدوي.

يو دولت هغه وخت د مشروعيت ادعا کولای سي چې د خلکو معنوي ارزښتونو ته وفادار وي او ولس مطمئن وي چې دولت د دغو ارزښتونو د ساتلو او غوړېدلو لپاره کار کوي. مشروعيت يوازې پدې لاسته نه راځي چې دولت پر سيمه مسلط وي او يا په دولت کې يو شمير ماهر او تکنوکرات کسان راټول سويوي بلکه خلک بايد پدې قانع سي چې دا کسان د دوی د ارزښتونو او غوښتنو درک لري او د هغو د تطبيق لپاره په اخلاص کار کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخارجیانو ډیره تکیه، د حکومت واګې ناروا ، غلو ، رشوتخورو ، ظالمو او بېدینو ته په لاس ورکول د افغان دولت د مشروعیت معنوي اړخ سخت تخریب کړیدی. بدون شک یو غیرمشروع حکومت کولای سي تریوڅه وخته د بهرنیانو په نظامي زور او مالي مرسته وچلیږي، پر ځینو سیمو کنترول ولري او یو لږ وډیر کار هم وکړي خو د خلکو درناوی او د هغو په نظر د حکومت کولو مستحق او سیدل بیا بله خبره ده.

د مشروعیت بل مهم عنصر ددولت لخوا د خلکو د سر، مال او عزت ساتل او د هیواد دقوانینو تطبیقول دي. خلک باید پدې معتقد وي چې یوازې دولت هغه مناسب قوت دی چې د حکومت کولو وړ او ددوی د اطاعت او همکارۍ په عوض کې ددوی سر، مال، عزت او ناموس ساتلای سي. افغان موجوده دولت په هیڅ وجه ددې قابل ندی چې د خلکو امنیت وساتي او حتی ددولت په داخل کې پرزورواکانو قانون تطبیق کړي.

یو دولت دخپل مشروعیت د تثبیت لپاره باید د قوې د استعمال یوازینۍ مرجع وي. دولت نه یوازې باید خلک قانع کړي چې که کوم تصمیم نیسي هغه سم او دخلکو په ګټه دی بلکه داهم باید ثابت کړي چې دخپل هرتصمیم دعملي کولو توان لري او خلک د قوانینو په اطاعت مجبورولای سي او که ضرورت پېښ سي پدې لار کې مؤثره قوه استعمالوي. افغان اوسنی دولت د ارادې او د قوې د استعمال دغه انحصار نلري بلکه په هیواد کې ډیر نور قوتونه سته چې پر خلکو مسلط دي او د خپلو غوښتنو د تعمیل په لار کې د قوې د استعمال توان لري. دغه حالت ددولت مشروعیت ته لویه صدمه رسولېده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داعتبار وړ یو حکومت دداسی همفکره خلکو مجموعه ده چې د خپل هیواد لپاره ګډ اهداف او مشترکه ستراتیجي لري. ددې لپاره چې خپل تصامیم عملي کړي یو حکومت په ادارو کې کار پوهه، صادق او ددولت اهدافو ته وفادار کسان استخداموي. په افغانستان کې داوسني حکومت غړي ګډ اهداف او مشترکه ستراتیژي نلري بلکه د متضادو عقائدو او خاصو منافعو څښتنان ددنیا له هرځایه راوسټل سویدي. حکومت پوه او صادق کارکوونکي هم ډیر کم لري. څرنګه چې افغان دولت معین اهداف نلري چې پرهغه ئې غړي راټول وي نو ځکه نامعلومو او متشتتو اهدافو ته وفاداري بې مورده توقع ده. دغه سبب دی چې هر وزارت په حقیقت کې د یو زورواک پوسته، د یو تنظیم اډه او د یو قوم مسافرخانه ده. افغان دولت به ترهغو غیر مؤثر او نامشروع وي ترڅو دا فاسد او نابکار عناصر په حکومت کې پر قدرت او دولت همداسې بېهدفه وي. که څه هم په موجوده حکومت کې ځینی ښه عناصر سته خو د هغو شمیر کم او حالاتو ته مثبت بدلون نسي ورکولای. تاسې وګورئ چې د مخدره موادو د کښت، استعمال او قاچاق کار او دلویو لارو امنیت و مشهورو قاچاقبرانو ته سپارل سویدی. شخصي ملیشو، د مخدره موادو له تجارته راولاړ اقتصادي توان، او دحکومت له مواففو څخه سیاسي استفاده، زورواکانو ته په مجموع کې تردولت ډیر قوت ورکړیدی. دغه قوت، عام ولس او ددولت کوچني مامورین پخپل اطاعت مجبوروي او ددولت مشروعیت ته نه جبرانیدونکي صدمه رسوي. پدې ډول ددولت مشروعیت له دننه سخت تخریب کیږي. د یو ولایت د والي له دفتره تصادفاً اته ټنه تریاک راوایستل سوه. که څه هم هغه ددې پرځای چې مجازات سي ونازول سو خو هغه بیا هم ددغه تصادفي توهین په مقابل کې ناټو او حکومت ته پخپله سیمه کې لوی سردرد جوړ کړیدی او د دولت مشروعیت ته یې لویه ضربه ورکړیده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو دولت خپل مشروعيت هغه وخت په خلکو منلای سي چې د خلکو سره خپلې وعدې عملي او پرخپل ځان هغه قوانين اول پلی کړي کوم چې د خلکو څخه يې د تطبيق غوښتنه کوي. که د دولت متنفذ غړي هغو قوانينو او مقرراتو ته چې پخپله يې جوړ کړيدي درناوی ونکړي، که دوی ځانونه تر قوانينو لوړ وګڼي او څوک ئې د خيانت په جرم محکمې ته کش نکړای سي نو خلک به بدون شک د دا سې دولت مشروعيت تر جدي سؤال لاندې راولي. لوی څارنوال عبدالجبار ثابت په وار وار پارلمان او ميډيا ته ويلي دي چې يوازې کمزوري کسان محکمه کيږي او هغوی چې زور لري ازاد ګرځي بيله دې چې زه يې د نوم اخيستلو جرئت وکړم. ثابت وويل چې ما ته هغه وخت ډير مشکلات پيښ سول کله چې مې افشاء کړه چې د بلخ والي (عطاء محمد نور) يو جنګسالار دی، شخصي مليشې لري، اساسي قانون ته احترام نلري او د جمهور رئيس امر نه مني. لوی څارنوال دا هم وويل چې د بلخ والي دا هم ورته ويلي وه چې دده بې مخکنۍ موافقې به د دولت هيڅ يو مامور پخپل ولايت کې پرې نږدي. عبدالجبار ثابت د هرات والي (حسين انوري) هم په ورته تورونو تورن کړ. دواړو واليانو لوی څارنوال د بلخ او هرات څخه منع کړ. رئيس جمهور هم د لوی څارنوال په قول دده حمايت ونکړ او پدې ډول د هغوی د غو اعمالو د دولت مشروعيت ته شديده صدمه ورسول. مشهور جنګسالار او د افغانستان د فوج لوی درستيز (رشيد دوستم) څوک چې شخصي مليشې لري، د افغانستان په پارلمان کې د شبرغان نماينده (فيض الله ذکي) ته هدايت کړی وو چې په ولسي جرګه کې کوم وزير ته رايه ورکړي. وروسته معلومه سوه چې نوموړي د دوستم د هدايت پخلاف خپله رأيه استعمال کړيوه. رشيد دوستم هغه په شبرغان کې د زرو خلکو په مخ کې راچپه کړ او ترهغو ئې وواهه چې په وينو لژند او بيسده سو. ددې لپاره چې حکومت پدې واقعه کې مداخله ونکړای سي او دواقعې په راز څوک خبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

نسي، ښاغلی ذکي نژدې روغتون ته پرېښودل سو بلکه رشید دوستم هغه پخپل شخصي هلیکوپټر کې ازبکستان ته ظاهراً د تداوئ لپاره واستاوه. هیڅ د پارلمان ددې وکیل پوښتنه ونکړای سوای. سربېره پردغه، نژدې دوې میاشتې دمخه رشید دوستم خپل یو پخوانی مرستیال (اکبر بای) د شرابو په بوتل وویشت او پر کورئې چې په کابل کې جمهوري ارګ ته نژدې دی د راکټونو حمله وکړه. دوستم د لوی څارنوال دحکم باوجود چا بندي نکړای سوای. برعکس، کرزي اکبر بای وروغوښت چې ددوستم سره تر دعوې تیر سه. په دغسې شرایطو کې چې حاکمان پخپله قانون ترپښو لاندې کوي نور به یې واحترام ته څه وهڅوي؟ هلته چې قانون او مجریان یې مظلوم نسي حمایت کولای دولت څه مشروعیت لري؟

ددې لپاره چې خپل مشروعیت ثابت کړي، موجوده افغان دولت ته تقریبا غیر ممکن ده چې د خپل مشروعیت دټولو داخلي دښمنانو سره په یو وخت وجنګیږي لکه جنګسالاري، مخدره مواد، رشوت، بهرنی مشکل او مسلح مخالفین. د افغان دولت اوسنی وضع هغه سخت ناروغ ته ورته ده چې د روغتون د شدید مراقبت په خونه کې بستر او د څو خطرناکه قوي ناروغیو په مقابل کې د ژوند او مرګ په کشمکش کې راګیر وي. که د نوموړي څخه د روغتون وسائل، اکسیجن او شدید مراقبت لیرې سي ډیر ژر به مړ سي. همدا راز که د اوسني حکومت له ساتني څخه اویا زره بهرني عسکر او د زرو ملیونو ډالرو پیچکاری لیرې سي ډیر ژر به سقوط وکړي. دغسې یو ناروغ دولت به ولس پخپل صحت او مشروعیت څنګه قانع کړي؟

ناټو کلي بمبارډوي چې خلک د حکومت په اطاعت مجبور او په مشروعیت یې اعتراف وکړي. د زور بیځایه او بیموجبه استعمال د خلکو د قناعت مؤثره وسیله نده. زور یو منفور دولت په یوه مشروعه مؤسسه نسي بدلولای. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو حمایت باید د خلکو د زړونو د لاسته راوړلو له لارې حاصل سي نه د قوې په استعمال سره. یو شمیر د نړیوالو حقوقو ماهرین فکر کوي چې د تروریزم پرضد جګړه اوس د پښتنو دلوئې پرګنې سره په جنګ بدله سویده چې نه یوازې د دولت مشروعیت ئې تر جدي سؤال لاندې راوستی دی بلکه دعام وژني حقوقي سؤالونه یې راولاړ کړیدي.

دواشنګتن پست په قول (یکشنبه، ۱۸ نومبر ۲۰۰۷) ناټو، امریکا او دهغو افغاني ملګرو دطالبانو په نسبت افغان عوام ډېر وژلي دي. دناټو سرمنشي (جاپ دي هوپ شیفر) اخطار ورکړ چې دملکي خلکو زیاتیدونکې وژنه دخلکو په وړاندې دغربي قواؤ ملاتړ کوم چې ددوی په حمایت ورغلیدي کموي. د ملګرو ملتو دمؤسسې دسپتمبر ۲۰۰۷ راپور وائي چې هوائي بمباری په افغانستان کې دانتحاري حملو اصل باعث او مشوق دی چې ډیر بیګناه خلک وژني، ولس دکابل دحکومت په خلاف دروي او مخالفینو ته لویه تبلیغاتي ګټه رسوي. حامد کرزي په وار وار ویلي دي چې دتروریزم پخلاف مبارزه باید زموږ په کلیو کې نه بلکه په پاکستان کې دننه وسي خو امریکایان یې نه ورسره مني او پدې ډول ئې دده حکومت دمشروعیت دیو جدي سؤال سره مخ کړی دی.

دکال ۲۰۰۸ د جولای په اوائلو کې امریکایانو دنورستان په ولایت کې د عامې سورلۍ دوه موټران بمبارډ کړل چې په نتیجه کې ئې ۲۲ ملکي کسان مړه او ډیر نور زخمیان سول. خلکو احتجاج وکړ. امریکایانو ویل دا ټول تروریستان او اشرار وه. ځائي حکومت دخلکو دشکایت دفشار په سبب سیمې ته هیئت واستاوه چې دهغه په نتیجه کې د نورستان والي تمیم نورستاني په دغه واقعه کې د عامو خلکو، ښځو او ماشومانو د وژلو تائید وکړ. ددغو اظهاراتو په سبا تمیم نورستانی له دندې ګوښه کړه سو او امریکایانو خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره بیا تکرار کړه چې دا ټول تروریستان وه (اریانا تلویزیون- ۲ جولای ۲۰۰۸). په دغسې یو حالت کې به د والي څه حیثیت وي او د خلکو په نظر به حکومت څه مشروعیت ولري؟

د نورستان تر واقعې دوې ورځې وروسته امریکایانو د شینوارو په هسکه مینه کې د واده ورا بمبارډ کړه چې په نتیجه کې یې ۴۸ تنه ښځې او ماشومان د ناوې او زوم په شمول شهیدان سول او ۳۴ زخمیان یې د ننګرهار روغتونونو ته یووړل. امریکایانو اعلان وکړ چې دا ټول اشرار او تروریستان وه. د خلکو مظاهرو، جمهور رئیس کرزی مجبور کړ چې هغه کلي ته فاتحې او عذر ته ورسي په کوم کې چې دا غمناکه واقعه پېښه سوې وه او د غمځپلو سره غمرازي وکړي. خو امریکایانو خپل انکار ته دوام ورکړ چې دوی یوازې تروریستان بمبارد کړېدي. وروسته د کنړونو او نورستان شورۍ ګانو او د هسکې مېنې ولسوال خلکو او خبرنګارانو ته وویل چې امریکایان پخپلو دغو بیمسؤلیته کړو پښتانه بغاوت ته هڅوي. دوی په سیمه کې د خپلو اهدافو د تحقق لپاره په افغانستان کې جنګ غواړي (اریانا تلویزیون ۸ جولای ۲۰۰۸). دغسې یو دولت به څه مشروعیت ولري چې د رئیس دولت خبره دده بهرني ملاتړي نه مني؛ هغه کسانو ته چې دی په عذر ورځي هغوی یې تروریستان بولي او که یو والی پرخپل ولس د پردو ناروا په روا تعبیر نکړي په سبا ئې له دندې شړل کیږي؟

د هیواد په شمال کې چیرې چې د حکومت پخلاف علني جګړه نده روانه، خلک د زورواکو، د بشر د حقوقو د تیري کوونکو، د فاسدو حکومتي ماموړینو او قاچاقبرانو څخه چې پر سیمه حکومت کوي او نړیوال ملاتړ هم لري سر ټکوي. پولیس پر لویو لارو خلک پدې بهانه شکوي چې معاش یې کم او هغه هم ډیر وخت ندی ورکول سوی. د فساد سره د مبارزې د ادارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشر عزت الله واصفي وائي چې "ترڅو د دولت لوړپوړي چارواکي قانون نه مراعاتوي اداري فساد به جرم ونه ګڼل سي. اصلاحات باید له لوړه پیل سي. که لوړپوړي چارواکي په ملیونو ډالره سوء استفاده کوي او څوک څه نسي ورته ویلای نو ته څنګه یو کوچني مامور ته ویلای سې چې ۴۰ ډالره مه اخله." دغسي یو حالت نه یوازې پر حکومت د خلکو اعتماد کموي بلکه په ټولنه کې نظم مختلوي او هیواد د بحران سره مخامخ کوي. پدې ډول د هیواد په جنوب، شرق او غرب کې خلک د امریکا او ناټو له بمباریو او د حکومت له اداري فساده په عذاب دي او په شمال کې ولس د فاسدو حکمرانانو او د غرب د ملګرو زوروا کانو څخه په ژړا دی. دغه حالت د افغان دولت مشروعیت ته سخته صدمه رسولېده. ناټو باید پدې پوه سي چې د نظامي قوې استعمال ولو که کامیابه هم وي یوه مؤقتي چاره ده. که د خلکو حمایت نه وي د قوې دغه استعمال او عمراني هلې ځلې به څه نتیجه ورنکړي. اداري فساد تر ټولو ډیر د حکومت په ځان لوی افت او بلا ده چې عدم امنیت، بغاوت او د مخدره موادو مافیا تقویه کوي. اداري فساد هغه کسان هم ناراضه او بغاوت ته وهڅول چې په اول سر کې حکومت ته خوشبین وه.

حامد کرزي په ۲ مئ ۲۰۰۸ م د شپیګل المانی مجلې ته ویلي وه چې ما خپل په حکومت کې یو لوړپوړی چارواکی (رشید دوستم) له دندې ګوښه کاوه خو یو بهرنی هیواد (ترکیه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پر ودرېد او ایسته مي نکړای سوای. همداراز، د سنډې ټایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) ولسمشر کرزي د هلمند د پخواني والي شیرمحمد اخندزاده پر سر له بریتانیې سره شخړې کړې دي. ولسمشر وایي چې د انګلیستان دوخت صدراعظم تونی بلیر ورته وویل چې که چیرته د هلمند والي شیرمحمد اخنزاده له خپلی دندی لیري نکړي نو دی به خپل ټول عسکر له افغانستانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسي. د سنډې ټايمز ورځپاڼه له کرزي څخه په حواله ليکي چې شيرمحمد اخنزاده د انګريزانو د فشار له امله د ده له خوا ګوښه کړای شو که نه نو د هلمند لپاره يو مناسب والي وو. پروسږکال د افغانستان ولسي جرګې دوه وزيران(د بهرنيو چارو وزير سپنتا رنګين دادفر او د مهاجرينو دچارو وزير حاجي محمد اکبر ځاځئ) د بيکفايتۍ په تور سلب اعتماد کړل. له اوريدو جرمنيان پر دادفر ودريدل. دغه سبب دی چې هغه تراوسه خپلې دندې ته ادامه ورکوي او ځاځي چې بهرنی ملاتړ ئې نه درلود له وظيفې ګوښه سو. سږکال دوه نور وزيران(اسدالله خالد او صديق چکری) د ولسي جرګې لخوا رد سول خو غيرقانوني خپلو دندو ته ادامه ورکوي او ولسي جرګه يې د پوښتلو توان نلري. د شپيکل مجلې دا ادعاء هم کړيوه چې د افغان حکومت اکثره وزيران بهرنيو استخباراتو ته کار کوي. دغسې يو فاسد او لاسپوڅی دولت به د خپلو خلکو په نظر څه مشروعيت ولري؟

څلرم سؤال چې هرچا کاوه هغه په دولت کې د رشوت او اداري فساد وو.

جواب: د بون په کنفرانس کې امريکا دافغانستان حکومتي مقامونه او څوکۍ زوروا کانو او غربزده ګانو ته د خدمت په مقابل کې د غنيمت مال په ډول وويشل؛ هغوي پخپل وار ورسپارل سوي وزارتونه او اداري خپلې قومي پوستې، دتنظيمونو اډې او د سوء استفادې مغازې وګرځولې. هغوی وزارتونه، ولسي جرګه او مشرانو جرګه، ولايتي جرګې، په مرکز او ولاياتو کې دولتي اداري ټولې پخپلو خپلوانو، حزبي وتنظيمي ملګرو او وفادارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیله دي چې د چا لیاقت، کفایت او اهلیت په نظر کې ونیسي ډکې کړې. که څه هم ځینې ښه خلک په کار وګومارل سول خو دهغوی شمیر ډېر کم او مؤثریت ئې ډېر لږ دی. همداراز، ځینې غربي هیوادونو لکه ایتالیا کوښښ کړېدی چې د افغانستان قضائي نظام اصلاح کړي خو تراوسه دا مهم ارګان له اداري فساد ، د زورواکانو له اثر، دمسلکي قاضیانو له کمی او دقاضیانو د امنیت د نه تأمین سره مخ دی. نوځکه دا مهمه اداره اوس ببطرفه نده اوعدالت نسي تأمینولای. د امنیت د لوی رئیس په قول عدلیه ددولت د نورو ارګانونو سره هماهنګه نده نوځکه امنیت لکه څنګه چې پکار دی نسي منځته راتلای. په پلازمېنه کابل او ټول هیواد کې د زورواکانو، د بشري حقوقو د پایمالونکو، رشوتخورو او اداري مفسدینو بیله کومې ویرې سرشاره ګرځیدل ددولت مشروعیت او دموکراسي دواړه سخت متضرر کړېدي.

ډیر وزیران، والیان او رئیسان علاوه پردې چې شخصي ملیشې لري إن جی أو ګانې او شخصي انتفاعي مؤسسې هم لري چې هغه پیسې چې له بهره د مرستې په نوم افغانستان ته راځي پخپلو جیبو کې واچوي. دوی په هرخارجي قرارداد کې خپله ونډه هم لري. یو وزیر یا مشاور تر ۲۰۰۰۰ ډالره په میاشت کې معاش لري چې د هغه وزارت یو سابقه داره مأمور ۲۰ ډالره نلري. دماليې وزیر انوارالحق احدي اریانا تلویزیون ته وویل چې معاش یې په میاشت کې ۲۰۰۰۰ ډالره اویوه بهرنۍ اداري ئې ورکوي. دا وضع خپله اداري فساد پیدا او تقویه کوي. پخواني داخله وزیر علي أحمد جلالي وائي چې ۴ وزیران او ۱۳ والیان مستقیماً د مخدره موادو په قاچاق او اداري فساد کې د کرزي د ورونو په شمول لاس لري. کله چې د کرزي څخه د جلالي ددغه ادعاء پوښتنه وسوه هغه په ډیر عصبانیت دغه ادعاء رد کړه او جلالي ئې په دروغو او فساد

(c) ketabton.com: The Digital Library

تورن کړ. په دولت کې د اداري فساد ښکاره او د شرم نمونه داده چې د فساد د مخنیوي د ادارې مشر ښاغلی عزت الله واصفي په عام محضر کې (اریاناتلویزیون ۱۷- اپریل ۲۰۰۸) لوی څارنوال ښاغلی عبدالجبار ثابت په رشوت او سوء استفاده متهم کړ. لوی څارنوال پخپل وار عزت الله واصفي په رشوت او اختلاس تورن کړ او ویویل چې زما سره کره اسناد دي چې کله چې واصفي په فراه کې والي وو سوء استفادې کړیدي. دواړو ادعاء وکړه چې موضوع به محکمې ته محول کوي. حکومت تردې حده شوړیدلی، اداري فساد تردې حده رسېدلی او قیادي جبن تردي حده مستولي دی چې د جمهور رئیس لومړي مرستیال ضیاء مسعود ادعاء وکړه چې ددولت لوړ پوړي چارواکي د مخدره موادو په قاچاق کې لاس لري. کله چې د رئیس جمهور څخه ددې ادعاء په باره کې په اوله د اکتوبر ۲۰۰۷ م پوښتنه وسوه هغه په ډیر طنزیه ډول وویل چې که جرئت لري نومان دې ئې واخلي. یعني سته خو مګر د نومانو د اخیستلو جرئت په چا کې نسته. عبدالجبار ثابت ادعا وکړه چې وکرزي ته یې د شلو لوړپوړو قاچاقبرانو او رشوتخورو نومان ورکړه خو کرزی دی دهغوی له تعقیبه منع کړ. د لوړپوړو رشوتخورو، قاچاقبرانو او مفسدینو د نومانو د اخیستلو جرئت نه په وزیر، نه د رئیس جمهور په مرستیال او نه پخپله په رئیس جمهور کې سته. دامریکا خارجه وزیره (هیلری کلنتن) وائي افغانستان یو تاریاکي دولت دی چې کمظرفۍ او په لویه کچه اداری فساد فلج کړیدی. ځینې معتبر منابع وائي چې له څه وخته راهیسې امریکا ئي وسله دکابل دفوج او پولیس لخوا پر مخالفینو خرڅیږي. دفساد دیو بل اړخ په باره کې دښار جوړولو وزیر انجنیر یوسف پښتون ادعاء وکړه چې "هیواد اوس د مځکو او مخدره موادو د مافیا په لاس کې دی". اداري فساد تردې حده اوس رسیدلی دی چې د کرزي ملاقاتونه خرڅیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي کرزي په ۱۳ نومبر ۲۰۰۷ م پرخپلو یو شمېر وزیرانو او د پارلمان پرغړو تور ولګاوه چې له خپلو دندو څخه سوء استفاده کوي، رشوت خوري او په اداري فساد اخته دي. ده وویل چې دا ناروغي اوس دومره پراخه سوې ده چې دهیواد دبیا ودانولو مخ یې نیولیدی. کرزی پداسې حال کې چې قهرېدلې معلومېده وویل چې "دعادي افغان ژوند ورځ په ورځ خرابېږي پداسې حال کې چې حکومتي مامورین یوازې پدې فکر کې دي چې څنګه خپله شخصي دارائې ډېره کړي. پدې نظام کې لوړپوړو چارواکو هرڅه پیدا کړل – پیسې، ډېرې پیسې. – خدای په پوهېږي چې ترحد ډېرې یې ټولې کړې. زموږ دحکومت دلوړپوړو مامورینو په پیسو دنړۍ بانکونه ډک دي. لوکس قصرونه، نه یوازې په کابل کې بلکه دلته او هلته ټول زموږ دحکومت او دپارلمان دغړو دي؛ هریو ئې درې څلور کورونه په بیلو بیلو هیوادونو کې لري". دحیرانتیا او پریشانۍ خبره داده چې کرزی په هرڅه پوهېږي او اعتراف کوي خو داصلاح لپاره یې هیڅ او یا ډېر کم څه کوي. دجمهور رئیس سلاکار اسدالله وفاء په لومړۍ مارچ ۲۰۰۹ کې وویل چې په کندهار کې د بیا ودانولو کار ددولت د مامورینو د اداري فساد په وجه وروسته پاته دی. دغسې یو حالت پر حکومت او پولیسو د خلکو اعتماد کم کړیدی چې نتیجتاً ئې امنیت ته لویه صدمه رسولې ده. دغه حالت، ولس پرحکومت ډېر بې باوره کړیدی او په ځان کې دتنفر او انزجار تومنه شاربې.

نړیوالې ټولنې او افغان حکومت له اولې ورځې خلکو ته وعدې ورکولې چې امنیت به تأمینوي، سم او مؤثرحکومت به راولي او دهیواد بیا رغونه به کوي. افغانانو دوی ته کافي وخت ورکړ او لازمه همکاري یې ورسره وکړه ترڅو دوی خپل تعهدات پرځای کړي خو متأسفانه تراوسه هیڅ یو له دغو تعهداتو عملي نسو. او حتی داسې هم ونسوه چې پر سمه او صحیح خوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

قدمونه اېښوول سوېوي څو دهغه په برکت هيواد ورځ په ورځ د ارامۍ او سوکالۍ خواته تللی وای. افغانانو د کرزي څخه د اداري فساد د ريښو ايستلو ډېره توقع نه درلوده داځکه اداري فساد په ډېرو هيوادو کې سته. خو دده څخه يې دا توقع وه چې د ابتدائي عدالت د تأمين په منظور د بدکارو، زورواکانو، قاچاقبرانو، د بشر دحقوقو دپايمالونکو، او سوءاستفاده کونکو ملاتړ ونکړي او دهغو کسانو مخ ونيسي چې بهرنۍ مرستې پخپلو جيبونو کې اچوي او نه پرېږدي چې خلکو ته ورسيږي. د حکومتدارۍ او عدالت ددغه بسيط عنصر کمزوري او په ډېرو ځايو کې نه موجوديت ددې سبب دی چې خلک د حکومت دفاع ونکړي او مخالفينو ته لار او حتی ځای ورکړي او يا حد اقل بېتفاوت پاته سي. که ددولت وزيران او عاليرتبه مامورين شاهدي ورکوي چې دکابينې غړي، واليان او د رئيس جمهور کورنۍ او نژدې خپلوان په قاچاق او فساد کې اخته دي او بيا هم امريکا او نړيوالې ټولنې يې بېدريغه مرسته کوي؛ که د رئيس جمهور مرستيال شاهدي ورکوي چې دده د حکومت لوړپوړي چارواکي مفسدين دي او دی يې دنيولو او حتی نوم اخيستلو توان نلري خو بيا هم ټوله غربي نړۍ دهمدې مفسدينو ترشا ولاړه ده افغانان به دداسې يوه بې کفايته حکومت او له داسې بهرني حمايت څخه د خير څه توقع ولري؟

دکابل حکومت څخه به دچا د سم کار څه توقع وي چې مشر يې د شپيګل مجلې سره په يوه مرکه کې وائي (افغان رساله- مئ ۲۰۰۸، ص ۳) چې نړيوالې ټولنې ټول هغه غله او جنګسالاران چې له طالبانو تنبتيدلي وه بيرته راوستل او په حکومت کې يې شامل کړل. کرزي وويل چې ډېر بهرني هيوادونه دجنګسالارانو سره تار لري او اوس هم هغوی ته پيسې ورکوي او ملاتړ يې کوي. همدا بهرنيان دهمدې جنګسالارانو او ټوپکيانو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعسکرو او پولیسو کار اخلي. کرزي وویل چې "دنړیوالې ټولنې ځینې غړي زمورږ دځینو فاسدو خلکو او مامورینو سره تړاو لري او دهغو څخه استفاده کوي. دمثال په توګه دبین المللي ټولنې یوه غړي هیواد دافغانستان په یوه برخه کې یو قوماندان ته دهغه دوفادارۍ په خاطر پیسې او مځکه ورکړېده.ایا زه (کولای سم) هغه محکمې ته راکش کړم؟"

دسترې محکمې دعالي شورئ غړي قاضي بهاءالدین بهاء اریانا تلویزیون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وویل چې د حکومت ډیر وزیران، دهغوی معینان او د دوائرو رئیسان د سترې محکمې لخوا په رشوت او اداري فساد محکوم سویدي خو څوک ئې نسي بندیان کولای. دغسې یو نظام به چې شریعت او قانون یوازې پرکمزوره تطبیق کیږي او زورواکان ترقانون لوړ او سرشاره ګرځي دخلکو اعتماد څنګه خپل کړي؟

د اوضاع ډېر څېړونکي پدې عقیده دي چې مخالفین نسې کولای ناټو په زور ماته کړي. خو بیله شکه اداري فساد ، بیعدالتي او قاچاق به ئې حتمي ماتې ته ورټېله کوي او عمر به ئې ورلنډوي.

پنځم سؤال د مخدره موادو د تولید وو.

دغربي نړۍ پالیسیو افغانستان په یوه تاریاکي هیواد بدل کړ څو دغرب په بازارو کې د مخدره موادو تقاضا ته جواب وویل سي. دامریکا خارجه وزیره افغانستان یو تاریاکی دولت بولي. په افغانستان کې د تریاکو تولید له ۱۸۰ ټنه په ۲۰۰۱ کې چې هغه هم د بدخشان په یوه محدوده ساحه کې کرل کېده و ۲۵۰۰ ټنه ته په ۲۰۰۷ کې ورسید. اوس تاریاک تقریبا ۴۰٪ د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناخالصو ملي عوايدو (۳،۱بليون ډالر) او د نړۍ د عرضې ۹۳٪ تشکيلوي. دغو ترياکو بيه په امريکائي بازار کې ۴۳۰ بليون ډالره ده چې افغانانو ته يې يوازې ۰،۷٪ (۳ بليون ډالر) رسيږي. متباقي ۴۲۷ بليون ډالره يې د اروپائي او امريکائي سوداګرو په جيبو کې لويږي. ځيرونکي پدې عقيده دي چې مخدره مواد، د حکومت اداري فساد، د مخالفينو فعاليت، برمته نيول او په بيلو شکلونو د خلکو تهديد، ددولت په اداري دستګاه کې دزورواکانو نفوذ او جنايتونه دا ټول يوله بله ټينګې اړيکې سره لري. د مخدره موادو کاروبارکونکو ددولت په اداري، مالي اوعدلي نظام، انکشافي پلانونو، حکومتدارۍ او اعمار مجدد کې کافي نفوذ کړيدی. د مخدره موادو په پيسو او دغرب په ملاتړ، زورواکان شخصي مليشې ساتي او ددولت د قانون جوړولو او تطبيق کولو ارګانونو ته اوامر صادروي. په تيرو څو کالو کی د مخدره موادو دکښت او قاچاق د له منځه وړلو لپاره ټول پلانونه او فعاليتونه ناکام سويدي. د سينلس مؤسسه ادعاء کوي چې امريکا او نړيوال د مخدره موادو د کښت او قاچاق په مخنيوي کې ناکام دي. افغانانو ته کار او دعائدو کومه بله منبع نسته نو ځکه مجبور دي ترياک وکري. د بلخ والي عطاء محمد نور د اريانا تلويزيون سره په ۲ جولای ۲۰۰۸ م په يوه مرکه کې وويل چې نړيواله ټولنه او دکابل په حکومت کې مؤثرې حلقې په افغانستان کې دترياک کښت تشويقوي.

د ۲۰۰۷ م کال د اپريل په سر کې زه (ددې کتاب ليکونکی) وطن ته تللی وم اوهلته می ددې ټولو عناصرو ائتلاف خپله وليد. په کوئټه کې مدرسې خالي وې او ټول طالبان افغانستان ته د کوکنارو د نېښ وهلو لپاره تللي وه دا ځکه له قديمه نېښ وهل دطالبانو کار دی. په افغانستان کې عسکرو او ددولت کم رتبه مامورينو هم دسهار لخوا تر رسمياتو دمخه نېښ واهه داځکه معاشونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې کم وه او د تریاکو په کښت کې یې دیوې میاشتې په خواری د ټول کال د دولت معاش برابرولای سوای. د طالبانو قوماندانانو خپل زکات ځینې اخیست. د دولت اکثره عالي رتبه مامورینو یا پخپلو مځکو خاشخاش کرلي وه او که ئې مځکه نه وه بیا دوظیفې تر څنګ د تریاکو په تجارت مصروف وو. د داخلي او خارجي قاچاقبرانو خو پدا زندګي وه او حتی خارجي عسکر هم د دغه سخي بوټي څخه بې برخې نه وه. پدې ډول خاشخاشو خپل د کرم سایه پر ټولو غوړولې وه او دوست او دښمن یې په یو سنګرکی سره کښېنولی او یو وسیع ائتلاف ئې په جوړ کړی وو. که دولت یا ناټو د تریاکو دله منځه وړلو لپاره کومه عملي هڅه کړې وای نو ټولو به ئې په ګډه مقابله کړې وای چې دا د کابل دولت ته یو لوی ګوابښ کیدای سوای چې نه کرزي غوښت، نه امریکایانو او نه ناټو. ازادی رادیو ته په ۱۲ نومبر ۲۰۰۷ م یو بزګر وویل چې ماته یو قوماندان چې په پارلمان کې دی وو کیل ملاتړ ورسره دی وویل چې که غواړې تاریاک دی مات نسي نو پیسه به راکوې. د کوکنارو د تولید د کنټرول او هم په دولت کې د اداري فساد د مخنیوي لپاره نه یوازې د حکومت او د هغه د بهرني ملاتړو ترمنځ مشترکه ستراتیژي نسته بلکه کومه یوه چې سته هغه ددې دواړو ادامه او تقویه ده. د امریکا او ناټو په نظر اول باید طالبان مات سي اوورو سته بیا تریاکو او اداري فساد ته توجه وسي خو زه وایم دا وروستی دواړه داسې لوئې بلاوې دي چې هم به افغانان وخوري او هم به اشغالګران. پخپله په افغان دولت کې هم د تریاکو د کښت د مخنیوي پر سر ګډ موقف نسته. یو شمیر مامورین وایي چې څرنګه چې په تیرو دیرشو کلونو کې جنګونو د بزګرانو داوبولګولو نظام خراب کړیدی، د غنمو او پنبې اصلاح سوی تخم نلري، کیمیاوي سره نه وررسیږي او په اسانه شرایطو د کښت لپاره پور نه ورپیدا کیږي نو ځکه بزګران مجبور دي چې تریاک وکري. دنیا باید مرسته وکړي چې د بزګرانو دغه مشروع غوښتنې ترسره سي. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځیني بیا حتی د وزیرانو په سویه وائي چې نه، خاشخاش خلک له مجبوریت او غریبۍ نه کري بلکه ډیرې پیسې جوړوي. همداراز، حامد کرزی د خاشخاشو پرکښت د هوا له لارې دزهریاتو د پاشلو شدید مخالف دی خو لوړې مرستیال یې بیا په شدت طرفدار دی.

دامریکا په خارجه وزارت کې دافغانستان لپاره دتریاک دکنترول پخوانۍ لوی مسؤل تامس شوئچ دنیویارک ټایمز سره په یوه مرکه کې (۲۷ جولای ۲۰۰۸) وئیلي دي چې په افغانستان کې دتاریاک دکښت دملاتړ په منظور دافغان دولت دلوړپوړو فاسدو چارواکو، ډارنو اروپائیانو، دپنتاګون تنګنظرو فوجیانو او طالبانو یو نامطلوب ائتلاف جوړ دی. او ترڅو دا ائتلاف وي دا بوټی به غوړیدلی پاته وي. ناټو او زموږ وزارت دفاع د کوکنارو پرضد د عملي اقدام مخالف دي؛ برتانویانو په هیلمند کې خلکو ته ویلي دي چې دوی په تاریاکو غرض نلري. افغان حکومت وایي چې بزګران خاشخاش له غریبۍ کري خو ملل متحد بیا وایي چې نه دا کار له مستۍ کوي. پدې ډول دتاریاکو دکښت دمخنیوي لپاره هیڅ مشترکه ستراتیژي نسته. دامریکا ددفاع وزیر رابرت ګیټس وکانګرس ته په ډسمبر ۲۰۰۷ م کې وویل چې موږ په افغانستان کې دکوکنارو د له منځه وړلو لپاره واضحه ستراتیژي نلرو. تامس شوئچ وائي چې که طالبان لدې کښته ګټه اخلي نو کرزی او دولت یې هم ډیره اخلي. دکرزي په حکومت کې بیساری اداري فساد ددې سبب سوی چې قاچاقبران په ازاده خپل کار وکړي او که احیاناً ونیول سي رشوت ورکوي او خوشې کیږي. عبدالجبار ثابت ماته ویلیدي چې ما دشلو لوړپوړو چارواکو نومان چې د مخدراتو کاروبار کوي او په اداري فساد اخته دي کرزي ته ورکړل چې باید تعقیب سي خو زه هغه لدې کاره منع

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړم. د سنډې ټایمز په حواله (۲ سپتمبر ۲۰۰۸) دیوه والي له کوره نهه ټنه تارياک راوايستل سول خو چا ترخه خبره هم ورته ونکړه.

خاشخاش د افغانستان په ځينو برخو کې لکه بدخشان، ننګرهار او هيلمند تر انقلاب پخوا هم کرل کيده خو البته په ډېره لږه پېمانه. مثلاً په ۱۹۷۵ م کې په هيلمند کې ۲۲ ټنه تارياک اخيستل سويوه او په ۲۰۰۷ م کي ۲۵۰۰ ټنه. پخوا بهرته د تارياکو د قاچاق يوازنۍ لار ايران وو چې زموږ د غربي سرحداتو څخه او يا د پاکستان له لاري ايران ته او له هغه ځايه يوروپ او امريکا ته تلل. دلومړي ځل لپاره وشمال ته د ترياک د قاچاق لار روسانو د افغانستان د اشغال په وختکی خلاصه کړه. کله چې روسانو پر افغانستان يرغل وکړ او پخلاف يې د افغانانو مقاومت شديد سو. نو د مقاومت د ډيلو، د خلکو د خپلولو او خپل ګوډاګي حکومت ته د وسيع حمايت د حاصلولو په منظور به دوی تر خپل کنترول لاندې سيمو کې د خاشخاش کرل نه منع کول. روسانو به خپلو وفادارو ملېشه قوماندانو ته د خاشخاش کرلو او عالي رتبه مامورينو ته د مخدراتو د قاچاق امتياز ورکاوه. مجاهدينو هم د تارياک کرل نه منع کول داځکه دوی دولت نه وو او دا يې د ځان مکلفيت نه باله. له بلې خوا روسانو د دې لپاره چې خپل عسکر په افغانستان کې خوښ وساتي د نشئي موادو پر نه استعمال او د دوی لخوا ئې پر نه وړلو ټينګار نه کاوه. د روسي د عسکرو به په افغانستان کې نشه او بې بندوباره ژوند وو او چې کله به يې وخت پوره سو او کورته به تلل نو د ځان سره به يې څه مخدرات هم وړل. هغه به په دننه روسيه کې ښه پيسه ورجوړه کړه او دوی او کورنۍ به يې خوښ سول. روسانو غوښته چې خپل عسکر لدغه لاري وافغانستان ته په تللو تشويق کړي. پدې ډول روسانو د خپلو عسکرو لخوا د مخدره موادو پر وړلو سترګې پټولې. روسي عسکر په عسکري الوتکو کې تلل او نه تلاشي کيدل او تقريبا په ازاده او اطمنان ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

داکاروبـار کـاوه. پـدې ډول دافغانسـتان پـه تـاریخ کـې د تاریـاکو دقاچـاق لار وشـمال تـه روسـانو خلاصـه کـړه او تراوسـه دا لار ښـه فعالـه ده. لـه افغانسـتانه د روسـانو دوتلوځخـه تراوسـه د افغانسـتان سـره د تاجکسـتان پرسـرحد لـس زره روسـي عسـکر پراتـه دي او ډېـر واره روسـي عسـکر حتـی جنـرالان يـې دمخـدره مـوادو پـه قاچـاق تـورن سـويدی. همـدا تـور اوس افغانـان پـر امریکـا او نـاټو او دهغـو پرعسـکرو لګـوي چـې دروسـانو پرپلـه روان دي. ملـل متحـد هـم وايـي چـې لـه تاریاکـه دهیروئینـو دجوړولـو فـابریکې پـه افغانسـتان کـې بهرنیـان چلـوي او ضـروري کیمیـاوي مـواد يـې لـه بهـره ورتـه راځـي خـو مـخ يـې نـه نیـول کیـږي (اریانـا تلویزیون ۲۸ جولای ۲۰۰۸).

شپږم سؤال په افغانستان کې د بهرنيو مرستو د مؤثريت وو.

د جرمنـي دبـون پـه کنفـرانس کـې د غـرب ظـاهراً تـلاش دا وو چـې افغانسـتان داسـې يوحالـت تـه راولـي چـې بيـا د تروريـزم د تربيـې مرکـز نـه وي نوځکـه يـې د اساسـي قـانون، انتخابـاتو او د قضـاء داصـلاح لپـاره يـو پروګـرام تصـويب کـړ. او کابـل تـه يـې نړيـوال فـوج د کابـل دحکومـت د سـاتلو او ددغـه پروګـرام دعملـي کولـو لپـاره واسـتاوه. پـه غيرنظـامي برخـه کـې د بـون دکنفـرانس غوښـتنه داوه چـې افغانسـتان يـو مسـتقر هيـواد وي چـې دګاونـډيو سـره پـه سـوله کـې ژونـد وکـړي، دخلکـو نماينـده حکومـت ولـري، مـؤثر فـوج ولـري، ټـول مهـاجر بيرتـه خپـل هيـواد تـه سـتانه سـي، هيـواد بيـا ابـاد او اقتصـادي وده يـې يقينـي سـي. داقـرارداد د ملګروملتـو دمؤسسـې دامنيـت شـوری پخپـل ۱۳۸۲ مـه پريکـړه کـې هم تائيد کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که په ځير وکتل سي پسله تقريباً اته کاله نړيوالو خپلې کړې وعدې ډيرې لږې پوره کړيدي. تراوسه ترا اتلس بليون ډالره ډير افغانستان ته د بيا ابادېدو لپاره راغليدي. خو ډير لږيې خلکوته رسيدلي او د هغوی په روزمره ژوند کې ئې ډير کم مثبت تغيير راوستی دی. البته دديرش کالو خرابۍ په ۷ کالو کې ټول نسې سميدا ی خو د افغانانو غوښتنې ډيرې ساده، بسيطې خو واقعي وې يعنې د ژوند د لومړنيو ضروورياتو درلودل. حکومت او نړيوالو نه يوازې د افغانانو سره ددغو بسيطو غوښتنو په پوره کيدو کې مرسته ونکړه بلکه ددغو بسيطو او لومړنيو غوښتنو دزيربناء د ترميم لپاره يې هم ډير لږ کار وکړ. که څه هم نړيوالو په افغانستان کې په ځينو ساحو کې څه سياسي برياوې درلودليدي لکه دجمهوري رياست، ولسي جرګې، ولايتي جرګو انتخابات، تعليم او تربيه، مخابرات، نشرات، فوج، پوليس، قضاء، روغتيا او دکليو پراختيا خو غير مؤثر او فاسد حکومت، ډيره بيکاري، په بهرنيو مرستو لګولو کې تشتت او فساد، د ناټو پر ښه نيت شک او عدم همږغي دغه برياوې خنثی کړيدي. حتی باخبره منابع پدې عقيده دي چې امريکا او انګليستان ترجنګ وروسته افغانستان لپاره هيڅ ستراتيجي نه درلوده. دانګليستان صدراعظم تونی بلير پر افغانستان پر ۷-اکتوبر ۲۰۰۱ دحملې امر وکړ بيله دې چې دخپلې کابينې له نژدې وزيرانو سره مسئله جدي مطرح کړي (جان کيمپنر، ص ۱۲۹). دملګرو ملتو دمؤسسې دمسؤلينو په قول په بون کې (له يوې خوا) دملګروملتو اداره بيواکه وه (اوله بلې خوا امريکايانو داسې استعمال کړه چې اصولي کردار يې ادا نکړای سوای). شپږمياشتی وروسته داضطراري لويې جرګې په وختکې يې هم ونکړای سوای چې کابل دبون دفيصلې مطابق له شخصي مليشو پاک کړي. دامريکا دوخت دجنګ وزير (دونالډ رمزفيلډ) دشمال ائتلاف په لاس دطالبانو وژلوته دومره اړ وو چې نه يې غوښتل دغه مليشې مهار او ددولت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاسي پروسه کې منسجم سي. ایساف پر دغو ملیشو واک نه درلود بلکه موازي یې کار ورسره کاوه. ایساف، دولت له سقوط او حملې ساتي خو د ملیشو د ظلم، تجاوز او جنګي جرائمو مخ یې نه نیوی. رمزفیلډ پرې ټینګار کاوه چې ایساف خپل تسلط پرټول افغانستان خپور کړي بلکه اجازه یې ورکړه چې ملیشې د دولت پر امنیتي اورګانونو، دولتي دارائي ګانو او ګمرکاتو کنترول پیدا کړي. نړیوالې ټولنې هم بیله دې چې د افغان حکومت جوړولو، پلان او ترجیحاتو ته صبر وکړي د خپلو إن جي أو ګانو او قراردادیانو په لاسونو د زرو ملیونو ډالرو مصرفول په موهومي سنجش پیل کړل. په نتیجه کې نه یوازې عادي افغانان بلکه د ناټو د هیوادو مهم سیاسي و نظامي مقامات لکه د انګلیستان پخوانی اشډاون، د امریکا جنرال جیمز جونز، اروپائي اتحادیه، سینلس او ډیر نور نړیوال کارپوه شخصیتونه او اداري په افغانستان کې د نړیوالو او د کابل د حکومت په کړو اجراأتو قانع ندي. حتی د افغانستان د جمهور رئیس لومړی مرستیال احمد ضیاء مسعود پخپل کلي پنجشیر کې وویل (۱۲ فبروري ۲۰۰۹) چې: ”اوسنی حکومت ناکام او له درغلیو ډک دی، ممکن کرزی په راتلونکو انتخاباتو کې دځان په ګټه کار وکړي او د جوزا له لومړۍ نیټې وروسته باید لنډمهاله اداره واک په لاس کې واخلي.“

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصادئي پرهمدې سکتور ولاړ دی. د تقریباً ۸ کالو په موده کې نه داوبو یو ضروري بند جوړ سو او نه یوه مهمه ویاله او کانال پاک او یا ترمیم سو او نه یوه غټه کارخانه جوړه یا حتی ترمیم سوېده. یوازې یوځو وړې پروژې د پي ارټي لخوا ترلاس لاندې نیول سوې دي چې د هغو هدف هم د پروژو تر نامه لاندې په طالبانو پسې کتل دي. افغاني بزګرانو ته ډېر کم د کرنې تخم او وسایل او حتی زراعتي او مالداري پور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول سویدی چې دا خپله و خاشخاش کرلوته موقع ورکول دي. څرنګه چې کرنې او مالدارۍ په افغانستان کې په تیرو ۳۰ کلونو کې سخته صدمه لیدلې ده د نړیوالې ټولنې څخه دا توقع وه او ورته ښه فرصت وو چې صنعت یې تقویه کړی وای. د ارزانه او خواریکښ کارګر شتون له یوې خوا او د افغانستان جغرافیائي موقعیت له بلې خوا چې د مرکزي اسیا ، جنوبي اسیا ، غربي اسیا او خلیج په منځکې پروت دی خارجي پانګوال ښه تشویقولای سوای. خو داکارونسو. افغانستان د یو غرني هیواد په توګه چې ډېرې پاکې اوبه یې په هره دره کې سته او ډیرځایونه دبرېښنا لوی او واړه بندونه جوړیدای سي او ترخپل ضرورت زیاته برېښنا بهرته صادرولای سي اوس د برېښنا له نعمته محروم دی او له بهره ئې واردوي. حتی همدا پسله اته کاله د زرو ملیونو ډالرو دراتوئیدو او د بهرنیانو د بیساري حضور سره سره د کابل د ښار د اوسیدونکو نیمائي برېښنا نلري. په لویه کچه بیکاري، د بیا ابادیدو د عملیې سوکه والی، د حکومت بیعدالتیو او د ناټو بمباریو خلک اړ کړیدي چې یا پاکستان یا ایران ته کډه وکړي او یا دځان دحمایت او امرار معیشت لپاره د زورواکانو او یا طالبانو سره یوځای سي. دبهرنیو مرستو دغسې عدم مؤثریت ددولت مشروعیت ته هم لویه صدمه رسولیده.

سینلس چې د امنیت او پالیسۍ په چارو کې پاریس میشته یوه نړیواله مشورتي اداره ده پخپل وروستي راپور کې لیکي چې کابل او نړیوالې ټولنې د افغانستان د اعمار مجدد مکررې وعدې د افغانانو سره تر سره نکړې. ډېر افغانان خپل په ژوند کې څه مثبت بدلون نهویني بلکه ژوند یې ترپخوا خراب سویدی. خلک سؤال کوي چې بلیونونه ډالره چې په افغانستان کې مصرف سویدي چیرې تللي دي. له بده ایو هیوادو څخه افغانستان ته تللې مرستې غیرمنسجمې، غیر مؤثرې او ضائع سویدي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان اوس د استدلال په یوه داسې دائره کې راګیر دی چې امریکا او ناټو وائي امنیت د کار او پرمختګ لپاره شرط دی. خو ډیر افغانان پدې عقیده دي چې کار، بیا ودانول او پرمختګ په افغانستان کې امنیت راوستلای سي. که عامو خلکو ته کار پیدا، بیا ودانول پیل او انکشاف یقیني سي د خلکو اعتماد به پر حکومت اعاده او په ملاتړ به یې راووزي. څوک به بیا خپل نازولی زوی یو فاسق او ظالم جنګسالار ته نه سپاري او دهغه دا اقتدار او حرص لپاره به خپل اولاد نه قربانوي. دوی به نه یوازې بیا دمخالفینو سره مرسته ونکړي بلکه هغوی به پخپلو سیمو کې دحکومت ضد عملیاتو ته پرینږدي. چریکي جنګ بې دولس له ملاتړه ممکن ندی؛ که ولس خپل سي چریکي جنګ به څنګه ادامه پیدا کړي او بریالی سي؟

اووم سؤال د افغانانو د اقتصادي حالت دښرنګوالی وو.

اصلي امنیت د خلکو د زړونو په لاسته راوړو کې دی. که څوک په افغانستان کې امینت، دموکراسي، پرمختګ او سوکالي غواړي نو باید په اقتصادي ساحه کې کامیاب کار وکړي. تجربې ښوولېده چې په افغانستان کې زور او نظامي عملیات ندي بریالي سوي. دلته سکندر خپل سرزوره سر خوړلی دی، دانګریزانو پزه چې پرپا چاهي یې لمر نه ډوبیدی سولیدلې ده، سورلښکر چې ددنیا دتسخیر خوبونه یې لیدل شرمیدلی دی او داده امریکا ورپسې روانه ده. راسئ سرچپه ئې عملي کړو چې دټولو پکښې خیر وي او هغه دا چې سیاسي حل ته موقع ورکړو او دهیواد اقتصادي بیا رغونه وکړو او پدې ډول امنیت په ښکیلاک او زیبښاک کې نه بلکه د خلکو په رضائیت او اقتصادي سوکالۍ کې وپلټو. داځکه د افغانستان بحران تر ډیره حده سیاسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازماني او اقتصادي دی نه نظامي. تر يولک زيات داخلي او خارجي لښکرو چې د عصر په ټولو پرمخ تللو وسلو مجهز دي او بيله اټومه د هيڅ ډول تخريبي وسلې د استعمال څخه يې دريغ هم نه دی کړی اتوکالو کې ونکړای سوه په افغانستان کې امن قائم کړي او ورځ په ورځ اوضاع شوريږي دا ښئي چې د افغانستان بحران په زور نه بلکه په اقتصادي او سياسي رغاوي حل کيدای سي.

سره لدې چې ډېر غربي ستراتيجستان ښائي موافق نه وي خو زموږ باور دادی چې په افغانستان کې بيکاري او بغاوت مستقيماً سره متناسب دي. که خلکو ته کار پيدا سي او ولس په يو ګوله موړ سي دا به دحکومت اعتبار ډير او هغه ته به مشروعيت وروبخښي. خلکو ته کار پيدا کيده به د زوروا کانو زور او به کړي او ډير لږ خلک به وي چې د يو جنايتکار او جنګسالار توپک په غاړه کې واچوي او دده لپاره خپل هيوادوال مړه کړي او يا ځان قربان کړي. څوک چې ډير مجبور نه وي په اسانه نه حاضريږي چې ځان مړ، مور بوره او خپل اولاد يتيمان کړي. د کسب و کار موجوديت د غه مجبوريت له منځه وړي. د کابل حکومت او نړيوال ټولنه پدې کې ناکام سويدي چې عامو خلکو ته د کار زمينه مساعده کړي، مالي او پولي پاړسوب کښته، کرائې او نرخونه کنترول او د خوار او بډای ترمنځ د ژوند د سطح تفاوت کم کړي. همدا راز دوی بريالي نسول چې په اصطلاح د خارجي متخصصينو لښکر راکم او په زرو د چور اِن جي أو ګانې ترکنترول لاندې راولي. دوی ونه توانيدل چې د مليارډونو ډالرو او د خارجي ماهرانو د يو لوی فوج په درلودلو سره بيا هم د خلکو پر ژوند يو مثبت اثر وکړي. دغه نامطلوب حالت، د بيکارانو يو لوی لښکر د دولت او خارجيانو څخه دخوابدو کسانو او مخالفينو سره يوځای کړېدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره چې د کابل حکومت ته مشروعیت او پراخ ملاتړ ترلاسه کړي، دحکومت بهرني ملاتړو په بهر کې افغان مهاجرین پخپلو غوړو وعدو وهڅول چې خپل وطن ته ستانه سي. د دغه نړیوال پراخ تشویق په اساس ملیونونه افغان مهاجرین له پاکستان، ایران او نورو هیوادو څخه افغانستان ته ستانه سول بیله دی چې نړیوالو په افغانستان کې د دوی د کور او کار غم خوړلی وي. تیرو دیرشو کلونو جنګونو او مهاجرت دهغوی کورونه پخپلو سیمو کې خراب، کښت و کروندې و یجاړې او کاروبار مختل کړیدی او دراستنیدو پروخت هم چا مرسته ورسره ونکړه نو له ناچاره یې لویو ښاروته دډالرو دباران او د کار دپیدا کیدو په هیله مخه کړه. په لویو ښارو، خصوصاً کابل کې، دنفوس دغه زیات تراکم او پراخې بیکارۍ دحکومت پر کمزورو اوږو یوبل دروند پېټی ور زیات کړ او د دولت اقتصادي، چاپېریال، ټولنیزې او سیاسي ستونزې یې نورې هم ورډیرې او حادې کړې.

امریکایانو، دایران څخه په افغانستان او عراق کې دهمکارۍ په طمع دنفت وغاز دپایپلائن او تجارتي لارو د جوړولو هغه پروژه وځنډول کومه چې به له ترکمنستانه پاکستان ته دافغانستان له لارې تلل او دمرکزي اسیا انرژي ئې جنوبي اسیا او غربي نړۍ ته رسول. ایران تل د دغه پروژې مخالفت کړیدی او دنورو علتونو وځنګته پدغه سیمه کې دجنګ داور د بلیدو یو مهم عامل هم ایران دی. ایران غواړي دافغانستان په غرب او جنوب غرب کې دعدم امنیت له لارې دا پروژه عملي نسي او په عوض کې دایران په خاوره کې دغه لارې تیرې سي. دغه پروژه که عملي سي د کاله ۳۰۰ ملیونه ډالره دافغانستان دولت ته مالیه ورکوي، ترلس زره ډیرو افغانانو ته کار پیدا کوي، او په لارکې پرتو کلیو او ښاروته ډیر ارزانه بریښنا او غاز ورکوي. دا پروژه دجنوبي اسیا او مرکزي اسیا ترمنځ تجارت تقویه کوي او په افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

عموماً او غربي سيمو کې خصوصاً يو ډېر اقتصادي تحول راولي؛ ترانسپورت تقويه کيږي او دلارې په اوږدو کې ورکشاپونه، رستورانونه، هوټلونه، بازارونه او نور مرستندويه اقتصادي فعاليتونه رامنځته کيږي. مهمه سياسي ګټه به ئې دا وي لکه اوس چې افغانستان ګاونډيانو ته اړ دی ددې پروژې په عملي کېدو سره به ګاونډيان هم افغانستان ته اړ سي؛ افغانستان به ورته مهم سي او ددغه هيواد ثبات او استقرار به پخپله ګټه وبولي. همداراز، څرنګه چې افغانستان يوغرنی هيواد او ډېری اوبه او دبرېښنا دتوليد ډېر امکانات لري توقع وه چې امريکا او نړيواله ټولنه به مرسته وکړي چې داوبو بندونه جوړ سي. ددغو بندونو څخه دويالو پذريعه لامزروع مځکې او دښتونه اوبه سي او خلک به دترياک پرځای نور مشروع کښتونه ولري. خو دا مهمې پروژې چې سروې ګانې يې دثور ترکودتا دمخه د داؤدخان په وختکې تکميل سوې وې تېر اته کاله دپيسو، متخصصينو او نړيوال حضور سره سره جوړې نسوې او افغانستان ددې پرځای چې برېښنا ئې صادره کړې وای اوس له بهره برېښنا واردوي. او ددې علت دادی چې په دغه مورد کې سياسي اراده نسته. امريکايان دپښتنو په سيمو کې چې ايران او پاکستان ته ثرمه دي جنګ ته ضرورت لري څو له يوې خوا ايران خوښ وساتي چې دپايپلائن پروژه پاته سوه، دوهم دخپلو اوږدمهاليو اهدافو لپاره پر پاکستان فشار ډېر کړي او دريم په سيمه کې خپل حضور توجيه کړي. برعکس، امريکايان ددې لپاره چې په مرکزي اسيا کې خپلې منګلې مضبوطې ښخې کړي په شمال دافغانستان کې و امن ته ضرورت لري. همداراز، امريکا ددې لپاره چې دافغانستان شمالي ګاونډي هيوادونه خوښ وساتي ترڅو په نومړو هيوادو کې په اسانۍ کار وکړي نو په افغانستان کې هغوی ته سياسي، فرهنګي، او تجارتي امتيازات ورکوي او دافغانستان شمالي برخې دهغوی د نفوذ په ساحه کې قبلوي. امريکا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیوال بانکونه کوښښ کوي چې د افغانستان په عوض کې د قرغزستان په شمول زموږ په شمالي ګاونډیو هیوادونو کې داوبو بندونه او بریښناکوټونه جوړ کړي او د هغو څخه تولید سوې بریښنا د افغانستان له لارې و پاکستان ته انتقال کړي. په لار کې به پرموږ هم بریښنا خرڅوي او پدې ډول به زموږ منابع او ظرفیتونه راکد پاتیږي.

ناټو او د کابل د حکومت اقتصادي ماهرینو د غربي نړۍ د اقتصادي نظام په راکاپي کولو سره په افغانستان کې د ازاد بازار اقتصاد پلی کړ، دولتي سکتورونو ته یې نه یوازې توجه ونکړه بلکه هغه یې پر جنګسالارانو او متنفذو اشخاصو وپلورل. لکه دیو سیاسي نظام وارد یدل چې خراب عواقب لري داسې د اقتصادي نظام کاپي او بېفکره پلی کول هم نامطوب نتائج منځته راوړي. ناټو او د کابل حکومت ډیر معدود داسې اقتصادپوهان لري چې د افغانستان د ټولنیز او کلتوري جوړښت سره بلد دي څو توانیدلی وای چې غربي اقتصادي تجربې یې د خپل هیواد د شرایطو سره سازګارې کړې وای. ددوی ډیرئ په غرب کې لوی او تربیه سویدي او یوازې په دا پوهیږي چې څنګه هغه څه چې یې په غرب کې لیدلي دي کاپي او په افغانستان کې پلی کړي. دوی ددې توان نلري چې په بهر کې لاسته راوړې پوهه د افغانستان د شرایطو سره منطبق کړي. ماته یو افغان ځوان معلوم دی چې امریکا کې پیدا او ۱۲ کاله ښوونځی یې هلته په تکلیف ویلې دی. پخوا یې افغانستان هیڅ نه وو لیدلی خو اوس دا څو کاله په افغانستان کې دیو ډیر مهم وزارت مشاور دی او په ډالرو ډېر لوړ معاش اخلي. د نظام او سړیو داډول واردات به څه نتیجه ورکړي؟ په غرب کی دازاد بازار اقتصادي نظام لکه څنګه چې ادم سمیت او جان کینز ویلي وه اوس نسته او غربي دولتونه خپلو بزګرانو ته سبسیډي (توپیري مرستې) ورکوي او دبانکونو او نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي سکتورونو د استقرار او ودې په منظور مداخلې کوي خو په افغانستان کې بيا هغه ازاد بازار غواړي کوم چې خپله يې نلري. دوی غواړي افغانستان بې ور او ديوال وي چې هرڅه څوک ورته راوړي او يا ئې ځينې وباسي مخ يې څوک ونه نيسي. په افغانستان کې د ازاد بازار داقتصاد ودې ته ضرورت دی خو دې مرحلې ته تر رسيدو دمخه ددولت فرض دي چې د يوه باثبات اقتصادي نظام او دوامداره متوازنې اقتصادي ودې لپاره ځينې سکتورونه پخپل لاس کې ولري، ځينې نور تر خپل نظر لاندې وساتي او ځينې خلکو ته وسپاري. دا ددولت وظيفه ده چې يو اقتصادي پلان جوړ کړي چې کوم اقتصادي فعاليتونه به دولت کوي او کوم به شخصي تشبثاتو ته پريږدي. حکومت بايد ځينې اقتصادي سکتورونه او شخصي تشبثات دخارجي بازارونو له تهاجمه وساتي.

د مخدره موادو پر بهرنۍ مافيا سربيره، بهرنيو مشاورينو، متخصصينو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو هم چې د هغوی مسلکي پوهه، د پروژو مؤلديت او مفديت او روڼ حساب ورکول ترجدي شک او پوښتنې لاندې دي د افغانستان پر اقتصاد يرغل کړيدی. لکه څنګه چې دناټو عسکر ازادانه هرڅوک نيولای سي، بندي کولای سي، وژلای او بمبارډ کولای سي همداراز د خارجي مشاورينو، متخصصينو، إن جي أو ګانو او قراردادیانو لښکر ازادي لري چې د افغانستان د اقتصاد هره برخه چې وغواړي ګوډه، فلج او يا مړه کړي. لکه فاحشې ښځې او دعيسائيت مبلغين چې په زرو د حکومت له اجازې او خبر پرته افغانستان ته ځي او راځي او په ډاډه زړه خپل کار کوي، دا ډول خارجي مشاورين او إن جي أو ګانې هم دحکومت له علم او چوکاټه بهر چيرې چې يې زړه غواړي او ګټه يې ايجابوي فعاليت کوي. بې مالکه ملک په لاس ورغلی دی. په افغانستان کې تقريباً ۲۷۰۰ إن جي أو ګانې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او له خارجي مرسته کونکو هیوادو څخه مالي مرستې اخلي. ددوی کارونو چنداني ملموسه نتیجه نده ورکړې او نه څوک سر پسې ګرځوي، پداسې حال کې چې همدا مرسته کونکي پخپلو هیوادو کې د خپلو خلکو سره د یوه یوه پول (سینټ، پینس) حساب کوي. د افغانستان د مالیې وزیر انوارالحق احدي داریانا تلویزیون سره په یوه مرکه کې چې په ۵ مئ ۲۰۰۸ م خپره سوه شکایت وکړ چې "مرسته کونکي هیوادونه دوه پر درې برخه مرستې خپل مربوط إن جي أو ګانو ته رأساً ورکوي او موږ نه په خبرېږو او نه پوهیږو چې څومره او چیرې مصرف سویدي؟ موږ نه پوهیږو څونه کار سویدی او څونه نور پکار دی او چیرې په کار دی؟ په حقیقت کې دوی خپلې مرستې په یو اوبل شکل بیرته وړي. همداراز، ددوی کار ډیر قیمتي او بیله روښې حسابدهی دی. مثلاً دوی یو کیلومتر سرک په یو ملیون ډالره جوړوي هغه هم سم نه. پداسې حال کې چې موږ تردغه ښه کار ددوی د مصرف په دریمه کولای سو". دا قابل فهم ده چې د افغان حکومت د اقتصادي ادارو کاري ظرفیت په اول سر کې کم وو او بهرنۍ مرستې ته ئې ضرورت درلود خو تر اته کلو وروسته د بهبود توقع وه او دا غیرقابل قبول ده چې اوس هم خارجي مرستې د حکومت تر چوکات بهر د خارجیانو په لاس مصرف کیږي. پداسې حال کې چې د بهرنیو مرستو مصرف د دواړو اړخونو ترمنځ باهمي همکاري غواړي. دغه استثماري یرغل دافغان دولت اقتصادي ادارې سختې کمزورې کړیدي. په إن جي أو ګانو کې او چتو معاشونو ددولتي ادارو څخه د پوهو او مسلکي کسانو فرار ته لار هواره کړیده او دولت یې د فني پرسونل په قلت او د کاري ظرفیت په مزید کموالي مواجه کړیدی. لکه څنګه چې به خارجي فوجونو ته په افغانستان کې تل ضرورت وي، اشغالګرانو اقتصادي فضاء داسې راوستلیده چې همداسې به د کابل حکومت خارجي ماهرانو ته تل اړ وي. نتیجه به ئې داوي چې ښاغلی احدي (د انګلستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاینننشلټایمز په نقل قول) اعتراف کوي چې موږ د نړیوال پولي سازمان هغه غوښتنه پوره نکړای سوای چې ویلي یې وه چې افغانستان به د خپلې بودجې ۸٪ د داخلي عوایدو څخه پوره کوي. تاسې وګورئ، د کابل د حکومت کاري ظرفیت تر دې حده کمزوری دی چې تر ۱۵ ملیونه ډالره په ډیر مصرف او درې کاله مسلسل کار یې دداسې انکشافي پلان خاکه جوړه نکړای سوای چې نړیوال بانک او نورو مرسته کونکو ته د منلو وړ وي. د احدي په قول نړیوال پولي سازمان د کابل دغه پلان د بیا غور لپاره مسترد کړ. که د کابل حکومت د غربي نړۍ عمیل او لاسپوڅی نه وای د دغه بیا غور موقع ئې هم نه ورکول.

د کابل د برېښنا رئیس انجنیر محمد سرور صدیقي اریانا تلویزیون ته په ۲ جولای ۲۰۰۸ م وویل چې "د کابل د ښار یوازې په سلو کې ۲۵ کورونه نوبتي برېښنا لري." پسله اته کاله حکومت د زرو ملیونو ډالرو په مصرف یوازې د کابل هغو سیموته برېښنا تهیه کړیده او هغه هم نوبتي چې هلته خارجیان او د حکومت غټان پراته دي.

افغانستان یو زراعتي هیواد او اقتصاد یې هم تر اتیا په سلو کې پر همدغه سکتور ولاړ دی. خو د اکسفام په قول دغه مهم سکتور تراوسه د ۱۲۰۰۰ ملیونو ډالرو څخه فقط ۴۰۰ ملیونه ډالره ترلاسه کړیدي. دا چې ددې مبلغ څخه به څونه بزګرته رسیدلي وي معلومه نده خو دا یقیني ده چې ډیر به کم وي. یوازې امریکا په افغانستان کې سل ملیونه ډالره د ورځې نظامي مصرف لري (واشنګتن پست - ۲۸ جولای ۲۰۰۸). دوی وایي چې موږ د ورځې ۷ ملیونه ډالره ملکي مصارف لرو چې ډیره برخه یې هغو ولایاتو ته ځي چې دوی عسکر پکښې لري او اکثره د پي ار تي له لاری لګیږي. په بشري مرستو کې د مرسته کوونکو ترمنځ مفاهمه او تنظیم نسته او ډیر لیدل سویدي چې پر یوه پروژه څو ځایه پیسه اخیستل سوې او څو ځایه خرڅه سویده او پیسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضائع سويدي. اکسفام ادعاء کوي چې مرسته کوونکي پدې کې ناکام سويدي چې لومړی پخپل منځکې او بیا د حکومت سره خپل کارونه همږغي کړي. مرسته کوونکي مؤسسې او هیوادونه یې پدې کې پاته راغلیدي چې د خپلو پیسو د مصرف په ځای، مؤثریت او د مرستو د لګولو په ستراتیجۍ پسې وګرځي. په بهرنیو مرستندویه مؤسساتو کې ډیر فساد موجود دی. ددې لپاره چې قرارداد ونه پخپلو شرائطو ژر ترلاسه، خپل اداري فساد پټ او مالیه په بډه ووهي خارجي إن جي أو ګانې کوښښ کوي چې په کابل کې یو کمزور، رشوتخور او په اداري فساد کې ډوب حکومت موجود وي. پدې ډول د کابل د حکومت په اداري فساد او کمزورۍ کې د بهرنیو مرستندویانو لوی لاس دی.

دهغه هیواد اقتصاد چې تربهرني اشغال لاندې وي د اشغالګر قوت لخوا داسې تنظیمیږي چې پرخپلو پښو ونه دریږي او تل یې پرنورو تکیه او د مرستې لاس یې نوروته اوږد وي. افریقا چې دنړۍ په ټولو قارو کې د طبیعي زېرمو په لحاظ غني ده او په سوو کاله دغربي نړۍ ترتسلط لاندې او سیږي او په سوو زره ملیونه ډالره یې دمرستې په نوم پکې مصرف کړیدي، تراوسه یې نه خلک په وچه ډوډۍ ماړه سوه او نه ډموکراسي پکښې راغله بلکه دا مرستې ددوی په ځان ماران دي چې تر ډېره حده ددوی دبې اتفاق کولو او پخپلو منځو کې دقوم، ژبې، سمت، مذهب او نژاد په نوم دجنګولو لپاره استعمال سوي ترڅو استعمارګرته په ډاډه زړه ترډېره وخته هلته دپاته کیدو فرصت وي. ددغو هیوادونو امنیت، روحي حالت او اقتصاد ، استعمارګرو داسې په مهارت ورخراب کړی او په خلکو کې یې خودي او عزت النفس دومره کمزوره کړیدی چې بیله بهرنیانو نور ژوند ورته یوه فاجعه ښکاري. ددوی په منځکې یې دومره موهومه بدبیني پیدا کړې او دومره یې دخلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت ور ذلیل کړیدی چې اکثره تعلیمافته یې وایې که بهرنیان ووزي مور به سره وخورو او دومره یې اقتصاد ورفلج کړی او پرخارج متکي کړیدی چې وایې که بهرنیان نه وي څه به خورو؟ پدې ډول دوی بهرنیان خپل حافظ وناصر او رزاق ګڼي. په همدغه سیاست بهرنیانو په سوو کاله دوی غلامان ساتلي او ثروتونه یې ورلوټ کړیدي.

استعمارګران پوهیږي چې په یوه ورسته پاته هیواد کې خلک ترهرڅه دمخه واقتصادي مرستوته اړ دي. نوځکه دوی ظاهراً له یوې خوا ډیرې مرستې مستعمره هیواد ته استوي چې خلک ورته خوشبین سي او پخپله خاوره کې داستعمارګر حضور ومني؛ اوله بلې خوا څرنګه چې ددوی اصلي هدف دمستعمره هیواد ابادول ندي نو همدا استول سوې مرستې دخپلو متخصصینو دمعاش او په نورو نومونو بیرته ځینې وړي. البته ددغو مرستو څخه یولږ باید دخپل حضور دتوجیه کولو او دخلکو د خولو دخوږولو لپاره هم ولګوي. د کنیډین پریس په حواله (۲۸مئی۲۰۰۹) افغانستان کې په سلو کې اتیا بهرنۍ مرستې دبهرنیو قراردادیانو له لارې بېرته مرسته کوونکو هیوادونو ته ځي پاته شل په سلو کې د اداري فساد ښکار دي او افغان ولس ته ډېر کم شی رسېږي. استعمارګر هغه قصاب ته ورته دی چې دتازه وښو دسته ئې په لاس کې نیولې او پسه ته ئې ښوروي ترڅو په کراره یې دحلالولو ترځایه بوزي. نو موږ پوهیږي چې پسه دده سره پخپله خوښه قصابخانې ته نه ځي نو ځکه وابښه ورته ښکاره کوي او احیاناً څه فرصت هم ورکوي چې خوله ورواچوي او څه خوند یې ترخوله سي خو په هیڅ وجه وابښه ددې لپاره قصاب په لاس کې ندي نیولي چې وږی پسه یې وخوري او په موړ سي. حتی قصاب دومره په زړه سخت دی چې پسه مسلخ ته دده سره بېله مقاومته ولاړ هم سي هغه په لاس کې نیولي وابښه دغه وږي پسه ته نه ورکوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکه په همهغه وښو نور پسونه مسلخ ته رسوي. پدې ډول د وړو او ساده پسو تو زنه هیله هغوی د هوښیار قصاب سره د مرګ ځای ته بېله مقاومته بيائې.

اتم سؤال داکثروافغانانو دا وو چې ایا د خارجیانو حضور په افغانستان کې افغانانو ته ګټور دی؟

د بـون قـرارداد او د ملګرو ملتـو د مؤسسـې امنیـت شـوری پـه افغانسـتان کـې بهرنـۍ مـداخلې اولاسـوهنې تـه قـانوني بڼـه ورکـړه او د افغانسـتان راتلـونکې ئـې چـې ځرنګـه ګاونـډیانو ئـې او لويـو طـاقتونو غوښـتل ترسـیم کـړه. د نـړۍ ۳۷ هیوادونـو تـه يـې د ایسـاف ترنامـه لانـدې حق ورکـړ چـې د افغانسـتان سرنوشـت دې د قـوې د اسـتعمال پـه شـمول د دوی پـه لاس کـې وي. کـوم حکومـت چـې د بـون د کنفـرانس پـه نتیجـه کـې د افغانـانو لپـاره جـوړ سـو پـه حقیقـت کـې د ملګرو ملتـو د مؤسسـې د پخـوانۍ فیصـلې مطـابق او د هغـه مؤسسـې د سرمنشـي د پخـواني خـاص اسـتازي (الأخضـر إبراهیمـي) پـه قـول د ۲+۲ حکومـت وو. دا حکومـت بایـد د افغانسـتان د ۲ ګاونـډیو او ۲ لويـو طـاقتونو (امریکـا او روس) د ګټـو خونـدي کـوونکی وي. وروسـته پر دغـه فـارمولا هندوسـتان هـم ورزیـات سـو یعنـې ۲+۲+۱. دلتـه د افغانـانو ګټوتـه د اولیـت حـق ورنکـړه سـو بلکـه د افغانسـتان حکومـت بایـد د افغانـانو تـر ګټـو د نـورو ګټـې پـه افغانسـتان کـې وړانـدې وګڼـي. نـو ځکـه تقریبـا د هـر وزارت یـا ولایـت مقـام د افغانسـتان ترسـرحداتو هـاخوا يـو ملاتـړی لـري. د ثقـه معلومـاتو لـه مخـې دولایـت لـه مقـام څخـه و وزارت تـه دیـو والـي د تبدیلیـدو د مـوافقې پرسـر دوې میاشـتې امریکایـانو د ملـل متحـد پواسـطه د افغانسـتان د يو ګاونـډي هیـواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خبرې وکړې څو هغه هيواد دځينو شرايطو په اينبوولو سره د نوموړي کس دتبديلۍ سره موافقه وکړه. حامد کرزي دجرمني دشپيګل مجلې سره په ۲ مئ ۲۰۰۸ م اعتراف وکړ چي نوموړی دخارجي مرستندويانو بې اجازې ددولت دعالي رتبه مامورينو تقرر او يا عزل نسي کولای. دچاچی عزل او تقرر دبل په لاس وي، کار به هم دهغو په اشاره او مرام کوي. دلته ملي شخصيت، ملي ګټې او د وطن صادقانه خدمت مطرح ندی. ماته يو سناتور او دمشرانو په جرګه کې ديوې جرګګۍ مشر وويل (۱۵ مئ ۲۰۰۹) چي موږ (دشوری يو هيئت) و کرزي ته ورغلو او ځينې مشکلات مو ورسره مطرح کړل. هغه راته وويل چې موږ کوم صلاحيت نلرو ؛ کار د نورو په لاس کې دی. مخ يې عبدالرحيم وردک (دفاع وزير) ته واړاوه چې ته څه صلاحيت لرې؟ ته خو هسې دامريکايانو يو شپنۍ يې، چې چيرې دوی روان وي ته ورپسې يې. بيا يې ماليه وزير (داکترانوارالحق أحدی) مخاطب کړ چې ووايه ته څه صلاحيت لرې؟ هغه ورته وويل چې بلې، مشکلات سته. کرزي، ضرار احمد مقبل (داخله وزير) ته په اشاره وويل چې دی خو پر هيڅ حساب دی.

نړيوالي ټولنې ايران ته جنوب غربي ولايتونه ورکړيدي چې اباد يې کړي. دکندهار- چمن ترمنځ د اورګاډي دپټلۍ غځولو کار پاکستان ته ورکول سويدی. ترکيې ته په شمال کې عمراني چارې محول سويدي. تاجکستان، ازبکستان او ترکمنستان ته په افغانستان کې دهغو سره وګاونډيو ولاياتو ته بريښنا ورکول او دکليو دپراختيا کارونه ورکول سويدي. هندوستان ته د افغانستان په ډيرو برخو کې لکه سلما پروژه، د ايران او دلارام ترمنځ سړک جوړول، دکابل-خوست سړک، دکنړونو انکشاف او نور دپاکستان سرحداتو ته خرمه د فعاليت موقع ورکول سويده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان په حساس جغرافیائي موقعیت ځان پوهول پکار دي چې له بده مرغه ډیرو دغه حساسیت ندی درک کړی او دا هیواد یې د بالوکاله (په نمایندګۍ) جنګ ډګر ګرځولیدی. څرنګه چې د افغانستان ګاونډیان پخپلو منځوکې رقابتونه حتی دښمنۍ لري نو د نړیوالې ټولنې دا پالیسي چې زموږ هر ګاونډي ته یې د افغانستان د ابادۍ په ظاهري پلمه یوه برخه یا سکتور سپارلې ددې پرځای چې سیمه ایزه همکاري او تعاون رامنځته کړي پدې هیواد کې یې لانجې او تاوتریخوالی پیدا کړیدی چې قربانیان یې افغانان دي او تاو به یې خپله دوی ته هم رسیږي. راسئ د موضوع د روښانولو لپاره د مثال په ډول په افغانستان کې د هند او پاکستان رقابت ته وګورو. په افغانستان کې د هند د یوه پخواني سفیر بهادرکومار په قول هندوستان د شوروي د تجاوز په وختکې د کابل د رژیم ملګرې وو او د افغانستان په داخلي جنګونو کې یې د شمال ائتلاف ملاتړ کاوه (او وروسته یې د طالبانو مخالفت پدې کاوه چې اکثریت یې پښتانه وه، اسلامي نظام یې غوښت او دا باور وو چې پاکستان یې ترشا وو). د بهادرکومار په وینا هند اوس د کابل د حکومت سره نظامي مرستې کوي؛ فوج ته چې اویا په سلو کې افسران یې تاجیک دي تعلیم و تربیه او وسائل ورکوي او د شمال ائتلاف سره اوس هم ډیرې نژدې اړیکې لري؛ په جلال اباد، کندهار، هرات او مزارشریف کې یې قونصلګرۍ پرانیستې دي؛ د زرنج – دلارام سړک جوړوي؛ د پارلمان تعمیر ابادوي؛ له پلخمري ترکابله د بریښنا مزي تیروي؛ په کابل کې د حرارتي بریښنا یوه دستګاه نصبوي؛ پر هریرود د سلما بند جوړوي؛ یوولس ولایاتو ته د تلفون مزي غځوي؛ کابل ته یې الوتکې او په سوو بسونه ورکړیدي؛ دولتي مامورین تربیه کوي؛ تراوسه یې ۳۰۰۰ افغانانو ته مسلکي روزنه ورکړیده؛ په سووو سکالرشپونه یې افغان ځوانانو ته ورکړیدي؛ روغتونونو سره طبي مرستې کوي؛ یونیم ملیون ماشومانو ته بسکوت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي؛ په کنړونو کې پراختيايي پروژې جوړوي؛ (دکابل-خوست سړک جوړوي او کيداى سي چې د کندهار- سپين بولدک سرک هم ورکول سي). نوموړى دپلومات وايي چې داوخت په افغانستان کي شاوخوا ۴۰۰۰ هنديان په مختلفو پروژو کې کار کوي او هندي نشرات، کلتور او د باليوډ فلمونو خو په افغانانو کې ډير نفوذ کړيدى. هند تر امريکا، برتانيې، جاپان او جرمني وروسته تر ټولو لوى مرسته کوونکى او ډير مؤثر هيواد دى. نوموړى وايي هند دافغانستان سرحد ته نژدې په تاجکستان کي يوهوائي ډګر جوړ کړيدى چې دافغانستان لپاره کارځيني اخلي.» د بي بي سي په وينا هند دا ټول کارونه په افغانستان کې دپاکستان د اثر دکمولو لپاره کوي.

له بلې خوا، افغانستان د پاکستان د ثبات، ملي حاکميت او ارضي تماميت لپاره حياتي ارزش لري. نو ځکه هغه هيواد د افغانستان بهرنۍ پاليسۍ ته په ډير اهميت او دقت ګوري. پاکستان په افغانستان کې د هند داسي حضور هيڅکله نسي زغملاى چې دده امنيتي ګټې تهديد کړي. هغه په افغانستان کې دهند دنفوذ دخنثى کولو لپاره هرڅه کوي. افغانستان بايد پخپله خاوره کې دخپلو ګاونډيانو دکړو سخت مراقب وي؛ هسې نه چې داهيواد دمرستى ترعنوان لاندى لومړى ددوى دسياسي کشمکش ميدان او وروسته دبالوکاله جنګ ډګر وګرځي او افغانان په وژنو او کړاونو واړوي. امريکا او غرب د افغانستان او مرکزي اسيا منابعو ته د رسيدو او پر ايران د فشار لپاره پاکستان ته په جيوپوليټيک لحاظ ترهندوستان ډير اړ دى. پاکستان به د غرب لدغه مجبوريته دهند او په کابل کې دهند دطرفدار حکومت دکمزورولو لپاره استفاده کوي اوهغوته به په دننه افغانستان کې ماته ورکوي چې دا هم د افغانانو په مرګونو او کړاونو کيږي. پاکستان فکر کوي چې دکابل موجوده حکومت هندوستان ته موقع ورکړېده چې د پاکستان پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرحداتو خپل د استخباراتو اداري فعالې کړي او له هغه ځایه پاکستان وځاري. همداراز پاکستان پدې عقیده دی او شوواره یې شکایتونه هم کړیدي چې د افغانستان دخاورې په استفاده سره هندوستان د ایران په همکاری د سپین بولدک – دلارام او زرنج په مثلث کې د پاکستان په خلاف بلوڅانو ته نظامي تربیه ورکوي او پاکستان ته یې د تخریب لپاره لیږي.

ترکیه او ازبکستان د افغانستان په شمال کې رشید دوستم او نور ترکژبي تقویه کوي او د هغو سره د مرستې ترنامه لاندې په سیمه کې د خپلو ستراتیژکو ګټو لپاره کار کوي. روسیه، تاجکستان او ایران یې مخالفت کوي او مخ ئې نیسي چې پدې ډول د افغانستان شمال هم د ګاونډیانو رقابت ځوروي. اکبربای چې پخوا د رشید دوستم معاون وو د پیام افغان سره په یوه مرکه کې (۲۸ جولای ۲۰۰۸) وویل چې ترکیه په افغانستان کې ډېره فعاله ده او د رشید دوستم هراړخیزه مرسته کوي. ده وویل چې زه پخوا د رشید دوستم مرستیال وم او ترکیې په نهه میاشتو کې زموږ د شورى د تقویې لپاره یووار درې نیم لکه ډالره او بیا درې لکه ډالره راکړل. حامد کرزي په ۲ مئ ۲۰۰۸ م کې د شپیګل المانی مجلې ته ویلي وه چې ما خپل په حکومت کې یو لوړپوړی چارواکی (رشید دوستم) له دندې ګوښه کاوه خو یو بهرنی هیواد (ترکیه) چې په افغانستان کې فوجونه لري پرودرېد او ایسته مې نکړای سوای.

زموږ نور ګاونډیان هم پخپلو منځو کې سم ندي او د دوی حرص او منافقت په افغانستان کې سیاسي، امنیتي او نور ډول ډول لانجې راپیدا کړیدي. د دوی هغه اتفاق چې د طالبانو د راپرزولو او د بون د کنفرانس په وختکې وو اوس نسته. اوس همهغه د پرون ملګري یو د بل وینو تو ئیدو ته ناست دي. د امریکا د دفاع وزیر (رابرټ ګېټس) په ۱۷ اپریل ۲۰۰۹ کی د اې ایف پي په حواله د ایران هغه وړاندیز رد کړ چې وائي ایران حاضر دی د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پولیس تربیه کړي. هغه وویل ایران دې اول مخالفینو ته دوسلو لیږل بند کړي. اوس دامریکا په پخوانیو ملګرو او ستراتیجیکو انډیوالانو (ناټو او غربي هیوادو) کې هم دافغانستان په باب اتفاق نه دی پاته او د بخارست په سرمشریزه کې له ټولې غربي نړۍ څخه په ډیر تکلیف ۸۰۰ عسکر د افغانستان د جنګ لپاره ورټول سول. بل کال به دغومره عسکر هم نه پیدا کیږي او امریکا به مجبوره وي خپل عسکر زیات کړي او پدې ډول به کرار کرار دا جګړه د امریکایانو په جګړه بدلیږي. همدا اوس، په افغانستان کې دملګرو ملتو دمؤسسې خاص استازی (کای ایدې) وایي چې اروپایانو په افغانستان کې خپل مسؤلیتونه هیر کړي او باریې پر امریکا اچولی دی.

لکه په اتیا یمه لسیزه کې چې غربیانو افغانستان ته د روسانو لپاره دیو دام په سترګه کتل اوس روسانو او ملګرو یې افغانستان د امریکایانو لپاره دام ګرځولیدی. دامریکایانو وینې به تویوي، ځینې به چکچکې ورته کوي او نور ددوی دانډیوالانو په شمول به په بیتفاوتۍ ورته ګوري. څرنګه چې افغان فوج دجنګ ایدیالوجي او ملي خصوصیت نلري امریکایان به مجبور وي د جنګ ډیر بار پخپله واخلي او دتوپکیانو، د بشري حقوقو دپایمالونکو او قاچاقبرانو ملګرتیا ته دوام ورکړي، دفاع یې وکړي او پرقدرت یې وساتي او پدې ډول دخپلو معنوي ارزښتونو پایمالولو، شرم او رسوائی ته ادامه ورکړي. افغان ولس به نورهم ناراضه او د مقاومت ملګری سي. جنګ به نور خونړی سي اود ناټو غړي هیوادونه به جنګ یوازې امریکاته ورپریږدي او پدې ډول به دناټو سازمان دړې وړې سي چې اثر به یې پر غربي نړۍ سخت ناګواره وي.

یو پخوانی روسی افسر (کرنیل اولیګ کلکوف) چې په افغانستان کې دوه واره جنګیدلی او اوس په ماسکو کې دتاریخ استاد دی وائي: "امریکایانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـه بـه پـه افغانسـتان کـې دفـوج ډيـرول څـه ګټـه ونـه رسـوي. د افغانسـتان مسـئله نظـامي حـل نلـري؛ دا يـو سـراب دی. هيڅـوک پـه افغانسـتان کـې سياسـي بريـا لـه نظـامي لارې نسـي ترلاسـه کـولای؛ صـفا وايـم چـې دوی روان دي او زمـوږ غلطـي تکـراروي." يـولی وارنتسـوف (پـه کابـل کـې دروسـيې پخـوانی سفير) وايـي پـر افغانسـتان د روسـيې حملـه يـوه لويـه غلطـي وه؛ مـوږ د ډېلوماسـۍ لـه لارې خپلـو موخوتـه رسـيدای سـوای خـو ومـونکړه. پـه ماسـکو کـې دبرتانيـا پخـوانی سـفير (سـر رودريـک بريتويـټ) وايـي چـې پـه افغانسـتان کـې د امريکـا پـه مشری دناټو مداخله به موږته همداسې تباه کوونکی وی لکه روسانو ته.

ډېرعربـان او حتـی محافظـه کـار دولتونـه يـې پـه افغانسـتان کـې ددولـت مخـالف قوتونـه (طالبـان، حزب اسـلامی، ...) تقويـه کـوي. هغـه پـدې نـه چـې خـوښ يـې دي بلکـه پـدې چـې لـه بريـالۍ امريکـا څخـه ويريـږي. هغـوی پـه ډاګـه وائـي چـې کـه امريکـا پـه افغانسـتان او عـراق کـې کامياب سـوه پـه مـوږ پسـې راځـي او دا ويـره دوی تـه دامريکـائي مقامـاتو (بـوش او رمزفيلـډ) لـه بيابيـا اظهـاراتو راپـيدا سـويده. ځينـې عربـان وائـي چـې پـه افغانسـتان کـې اوسـنی کـړکيچ امريکايـانو د خپلـو سـتراتيجکو ګټـو د تـأمين پـه منظـور راپيـدا کړيـدی او د خپـل حضـور د توجيـه لپـاره نـه غـواړي هلتـه امـن او ارامـي راسـي. دوی ادعـا کـوي چـې کـه څـوک پرامريکايـانو ټـک هـم ونکـړي بيـا هـم دوی بـه افغانـان تحريکـوي او جنـګ تـه بـه ئـې مجبـوروي. دوی وائـي چـې امريکـا بايـد لـه افغانسـتانه ووزي. پـدې ډول د عربـانو هغـه اتفـاق چـې د غربيـانو سـره يـې د بـون د کنفـرانس پـه وختکـې درلـود اوس نلري.

امريکـا، نـاټو او ډېـر افغانـان ايـران پـه مـداخلاتو تـورن کـوي. دکابـل پـه اخبـارونو او دغربـي نـړۍ پـه مطبوعـاتو کـې بيـا بيـا نشـر سـويدي چـې ايـران پـه افغانسـتان کـې دافغـان دولـت مخـالفينو تـه وسـلې او پيسـې ورکـوي. دشـمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ائتلاف ملاتړ خوئي علني او پخواني دي چې دهغو له لارې امريکايان او افغان دولت ترفشار لاندې راولي. په ۲۷ جولای ۲۰۰۸ م کې روئتر له کابله وليکل چې تروريستان له عربي نړۍ خصوصاً عراق څخه د ايران له لارې افغانستان او پاکستان ته ځي او هلته افغاني او ميشته بهرني عسکر وژني. ايران اوس د تروريستانو د تګ او راتګ مطمئن دهليز دی. د اسې خبرونه دي چې روسيه هم د تاجکستان له لارې افغانستان ته وسله او پيسه لېږي.

د ناټو او ايساف خودسرو عملياتو د کابل د کمزوره دولت استقرار او مشروعيت ته لويه صدمه رسولېده. پرعام ولس، لارويانو، ودونو او جنازو بمباري، دخلکو وکورو ته په زور ننوتل، د خلکو بيعزتي او بې عفتي کول او خلک د محکمې له حکمه پرته نيول او بنديانول افغانانان ډير خوابدي کړيدي. دا ډول خپلسريو د منتخب جمهور رئيس، منتخب پارلمان، منتخبو ولايتي شوری ګانو او نورو دموکراتيکو او بشري حقوقو ارګانونو موقف ډير کمزوره کړيدی. کرزي څو واره د عام ولس د فشار په نتيجه کې ژړليدي چې د بيګناه خلکو دبمباريو بنديده زما په وس ندي پوره. دلته د کرزي دغه اعتراف د هيواد ملي حاکميت او ددولت مشروعيت ترجدي سؤال لاندې راولي. کرارکرار داجنګ اوس د تروريزم سره د مقابلې پرځای د افغان ولس خصوصاً د پښتون قوم سره جنګ دی چې د وخت په تيريدو به نورو خارجي سرتيرو ته ضرورت وي. په ياد ولرئ چې د سره فوج ۱۲۰۰۰۰ عسکرو چې هرشپږ مياشتې بدلېدل او تازه دم کيدل د لس کاله مسلسل شديد جنګ سره سره ددې وس ونه درلود چې دافغانانو مقاومت مات کړي. افغانستان ته د نورو امريکائي عسکرو ليږل مشکل نسي حلولای بلکه نورئې هم خرابوي او پيچلي کوي او په سيمه کې هغه قوتونه چې ددوی وينو توئېدو ته ناست دي تشويقوي چې مخالفين نورهم تقويه کړي. د افغانستان د اوږدمهالي امنيت

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره نظامي قوت باید د یوې پراخې ستراتیجۍ په چوکاټ کې (امنیت د سوکالۍ لپاره لار) استعمال سویوای چې ونسو. غرب افغانستان ته له لومړي سره اوږد مهاله ستراتیجي نه درلوده او اوس په سله اته کاله حتی پلان نلري چې څنګه ووزي.

د عامو خلکو وژلو، قهر او دولت ته ورځ په ورځ زیاتیدونکې بدبینۍ د ناټو او امریکائي قوماندانانو ترمنځ د نظر توپیر راپیدا کړیدی کوم چې له لومړي سره په افغانستان کې د جنګ پر ستراتیژۍ یو نه وه. د ناټو ځینې غړي وائي چې د بې پروائۍ او عدم دقت په نتیجه کې په بمباریو د عام وګړو وژل به امریکا او متحدینو ته افغانان بدبین کړي. د امریکا او برتانیا ترمنځ په هیلمند کې وروستۍ نانډرې د جنګي ستراتیژۍ پرسر ددوی ترمنځ اختلاف ښئي. پدې ډول د ناټو د غړو هیوادو ترمنځ چې په افغانستان کې جنګیږي کومه ښکاره او واضحه ګډه تګلاره نسته. که امریکایان په عراق کې فوج کم او افغانستان ته یې واستوي حالات به نور هم خراب سي او د ناټو غړو ترمنځ به اختلافات نور هم ډیر کړي. ناټو د شوروي اتحاد پخلاف جوړه سویوه نه د افغانستان غوندي یو کوچني هیواد د تکولو لپاره. لتونیا، چک، لتوانیا، استونیا، پولینډ او هالینډ په افغانستان کې څه کتې لري چې خپل زامن مړه کړي؟ هغوی د امریکا د خوښۍ لپاره ځانونه وژني خو دا قرباني تر ډیره نسي ورکولای. بله مهمه خبره داده چې په غرب کې ډیر چاروا کي، افغانان او د هغوی خصوصیات نه پیژني. افغانستان امریکایانو ته تر عراق ډیر خطرناک دی. په عراق کې مخالفین د امریکایانو خلاف مخامخ نه جنګیږي بلکه بمان ورته ایږدي خو په افغانستان کې په سوو مخالفین مخامخ پر امریکایانو ورځي، سیمې ځینې نیسي او پر یو شمیر سیمو همدا اوس طالبان عملاً حکومت کوي. که جنګ اوږد سي او طالبانو ته سمه وسله په لاس ورسي بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ناتو ته مشکله سي چې جنګ يوسي. د افغانستان په ليرې او نژدې ګاونډيانو کې دا سې هيوادونه سته چې د غه جنګ اوږدول غواړي چې امريکايان پکښې راګير وي او ډيره وينه يې توی سي. په کابل کې د برتانيا سفير ښاغلی شيررد کوپرکولز و بي بي سي ته په جون ۲۰۰۷ م کې ويلي وه چې برتانيا غواړي ۳۰ کاله په افغانستان کې پاته سي دا ځکه دا هيواد زموږ د خارجي سياست په سر کې دی. خو جرمني، ايتاليا او هسپانيا د ښاغلي کولز سره موافق ندي او فکر نکوي چې برتانيا ۳۰ کاله په افغانستان کې جنګ مخته وړای سي. دانګلستان صدر اعظم ګوردن براؤن دغه موده لس کاله ته راټيټه کړه.

لکه چې وويل سوه، زموږ ګاونډيان او لوی طاقتونه په نړيواله او سيمه ايزه ډګرونو کې رقابت او حتی دښمنی لري. او دا رقيبان او دښمنان اوس په افغانستان کې فعال حضور لري او عملاً په فعاليت لګيا دي. کوم يو چې يې يو قدم اخلي هغه بل باندې شکمن دی دوه قدمه اخلي. يو وائي چه هغه بل مخته سو زه پاته سوم. دا سې رقابتونه به هغه وخت ښه وای چې افغانستان يو ملي او پرخپلو پښو ولاړ دولت درلودای. مګر اوس دا رقابتونه دافغانانو په ډير ضرر تماميږي دا ځکه همدا هيوادونه خپلې دښمنی بالوکاله (دافغانانو پواسطه) په افغانستان کې مخته بيائي او قرباني يې افغانان دي. ددوی حضور ددې پرځای چې افغانانو ته ګټه ورسوي ضرر يې رسوليدی او ددې جګړه ځپلي هيواد استقرار يې ورخراب کړيدی. همدا ګاونډيان اوس دامريکا داشغال په پلمه په افغانستان کې يو مرکزي قوي حکومت نه غواړي بلکه يو کمزوره او تل پر نورو تکيه هيواد يې خوښ دی چې دوی ته محتاج وي، ددوی مرعوب وي او ځوک حساب ورسره ونکړای سي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربیره پر پورتنیو ضررونو چې د بهرنیو فوجونو حضور ئې افغانستان ته رسوي خارجیان د افغانستان د اقتصاد او کلتور په ضرر هم دي. افغانستان پخوا پخپل ځان نسبتاً بسیا یو زراعتي هیواد وو. اوس ئې زراعت فلج او یو تاریاکي هیواد دی چې د نړۍ ۹۳ په سلو کې مخدره مواد تولید او صادروي. هغه هیلمند چې پخوا د غنمو او پنبې ګودام وو نن د خارجیانو د فعال حضور له برکته د دنیا د مخدره موادو پایتخت دی. همداراز، خارجیانو د افغانستان تاریخي اثار هم لوټ کړل. د ناروې افتنپوستن په ۱۸ جون ۲۰۰۸م ولیکل چې د ناروې عسکرو د افغانستان د ۴۰۰۰ کالو زاړه تاریخي اثار غلا کړیدي او له افغانستانه یې ایستلي دي. د ناروې د افغان موزیم په بیا ودانولو کې مرسته کړیده. همدا کوی همدا. د افسوس خبره ده هغه عسکر او بهرنیان چې افغانستان ته د مرستې، صداقت او بیا ودانولو په نوم راځي غلاوې کوي او تاریخي شتمنۍ او فرهنګي خزانې لوټوي.

واشنګټن پست پخپل ۲۸ جولای ۲۰۰۸ مه ګڼه کې لیکي چې: افغانستان کې هرڅه بهرني قراردادیانو ته ورکول سویدي. د امریکا د نړیوال انکشاف اداره قضا او عدلیه هم بهرني قراردادیانو ته ورکوي چې د امریکا او ناټو د فوجیانو سره په مشوره ستره محکمه او عدلي نظام اصلاح کړي. دوی به افغان قاضیانو ته د قضا چل ورزده کوي چې د چا په باب څنګه قضاوت وکړي او کوم مجرم ته څومره او څنګه سزاء ورکړي. دوی به قاضیانو ته ورزده کړي چې د خلکو څه حقوق دي او د ښځو سره په قضا کې څه معامله وکړي. د افغانستان قضا تراوسه اسلامي تشخص درلود او هرچا ورته احترام کاوه. قاضي به پرتورن شل کاله قید او یا د اعدام حکم راوایست، محکوم به تسلیم او حکم به تطبیق سو. خو چا قاضي ته بد نه ویل او نه یې تهدیداوه. مونږ نه وه اوربدلي چې یو قاضي پدې سبب چا مړ کړی وي چې مجرم ته یې د مرګ سزا

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورولـې وه. بلکـه خلکـو بـه ویـل چـې کـوم لاس قاضـي پـرې کـړي درد نکـوي. هغـې قضـا تــه بــه څــه تقــدس پاتــه ســي کومــه چــې دامریکایــانو او نــورو غیرمســلمانو لخــوا تنظــیم او رهنمــائي کیــږي او پــه ســیمه کــې د نــورو د ســتراتیژکو ګټــو پــه خــدمت کــې وي؟ دافغانســتان پــه قضــائي نظــام کــې دا لاســوهنه بــه دا مهمــه او محترمــه اداره د نــورو ســکتورو پشــان د لــوی فتــور، سپکاوي او بحران سره مخ کړي.

زمـوږ دماشـومانو لپـاره لـه لـومړي تـر دولسـم ټـولګي پـورې تعلیمـي نصـاب اوس پــه ایــران کــې جوړیــږي. ددې معنــی داده چــې مــوږ پخپــل هیــواد کــې دتعلیمــي نصــاب دجوړولــو تــوان نــه درلــود او یــا غــواړو زمــوږ راتلــونکی نســل داســې مهربــان جــوړ ســي چــې نــور ترخپلــو ورتــه محتــرم او دنــورو ګټــې ترخپلــو ورتــه مقــدمې وي. پــدې ډول امریکــا او دکابــل حکومــت افغانــان پــه لــوی لاس هڅــوي چــې هغــه کتابونــه وســوځوي چــې پــردې یــې ددوی د نــوي نســل دتخــدیر او تضـلیل لپـاره جـوړ او چـاپوي او هغـو مکتبونوتـه اوروراچـوی چـې پـه هغـه کـې ددوی راتلونکي نسل ته دتغدیر او تذلیل درس او روزنه ورکول کیږي.

اخلاقــي فســاد او ټــولنیز انحطــاط خــو د اشــغال هغــه ســوغاتونه دي چــې ډیــر خلــک ورتــه متوجــه نــدي. مــذهبي انحــراف، شــرابخوري او نــور منشــیات، فحاشـي، پردوتـه جاسوسـي او خـدمت، غـدر، فریـب، وطنفروشـي، رشـوت، ملــي خیانــت، د شخصــیت تــذلیل او قتلــول، قومبــازي او بیګانــه پرســتي هغــه افتونه دي چې خراب اثرات به یې تر ډیره زموږ شریف ولس ځوروي.

ترڅــو پــه افغانســتان کــې یــو ملــي حکومــت چــې داکثریــت مــورد اعتمــاد وي منځتــه نــه وي راغلــی او ترڅــو چــې افغانســتان اشــغال او بهرنــۍ مســلحې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قابضې قواوې پکښې وي تر هغو به د خارجيانو حضور افغانستان ته د ګټې پر ځای مضر وي.

نهم سؤال دا وو چې په امريکا کې به د راتلونکي نومبر د انتخاباتو په نتيجه کې نوی جمهور رئيس په سپينه ماڼۍ کې کښيني. هغه بايد د افغانستان په باب څه وکړي؟

جواب: د امريکا نوی جمهور رئيس هرڅوک چې وي، که مکين وی که اوباما ، زما پيشبيني داده چې افغانستان ته به ډېر عسکر استوي؛ جنګ به پراخوی او جنګ به تو دوي. هغه به په عراق کې خپل عسکر کموي او افغانستان ته به ئې استوي. امريکايان فکر کوي چې عراق د عرب لوی قوم يوه برخه ده او دا جنګ د کومو اهدافو لپاره چې پيل سوی وو نسي وړای. دوی فکر کوي چې عربي نړۍ کولای سي ډېر کلونه سرې او پيسې د عراق جنګ ته دامريکا پرضد واستوي. امريکا بايد اوس خپل اهداف يوازې د تيلو وړلو ته محدود کړي او دهغه لپاره يوازی څلويښت يا پنځوس زره عسکر کافي دي. امريکايان فکر کوي چې د عراق برخلاف په افغانستان کې کاميابي ورته اسانه ده. له يوې خوا ددې لپاره چې له عراقه وتل څوک په ماته تلقي نکړي نو امريکايان به خپل ځانته د اوږو دپيزې د ابښوولو په منظور پر افغانستان عسکري فشار ډېروي. او له بلې خوا فکر کوي چې په افغانستان کې يوازې د دوی پخلاف پښتانه جنګيږي او دا يو کوچنی قوم دی چې تر سرحداتو هاخوا څوک خواخوږی نلري؛ څه پښتانه چې د ډيورنډ خط

(c) ketabton.com: The Digital Library

هاخوادي هغه هم بايد په جنګ کی راګیر او بیا یې شاوخوا وربند کړه سي چې مرسته ورونه رسیږي. پدې ډول به مقاومت ختم او په سیمه کې به دخپل مرام مطابق منګولې ټینګې کړي.

خو، دوی له تاریخه ناخبره او افغانستان یو اسانه هدف ګڼي. دافغانستان سره دسرحد دهاخوا دپښتنو خواخوږي یو طبیعي موضوع ده او ددې مخ ددنیا هیڅ یو طاقت نسي نیولای. نه یوازې د پاکستان حکومت ددغو پښتنو تګ وراتګ نسي منع کولای بلکه انګریزانو اوتر راوروسته روسانو پخپل وختکې پخپل ټول قوت داکار ونکړای سوای. امریکایان به ترڅو دا نه ګټونکي جنګ ته چې تردوی پخوا نور هم ناکام سویوه ادامه ورکوي.

کله چې افغانستان ته ډېر عسکر واستول سي، دامریکا میډیا (رادیو، تلویزیون، اخبار، مجله) به هم په افغانستان کې فعالیت ډېر کړي. په افغانستان کې دامریکایانو پراخ حضور به دافغانستان لیرې او نژدې ګاونډیان وویروي او وهڅوي چې مخالفینو ته نوره پرمختللې وسله او مالي ملاتړ ورکړي. دابه جنګ ډېر تود کړي او دبهرنیو عسکرو تلفات به نور هم ډېر سي. دتلفاتو دډېرېدو په صورتکې به دناټو غړي هیوادونه خپل عسکر کم او یا وباسي او دجنګ بار به په افغانستان کې یوازې دامریکا پراوږو پاته سي. دامریکایانو تلفات به نور هم ډېر سي او میډیا به ئې په امریکا کې په ښه تفصیل خپروي. دا حال به دوه درې کاله دوام وکړي او بیا به لکه د ویتنام دوختو پشان دسپیني ماڼۍ په مخکې خلک مظاهرې کوي چې له افغانستانه دې زموږ عسکر راووزي. په ویتنام کې امریکا ماته نسوه بلکه دخپلو خلکو فشار راوایسته داځکه خلکو دسپیني ماڼۍ په مخکې نارې وهلې چې زموږ زامن ولې په ویتنام کې دجنګسالارانو دبرسرا اقتدار ساتلو لپاره مري؟ زموږ سړي ولې پرویتنام دجنایتکارانو دمسلط ساتلو لپاره وینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تو یوي؟ زموږ ورونه ولې په سایګون کې د قاچاقبرانو د ګټو قرباني کیږي؟ ما امریکایانو او افغانانو ته په امریکا کې په ډیر وضاحت وویل چې زه تا سو ته پېشبیني کوم چې درې کاله وروسته به د امریکا ولس د سپیني ماڼۍ په مخکې هم دا سې ناري وهل پیل کړي چې زموږ زامن ولې په افغانستان کې د فلاني قاچاقبر وزیر د برسر اقتدار سا تلو لپاره مري؟ زموږ سرې ولې په کابل کې د رشوتخورو او طفیلیانو د چاغېدو لپاره قربانیږي؟ زموږ ورونه ولې پر خلکو د جنګسالارانو د تپلو لپاره خپلې وینې تو یوي؟ موږ څه حق لرو چې پر زورېدلیو افغانانو د بشرد حقوقو د ښمنان مسلط وساتو؟ موږ نه غواړو د کابل فاسد حکومت د ژورې پشان زموږ په وینو وپائي ..... دا میډیا، د امظاهرې او دا فشار به د امریکا حکومت مجبور کړي چې خپل فوجونه له افغانستانه په تېښته سر وباسي. پدې ډول زه د امریکا راتلونکې په افغانستان کې د و یتنام د جنګ دوخت سره پرتله کوم. ما امریکایانو ته دا خبره د خپلې تجربې او تاریخ څخه په درس په پوره وضاحت کړېده چې که تا سې په افغانستان کې پرنظامي حل اصرار کوی نو زه په پوره ډاډ درته وایم چې ستاسې سرنوشت د روسانو دی. روسان په یو لک وشل زره فوج خپل مطلب ته ونه رسېدل، تاسې هم نسئ رسېدای. خو دا هم درته وایم چې په افغانستان کې د ناټو ما ته وتاسې، د ناټو غړو هیوادونو، افغانانو او د سیمې خلکو ته ښې پایلې نلري. (د ناټو د ماتې عواقب مې په تفصیل ورته تشریح کړېدي چې دلته یې د ذکر مجال نسته). ما ورته وویل چې د مخه تردې چې امریکا د دغه شوم سرنوشت سره مخ سي د امریکا نوی جمهور رئیس هرڅوک چې وي باید د افغانستان په باب د امریکا پالیسي بدله کړي او سیاسي حل ته پرنظامي حل ترجیح ورکړي. پدې کې د ټولو خیر دی. د امریکا نوی جمهور رئیس باید د هغه فارمول له مخې او یا هغه ته ورته کوم چې ستاسې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې مې ایښې دی عمل وکړي او له افغانستانه د خپلو فوجونو د ایستلو مهالویش اعلان کړي.

لسم سؤال دا وو چې په افغانستان کې په راتلونکي کال کې د جمهوري ریاست لپاره انتخابات دي، ستاسې په نظر څوک به موزون سړی وي؟

که دافغانستان په باب د امریکا او ناټو پالیسي همدا سې وي لکه اوس چې ده او بدله نسي نو اول ممکن دامنیتي شرایطو دخرابۍ په وجه انتخابات ونسي او که وسي نو هرڅوک چې د نویو انتخاباتو په نتیجه کې مشر سي کامیاب به نه وي. دافغانستان دولتي دستګاه اوس یوې فاسدې معدې ته ورته ده ترڅو اساسي علاج یې ونسي هره سالمه غذا چې ورسي فاسدیږي. البته څه سلیقئي تغییر به دهر نوي سړي سره راسي خو هغسې به نه وي چې خلک ئې طمع لري. زه د سړي لپاره نظام نه غواړم بلکه یو سم نظام باید جوړ سي او بیا دهغه لپاره په سړي پسې وکتل سي. یعنې نظام د سړي لپاره نه وي بلکه سړی دنظام لپاره وي. نو ځکه زه اوس پر سړي هیڅ فکر نکوم بلکه دا فکر کوم چې څنګه دا نظام په یو ښه نظام بدل سي څو وکولای سي صالح خلک راجلب کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخیر سؤال د هرچا دا وو چې څه باید وسي چې افغانستان د روانې فاجعې څخه خلاص سي ؟

دغه سؤال ته ما په پخواني کتاب کې د اوسني نظام دبدیل ترعنوان لاندي جواب ورکړی وو. خو پدې کتاب کې مې دپای خبرې او د افغانستان دبحران سیاسي حل ترعنوانونو لاندې جواب او تشریحات ورکړیدي او په پای کې مې د بحران دحل فارمول وړاندې کړیدی کوم چې دډیرو هلوځلو په نتیجه کی رامنځته سویدی. په تیر کتاب کې مې هم داخبره کړې وه او اوس هم پرځای ده چې هرڅوک د کابل پرحکومت او امریکا انتقادونه کوي چې افغانستان یې تباهۍ ته روان کړی دی خو دچا سره پوره نسخه نسته چې څه باید وسي چې له دغه تباهۍ څخه راوګرځي. شکایتونه ډیر دي خو دحل لار نامعلومه. هرڅوک دا سؤال کوي چې که اشغال رفع سي نو پرځای به یې کوم نظام وي چې هم په هیواد کې امن راولي، افغانان په ډاډه وي (بیا د ۱۹۹۲ م کورني جنګونه تکرار نسي)، هم دسیمې هیوادونه ورڅخه مطمئن وي او هم نړیوال قانع وي چې افغانستان د نړیوالې ټولنې یو فعال او ګټور غړی دی. دلته دغسې سؤالونو او تشویشونو ته جواب ورکول سوی دی. تراوسه دافغانستان دبحران دحل په منظور یو جامع فارمول او نسبتاً کامله طرحه لکه دلته چې وړاندې سویده نده وړاندې سوی. زه دا فارمول په هیڅ وجه خپل مولود نه بولم بلکه دا ددوستانو او دټولو هغو کسانو دهمکارۍ، پیرزوینې او ګډ کار نتیجه ده چې دافغانستان په خاطر یې خپل فکر او اخلاص زما او ملګرو سره شریک کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پای خبري

په ۲۰۰۱ کې د طالبانو ترسقوط وروسته ډېرو افغانانو د خپل تاریخ پخلاف نړیوال فوج ته ښه راغلی ووایه څو دهغو زورواکانو له ظلمه یې وساتي کوم چې د امریکا په مرسته بیا قدرت ته رسیدلي وه. د استاد رباني د وخت دداخلي جنګونو او بشري ناورین ترخه یادونه دهرچا سره تازه وه. همداراز، دافغانانو هیله وه چې نړیواله ټولنه به د خپلو وعدو مطابق دیو سم حکومت جوړېدو ته موقع ورکړي او د ورانې سوي افغانستان په بیاودانولو کې به فعال سهم واخلي. هیره دې نه وي بوش دافغانستان لپاره د مارشال پلان پشان دبیاودانولو ژمنه کړیوه او دانګلیستان صدراعظم خو په تکرار ویل چې موږ به افغانستان ابادوو؛ بیا به یې نه پرېږدو لکه پخوا چې څو واره نړیوالې ټولنې خوشې کړی وو (جان کیمپنر، ص ۱۴۲).

خو په تیرو تقریباً اتو کلونو کې دغه وعدې ترسره نسوې او په ملکي او نظامي ساحوکې دملي او بین المللي بیسابقه توجه او ملاتړ سره سره ډیر لږ کار وسو. اوس افغانانو خپلې هیلې تقریباً له لاسه ورکړیدي. نړیوال هم په افغانستان کې روښانه آینده ځانته نه ګوري. حتی د امریکا جمهور رئیس (بارک اوباما) اعتراف کوي چې امریکا په افغانستان کې کامیابه نده. همداراز، د انګلیستان لارډ پاډي اشډن وائي: "په افغانستان کې حالات ډیر خطرناک دي. زما په فکر افغانستان یو ناکام دولت دی. ناټو ډیره نژدې ده چې د افغانستان کنترول له لاسه ورکړي." د ناټو پخوانی قوماندان، د پي ار تي مؤسس او د امریکا د اتلانتک کونسل مشر جنرال جیمز جونز اخطار ورکوي چې "ناټو په افغانستان کې ګټونکې نده." داروپائي پارلمان دبهرنیو اړیکو څانګه په اپریل ۲۰۰۸ کې راپور ورکړ چې "دیاغیانو دفعالیت دوام او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافغان حکومت کمزوري په افغانستان کې د غرب او اروپا ماته يقيني کوي. دامريکا دجمهور رئيس مرستيال (جو بايډن) د امريکا کانګريس ته وويل چې د افغانستان اقتصادي، امنيتي او ټولنيز شرائط ويرونکي دي او ددې ملت جغرافيه، خلک او تاريخ زموږ په خلاف کار کوي. کانګرسمين جيم مکګورن وويل دمخه تردې چې زه افغانستان ته دنورو عسکرو د استولو ملاتړ وکړم غواړم يوه ستراتيجي ووينم چې په هغه کې زموږ راوتل هم شامل وي. د امريکا د کانګريس يو بل غړي (جان تيری) وويل موږ چې دخلکو کوچنيان ورمړه کړو او جنازې ته يې ګورو، پلرو ته يې څه وايو چې موږ دڅه لپاره افغانستان ته راغلي يو؟ دامريکايانو د **۵** مئ **۲۰۰۹** په بمباريو کې چې دفراه ولايت په بالابلوک کې ئې **۱۴۰** ملکي خلک چې **۹۳** يې کوچنيان، **۲۵** ښځې او **۲۲** نور يې زاړه او ځوانان سړي وه ووژل، اډميرل مايک مولن (د امريکا دټولو افواجو مشر) پر موضوع دتبصرې په وختکې وويل ”دملکي خلکو وژل موږ په افغانستان کې نسي برياليي کولای. هر واري چې موږ ملکي خلک وژنو په حقيقت کې موږ خپلې ستراتيجي ته ضرر رسوو.“ د امريکا دبهرنيو چارو دپخوانۍ وزيری (کوندالیزه رايس) مشاور ډيوډ کيلکولن پدې نژدې وختوکې د امريکا سنا په افغانستان کې دجنګ د پراخيدو څخه وويرول. هغه وويل: موږ په ويتنام کې څه وکړل؟ جنګ مو پراخ کړ، موږ دهغو مشر راوغورځاوه او مشکل مو پخپل لاس کې واخيست چې حل يې کړو خو حل مو نکړای سوای. په سيمه کې دامريکا دقواؤ ستر قوماندان (جنرال ډيوډ پترئيس) وائي چې افغانستان د امپراتوريو په هديره شهرت لري؛ موږ دغه تاريخي واقعيت له پامه نسو غورځولای. افغانستان او پاکستان ته د امريکا دجمهور رئيس خاص استازی (ريچارډ هولبروک) په مونشن کې دنړيوال امنيت کنفرانس ته وويل: دا به يوه اوږده او سخته مبارزه وي؛ ترعراق ډيره سخته. کابل کې د روسيې سفير (ضميرکابلوف) وائي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکا او ناټو هغه غلطۍ تکراروي کومې چې موږ په افغانستان کې کړې وې.

ډیر خیرونکي دافغان حکومت حالت هغه سخت ناروغ ته ورته بولي چې د شدید مراقبت په خونه کې په مصنوعي تنفس ژوندی دی. چې کله هم دغه مصنوعي تنفس (خارجي فوجونه) او په کال کې د زرو ملیونو ډالرو پیچکارۍ ځینې لیرې سي ناروغ سمدستي مري. ما خارجیانو ته ویلي دي چې دا شارون به تر کله په مصنوعی تنفس ساتئ؟ دا بیا پرېښو نه دریږي، خوشې دئ او ځان دواړه په تکلیف کوی. په کابل کې د ۲۰۰۸ ثور د اتمې دجشن واقعه ئې ښکاره مثال دی چې د مخالفینو څو فیرونو د اردو جنرالان وزغلول او رئیس جمهور او وزیران ئې پرمیدان دښمن ته پریښوول. خو ددې ټولو مشکلاتو سره سره موږ پدې باور یو چې دکړکیچ د حل لار اوس هم سته پدې شرط چې نړیواله ټولنه ئې وغواړي او پر سمه لار دیو لوی ګام د اخیستلو اراده او جرئت وکړي.

د افسوس خبره ده چې ناټو او نړیوالې ټولنې په ټولو ونکړای سوای په افغانستان کې امنیت راولي بلکه پخپله د امنیت داخلال سبب سویدي. دوی، اوس د تروریستانو په بهانه د ولس سره جنګیږي او چې څوک دولس سره جنګیږي ماته یې یقیني ده. د کابل حکومت له کابله بهر پر اطرافو ډیر لږ کنترول لري؛ لوی ښارونه اکثره وحکومت ته د نیمه وفاداره زورواکانو په لاس کې دي. پداسې حال کې چې کلي او درې دحکومت له کنترول بهر دي، د هیواد جنوبي، ختیزې او لویدیزې برخې اکثره بالفعل د طالبانو په لاس کې دي چې د ناټو سره په جنګ دي او د هیواد شمال د زورواکانو په پنجو کې دی. طالبانو اوس شمال ته خپل واک غځولی دی او پر کابل ئې هم فشار ډیر کړیدی. ناټو باید په شمال کې هم د طالبانو د مقابلې لپاره فوج واستوي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه کار لپاره نور عسکر باید افغانستان ته راولي. کله چې د امریکایانو دلوجیستیکي موادو د انتقال کاروانونه د پیښور پرځای د روسیې له لارې دافغانستان شمال ته لار پیدا کړي، ددغه سیمو جنګسالاران او غله به د ولجې لپاره پر دغو کاروانو حملې پیل کړي؛ کرار کرار به طالبانو ته په شمال کې د فعالیت موقع نوره هم مساعده سي.

امنیت د کابل په ښار کې چیرې چې نړیواله ټولنه او ناټو کافي حضور لري ورځ په ورځ خرابیږي؟ د عراق پشان اوس نه یوازې د سړک د غاړې بمان او اسانه اهداف ویشتل ډیر سویدي بلکه په رڼا ورځ بانکونه وهل کیږي، دارائي چور او سوداګر تښتول کیږي. هیڅ یو لوړ رتبه مامور د کابل په ښار کې بیله مرمۍ ضد موټر چې ښیښې ئې هم باید توري او باډیګاردان ورپسې وي نسي ګرځیدای. کرزی سره لدې چې د خلکو منتخب مشر ځانته وائي پخپلو خلکو اعتماد نسي کولای او ځان په خاصو امریکائي باډیګارډانو ساتي. خو ددومره احتیاط سره بیا هم څو واره له مرګوني ګوزاره خلاص سویدی. دا ټول په هیواد کې د کمزوره امنیت مثالونه دي.

د کابل حکومت نه یوازې مسلحو مخالفینو فلج کړیدی بلکه ډیرهغو حکومتونو هم فلج کړیدی چې د کرزي د حکومت په داخل کې جوړ دي. د جمهور رئیس لومړی مرستیال او ځینې وزیران ښکاره د کرزي په مخالفه جبهه کې ولاړ دي. دوهم مرستیال ئې په دایکندي او بامیان کې خپله خاصه اجندا مخته بیائي. د بلخ والي عطاء محمد نور په بلخ کې، د فوج لوی درستیز رشید دوستم په شبرغان او فاریاب کې، په هرات کې ځانته اداره ده؛ د کرزي ورونه د خارجیانو په قول په کندهار او کابل کې ټول خپلې شخصي اداري چلوي چې د مرکزي حکومت مشروعیت او مؤثریت ئې شدیداً متضرر کړیدی. د ناټو سرمنشی (جاپ دیهوپ شیفر) وائي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(واشنګټن پست، ۱۸جنوري ۲۰۰۹) "په افغانستان کي اصلي ستونزه طالبان ندي بلکه خراب حکومت دی. موږ کافي وينه او پيسه هلته مصرف کړه چې له فساده خلاص او باکفايته اداره منځته راسي خو چندان نتيجه يې ورنکړه."

افغانستان به ناټو او امريکايانو ته تر عراق ډېر خطرناک ثابت سي. په افغانستان کې د عراق پشان د شيعه و سنّي او نور قومي حاد اختلافات نسته چې هغه ته لمن ووهل سي. که څه هم په بون او ترهغه وروسته ډير کوښښ وسو چې افغانستان پرقومي، سمتي، ژبني، نژادي او مذهبي بنيادونو لکه عراق وويشي خو مطلوبه نتيجه يې ورنکړه. لکه دروسانو په وختکي دلته هم دخو خرڅ سوو کسانو پوسيله ډير تلاش وسو چې اقليتونه د پښتنو پخلاف راوپاروي او ورسره ويې جنګوي خو دافغانستان شريفو او نجيبو قومونو د استعمار داتوطئه تراوسه کاميابۍ ته نده پرې ايښې او په هيڅ ځای کې دقومونو ترمنځ جګړه نسته. د وخت په تيريدو سره به داشغال پرضد مقاومت پدې قادر سي چې ټول ولس د خارجيانو پخلاف متحد، راپورته او منسجم کړي. علاوتاً، په عراق کې هيڅوک د امريکايانو پخلاف مخامخ نه جنګيږي بلکه ډير تلفات د سړک دغاړې بمان او انفجارات کوي. پداسې حال کې چې په افغانستان کې په سوو طالبان مخامخ د ناټو دعسکرو سره جنګيږي. په عراق کې هيڅ سيمه په زور جنګياليو نده نيولې او خپل حکومت يې ندی پر کړي خو په افغانستان کې همدا اوس ډيرې سيمې د طالبانو په لاس کې دي او عملاً حکم پر چلوي. که جنګ اوږد سي مخالفين به نوره او ښه وسله پيدا کړي چې د ناټو لپاره به جدي خطر وي. اوباما د افغانستان لپاره د جنګ د پايته رسيدو نوې ستراتيجي نلري او د بوش پر لار ځي. خو ددې لپاره چې دخلکو (دخپل حزب په شمول) له انتقاده ځان خلاص کړي، داسې ښئي چې پر زړو لارو ندی روان. د امريکا ددفاع

(c) ketabton.com: The Digital Library

وزارت چې د افغانستان د جنګ ستراتیجي یې د بوش په وختکې جوړه کړېده توقع لري چې د اوباما لخوا د اشخاصو په تغییر سره به د دوی د غه روانه ستراتیجي تطبیق سي نو ځکه د اوباما سره سر ښوروي. خو په حقیقت کې دوی ټول ځان د تباهۍ کندې ته بیايي. پدې ترتیب لکه افغانستان چې نورو اشغالګرانو ونه خوړلای سوای امریکا به یې هم ونه خوړلای سي. تاریخ ښوولې ده چې دا مهمه نده چې استعمارګر افغانستان ته څنګه ننوزي بلکه دا مهمه ده چې څنګه ځینې وزي.

خو په افغانستان او نړیواله ټولنه کې یو شمیر پالیسي جوړونکي خوشبینه او پدې عقیده دي چې په افغانستان کې د تیرو ۸ کلو په موده کې ډیر پرمختګ سوی او ژر به موجود مقاومت مات او دا هیواد به یو دموکراتیک اباد مملکت سي. مګر د نړیوالي ټولنې یو شمیر ډیر مهم څیړونکي بیا پد غه استدلال قانع ندي او وائي چې د کابل حکومت او نړیواله ټولنه د هغو وعدو په سرته رسولو کې پاته راغلیدي کوم چې د افغان ولس سره ئې کړیوې. دوی وایي چې د کابل حکومت او ناټو په افغانستان کې همدا اوس ناکامه ده؛ که نه، نو د ناکامۍ به څه معیار وي؟ کله چې د ناټو هیوادو ولسونه وینی چې د دوی زامن وژل کیږي او د تندي په خولو ګټلې پیسې یې په افغانستان کې خوشې ځي، دوی د خپلو حکومتونو څخه سؤال کوي چې د دوی د ناکامۍ کوم معیارونه دي چې په افغانستان کې اوس نسته؟ او که معیار نه وي بیا خو یې مشران سرګیچه دي او د وطن بیچاره زامن او پیسې د خپلو موهومو بلند پروازیو لپاره په هدر قرباني کوي. دوی وائي زموږ مشران هغه سوختي قماربازانو ته ورته دي چې د ګټلو په امید خپل ځان له حلالو خلاصوی. د افغان عسکرو او پولیسو حال تر دغه هم بدتر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمه ډله څیړونکي استدلال کوي چې بدون شک په افغانستان کې څه کار سویدی خو قانع کوونکی او مشوق ندی. دوی وائي چې که موجوده وضع دوام وکړي نو په افغانستان کې دنړیوالې ټولنې ماته یقیني ده. ژر باید یو کار وسي چې دغه دماتې خواته روان جریان و مثبتې خواته واړوي. دا ډله څیړونکي مأیوس ندي او هیله لري چې نړیواله ټولنه د مخالفینو او هم دهیواد په داخل او خارج کې دهغو کسانو سره چې دکابل دحکومت سره نه جنګیږي خو په اوسنۍ وضع هم راضي ندي دمفاهمې ور پرانیزي. همدارازې، باایمان او وطندوسته افغانان باید دخپلو وطنوالو په وړاندې نور بیتفاوته پاته نسي او یوازې په شکایت دزړه سوده ونکړي بلکه عملاً دوطن دازادۍ او دخپلو خلکو دتباهۍ دمخنیوي په خاطر پر یوه پلتفورم راټول او وطنوالو او نړیوالوته دمشکل دحل بدیل وړاندې او دټولو لپاره دهیلو یوه مرجع سي. افغانان تردرې لسیزو زیات کافي وځورول سول او دځینو داخلي او خارجي حلقو دمفاداتو لپاره ددې مظلوم ملت نور زورول دتحمل وړ ندي. ددې تراژیدۍ دوام که په هرسیاسي، مذهبي، قومي یا نړیوال ملحوظ وي یو ډیرغیرانساني عمل او لویه نامردي ده. د سیمې او نړیوالو طاقتونو مشروع ګټې باید دافغانانو دګټو سره هماهنګې سي. اوس هم موږ فرصت لرو چې یوه همږغې او منسجمه ستراتیژي چې په عمل کې ښه نتیجه ورکړي طرحه کړو چې دهغه په برکت افغانان وتوانیږي چې یو مستقر، فعال، دګاونډیانو دوست او دنړیوالې ټولنې قابل اعتماد انډیوال دولت جوړ کړي.

دافغانستان ددولت دمخالفینو سره دملل متحد یا ناټو مخامخ خبرې د عدم اعتماد او ځینو نورو ملحوظاتو په وجه ښائي مطلوبه نتیجه ورنکړي. خو هغه یوه او ازمویلي افغانان ښائي له بحران څخه د افغانستان دراوتلو لارې چارې پیدا کړي کوم چې دامریکا دنظامی کمپین او په کابل کی دهغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دملګرو او دمسلحو مخالفینو دکړیو غړي نه دي بلکه تل ئې دوطن او اسلام دګټو دفاع کړې او دټولو اړخونو دسالمو عناصرو سره یې ښه روابط ساتلي دي. څرنګه چې د افغانستان موجوده بحران نړیوالو مداخلو خلق کړیدی نو دعملي قدم پحیث اول نړیواله ټولنه وظیفه لري چې پدې لارکې یو مثبت قدم واخلي. دوهم او حتی اول دافغانانو وظیفه ده چې دخپل نجات لپاره سره راټول او دخپلو وطنوالو او نړیوالې ټولنې سره دبحران دحل په لارکې مرسته وکړي. موږ ټول باید په افغانانو کې یو داسې شخص یا ډله ولټوو چې پورتني خصوصیات ولري، افغانان ئې په بد نوم ونه پیژني، دطالبانو، مجاهدینو او نورو وطندوستانو سره ئې اړیکې بدې نه وي، د سیمې هیوادونه ترې ونه ویریږي او نړیواله ټولنه ورسره کار وکړایسي او ورڅخه وغوښتل سي چې دموجوده بحران د حل په لار کې یو مثبت کردار اداء کړي.

څرنګه چې دافغانانو موجوده کړاؤنه تر ډېره حده دبهرنیو قوتونو دمداخلو نتیجه ده نو دا دنړیوالې ټولنې فرض دي چې ددغه کړاؤنو په ختمولوکې مرسته وکړي. نړیوالې مرستې باید دیوې معینې مرسته کوونکې ادارې لخوا تنظیم سي او هرهیواد لکه اوس اجازه ونلري چې هرچیرې او هرڅومره چې ئې خوښه وي پیسې مصرف کړي. مرسته سوې پیسې باید ددولت د پنځه کلن پلان په چوکات کې دافغانستان د بیارغونې لپاره ولګول سي. دا پلان باید مارشال پلان ته ورته وي دکوم دعملي کیدو چې ښاغلو بوش او بلیر وعدې کړیدي. د لومړي پنځه کلن پلان په تطبیق سره به افغان دولت تر ډېره حده دخپلو خلکو او نړیوالو هغه باور ترلاسه کړي چې داهیواد سمې خواته روان دی، امن او عدالت به تأمین سي، اقتصاد به وده وکړي او نړیوال رقابتي بازار ته به لار پرانیزي. دا وخت به افغانستان د نړیوالې ټولنې یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مثبت غړی وي او د سیمې په استقرار او د مخدره موادو د تولید او قاچاق په مخنیوي کې به معتنابه کردار ادا کړای سي.

د افغانستان د بحران سیاسي حل

زما یقین دی لکه پخوا چې انګریزي استعمار او ورپسې روسي ښکیلاک کامیاب نسو، داسې به امریکا هم نه بریالۍ کیږي. همدا اوس د امریکا جمهور رئیس وایي چې موږ په افغانستان کې نسو کامیابیدای او د ناټو مشر وایي چې جنګ د حل لار نده. سؤال دا دی چې که جنګ د حل لار نده او امریکا به حتماً وځي نو بیا به څه کیږي او پرځای به یې څه ډول حکومت وي؟ موږ ډیر ځله جنګ په ډیرو قربانیو ګټلی دی خو دا ګټه مو بیا خپله نده سمباله کړې؛ او د دغه سبب دی چې لږ و ډیر هر ځلو ښنت کاله پر موږ بیا یو تباه کوونکی جنګ تحمیل سویدی. موږ اکثره پدې نه یو توانیدلی چې یو مخلص او ولس ته وفادار قیادت ولرو؛ خپلې ګټې تعریف کړو؛ د ګاونډیانو ګټې او په سیمه کې د لویو طاقتونو ګټې وپیژنو او بیا د ګاونډیانو او په سیمه کې د لویو قدرتونو مصالح د خپلو ګټو سره موازي او هم اهنګ کړو؛ یا لږ تر لږه یې د خپلو ګټو سره له تصادمه وساتو. زموږ د دغو کمزوریو نتیجه ده چې له یو مصیبته لا خلاص نه یو پر بل اوړو. راسئ د خدای (ج) لپاره پر ځان، خپل راتلونکي نسل او وطن زړه وسوځوو او سره کښینو چې څنګه کولای سو د دغسې غمجن تاریخ د تکرار مخ ونیسو؟ راسئ په سړه سینه سوچ وکړو چې مطمئن سیاسي حل او باثباته مستقل دولت به کوم وي؟

یو کال د مخه (مئ ۲۰۰۸) کله چې زه د امریکا په سفر وم او راته معلومه سوه چې هر څوک د امریکا جمهور رئیس سي هغه به افغانستان ته ډیر عسکر استوي، جنګ به پراخوي او تودوي (دا ځکه دا د امریکا د دولت پالیسي وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه د کوم حزب) نو مې سوچ وکړ چې څه باید وسي. دا جریان مې په تیر کتاب (دافغانستان د کړکیچ د حل لار) کې مفصل لیکلی دی. هغه وخت ما تصور کاوه چې غالباً به بارک اوباما بریالی کیږي داځکه چې د بوش او دده د حزب څخه امریکایان ډیر په تنګ سوی وه. ما ویل چې که اوباما بریالی سي معنی یې داده چې څلور کاله نور پر افغانانو تراوس شدید جنګ تحمیل دی. دا تصور مې هم کاوه چې اوباما به غالباً دوهمه دوره هم بریالی کیږي داځکه چې دامریکا سیاسي تاریخ او عنعنه داسې ده چې یو جمهور رئیس ډیر لږ پښتو پاته نه وي بلکه دوره بیا انتخابیږي. بوش لاهم دوهمه دوره بریالی سو پداسې حال کې چې اوباما خو تر بوش ډیر تعلیمیافته او فعال سړی دی چې غالباً به دوهمه دوره هم جمهور رئیس سي. ددې خبرې دا معنی چې اته کاله نور به زموږ د خلکو قتل عام دوام لري. اته کاله وروسته چې کله دامریکا دجمهوري ریاست نوی کاندید شعار ورکړي چې که ماته رایه راکړئ زه به له افغانستانه فوج وباسم او پدغه شعار کامیاب سي. هغه هم سمدستي فوج نسي رااېستلای بلکه کال دوه به اخلي. پدې حساب لس کاله نور پراخ او شدید جنګ زموږ پر مظلوم ولس تپلی دی او دټولي پرمختللي نړۍ وسلې به زموږ د منافقو او نامردو ګاونډیانو په همکارۍ پر موږ استعمالیږي. ما دا هم معلومه کړه چې امریکا به کوښښ کوي چې پر طالبانو قاطع عسکري ضربات او ښه یې زمول کړي اوبیا یې پخپلو شرایطو مذاکراتو ته وروغواړي. په شروطو کې به یو داوي چې موږ د معتدل طالب سره خبرې کوو او دافراطي طالبانو او تروریستانو سره نه؛ موږ دهغه چا سره خبرې کوو چې جنګ ردوي، په افغانستان کې زموږ روان ددموکراسۍ جریان مني او دالقاعده سره خپل تړاو شکوي. پدې ډول امریکا غواړي دخپلو مسلحو مخالفینو په منځکې تفرقه واچوي او دپخواني استعماري فارمول په اساس یې اول بیل کړي او بیا یې ایل کړي. ماته امریکایانو داخبره هم کړیده چې دوی دطالبانو

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره مشکل نلري، ددوی مشکل د القاعده سره دی؛ که طالبان د القاعده څخه جلا سي نو امریکایان حاضر دي خبري ورسره وکړي. ماورته وویل یو وخت تاسي کوښښ کاوه چې دا دواړه سره یوځای وي او اوس یې سره جلا کوئ. ددنیا کارونه داسي ندي چې هروخت دچا زړه وغواړي هغه به کولای سي. اوس په افغانستان کي نړیوال جنګ دی. تاسي سره اته دیرش هیوادونه نظامي مرسته کوي او یو شمیر نور مو ملاتړي دي. داسي طالبان هم طبعا نړیوال مرستندویان لري. تاسي چې ددنیا یو لوی قوت یاست بیا هم پدې جنګ کي لتویا ، لتوانیا او جورجیا غوندې کمزوره هیوادونو ته ځان اړ بولئ نو طالبان چې کمزوري دي ولي به دنورو مرسته ردوی. ترڅو اوسنی جنګي حالت په افغانستان کي نه وی ختم سوی داسي غوښتني عملي ندي بلکه ښائي طالبان یې پخپل خلاف دیو دسیسي پحیث تلقي کړي. راسئ ! اول اوسنی جنګي حالت په افغانستان کي پایته ورسوو؛ دا نور مشکلات پخپله کرار کرار حلیږي.

داخبره هم ما تکراراً له بهرنیانو اوریدلې ده چې دافغانستان په استقرار او بیا ودانولو کي باید ګاونډیانو ته لوی کردار ورکول سي چې دا دملګرو ملتو دمؤسسي پخوانی موقف هم دی. پداسي حال کي چې افغانان همدغه نړیوال ظلم تباه کړیدي چې سرنوشت یې ګاونډیانو او لویو طاقتوته حواله سویدی او خپله افغانان چا ندي پرې ایښي چې خپل سرنوشت پخپله وټاکي. دغه نړیوال ظلم دی چې تل ګاونډیان اول دمرستي په نوم راځي بیا دافغانستان په خاوره کي تردغه نامه لاندې مضر رقابتونه کوي، ورپسي یې دغه رقابتونه په سیمه ایزې دښمنۍ اوړي او په بالوکاله جنګ بدلیږي. دوی دافغانانو سره دمرستي ترنوم لاندې په افغانانو کي پخپلو ملګرو خپله نامرده اجنډا مخته بیائي او دخپلو افغانانو ورونو سره ئې جنګوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې پرځای چې افغانستان تل دخپل جغرافيائي موقعيت قرباني وي، که فرصت ورکړه سي يقيناً به دا هيواد سيمې ته دثبات يو مهم عنصر وګرځي. داځکه افغانستان نه يوازې د اوبو ښې زيرمې او ډير ګټور معدنونه لري چې دسيمې دهيوادو په هوساينې او پرمختګ کې ورځخه کار اخيستل کيدای سي بلکه دا هيواد د مرکزي اسيا، جنوبي اسيا، چين، او خليج ترمنځ د راکړې ورکړې مهم پل کيدای سي. يو ارام افغانستان دسيمې دثبات لپاره ډير ګټور دی. تراوسه هروخت چې په افغانستان کې نا ارامي پيدا سوې يا چا پيدا کړېده نو ګاونډيانو او حتی نړيوالو ددغه اور ځخه دځان ساتلو لپاره په پلمه افغانستان ته ور دانګليدي. خو څرنګه چې دوی پخپل منځکې جوړ ندي نو کله چې هغه اور څه قابو سويدی دوی هلته بيا دخپلمنځي رقابتونو اور بل کړيدی او پدې ډول يې افغانان په يو بل مدهش اور اړولي دي چې دهغه اور تاو هم همدغو اوربلوونکو ته رسيدليدی. او بيا همدوی حيران وي چې خپل بل کړی اور څنګه مړ کړي. دا ورانونکی بحران هرځو لسيزي وروسته بيا بيا راپيدا او تکراريږي، افغانان پکې سوځي او سيمه ناقراره کوي. زه توقع نلرم چې پرافغانانو دې د چا زړه وسوځي او پردې مظلوم او زوريدلي ولس دې څه رحم وسي. داځکه تراوسه داډول انساني ضمير په چا کې پيدا نسو. خو وايم چې افغانستان د سيمې يوه مهمه برخه او د نړيوال کلي يو مهم کور دی چې نا ارامي يې هروخت ټول نا ارامه کړيدي. راسئ ټول لږ په سړه سينه غور وکړو چې زموږ ټولو خير په څه کې دی او څنګه دبحرانونو دا شيطاني دائره ماتولای سو او ددې په عوض کې چې ناقرار افغانستان دسيمې او نړيوالو د ناقرارۍ سبب سي او يا ګاونډيان او نړيوال په افغانستان کې د عدم استقرار سبب سي، افغانستان د سيمې په ثبات او سوکالۍ کې مهم رول ولوبوي. هغه هيواد چې د سيمې او نړۍ د نا ارامۍ او عدم استقرار سبب کيدای سي دثبات او پرمختګ سبب کيدای

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې هم سي. افغانستان، ددیورنډ دخط هاخوا په قبائلي سیمو، دهندوستان په کشمیر او دمرکزي اسیا او ایران په ثبات کې مهم رول اداکولای سي.

دغرب او زموږ دګاونډیانو دعزائمو په نظرکې نیولو سره ما کال دمخه داسوچ وکړ چې دجنګ په اوسني معادله او معضله کې افغانان چیرې دي؟ ایا موږ دکور مالکان هم یو ځوک یو؟ ایا موږ هم په دغه معادله کې ځای لرو او په تعدیل او حل کې یې کوم کردار اداء کولای سو؟ هغه افغانان چې ځانوته روشنفکر او سیاستپوه وائي چیرې دي چې وائي بیله موږ دافغانستان مشکل نه حلیږي؛ زموږ څخه چا پوښتنه نده کړې که نه او س به پر هیواد دا مصیبت نه وای. هغه کسان چې ځانوته مغز متفکر او دټولنې پیروی (کریم) وائي چیرې دي؟ فیصله مې وکړه چې ارام به نه کښینم، په دنیا به ګرځم او دهرهغه چا کور ته به ننواتې ورځم چې دوطن دخیردفکر توقع ځینې کیږي. هغه ته به خپل دامریکا سفر، له سفره زما برداشت او دافغانستان حالات تشریح کوم او بیا به ورڅخه د وطن دنجات په منظور دبحران دسیاسي حل نسخه غواړم.

په واشنګټن کې مې خلک ولیدل، بیا مې لاس انجلس، سانفرانسسکو، شیکاګو، میشیګن، فلاډلفیا، نیویارک او ویرجینیا کې افغانان ولیدل او په کچکول کې مې څه راټول کړل. بیا مې هم هرچاته خپل ادرس، تلفون او ایمیل ورکړ چې په مورد کې راسره په تماس کې سي او خپل نظریات راواستوي. کور کې مې کچکول خالي کړ او داواړې داروپا په سفر ووتم. په ناروې، سویدن، ډنمارک، جرمني، هالیند، بلجیم، فرانسه او انګلیستان کې مې ډیر کسان ولیدل. دخپلې ورکې دموندلو په تلاښ کې چې چیرې چا یو پوه او دوطن په درد دردمن افغان یا ډله راښوولیده ورغلی یم. داروپا دسفر کچکول مې هم کور کې خالي کړ او بیا دافغانستان او پاکستان په سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووتم. لومړی پېښور ته ولاړم. هلته مې افغان مهاجرین او دجهادي تنظیمونو مهم کسان چې کابل ته نه وه تللي ولیدل؛ کافي خبرې مې ورسره وکړې.

دتورخم له لارې افغانستان ته واوښتم. دجلال اباد پرلار یو شمیر علماء کرام دقاری اسرار الله همیم په مشرۍ راته ولاړ وه او زه یې په بهسودو کې دهمیم صاحب مدرسې ته بوتلم. هلته مې واړول. که څه هم دننګرهار والي (ګل اغا شیرزی) مېلمه کړم او ډیر اخلاص او اصرار یې وکړ چې په دولتي میلمستون کې واوسم خو ما قبوله نکړه او په مدرسه کې پاته سوم. ګل اغا شېرزي زما تحریک یو عاجل ضرورت وګڼاه او دهرراز مرستې وعده یې وکړه. په جلال اباد کې مې دپوهنتون د استادانو، لیکوالانو، علماؤ، پوهانو او قومي مشرانو سره وکتل. هغوی ته مې وویل چې په ورکه پسې ګرځم او ستاسو ټولو څخه مرسته غواړم. مرسته زما سره وکړئ، مرسته دځانو سره وکړئ او مرسته دخپلو مظلومو خلکو او وطن سره وکړئ. ما ویل چې دافغانستان دبحران دسیاسي حل لپاره اول فکر او فارمول جوړول په کار دي؛ عملي کول او ملګري پیدا کول وروسته خبره ده. اول فارمول باید جوړ سي چې څه باید وسي؛ داشخاصو خبره وروسته ده. موږ اول نظام باید جوړ کړو او بیا دهغه لپاره سړي وګورو. نباید دسړو لپاره چوکۍ وتراشل سي. وروسته حاجی عبدالقیوم مومند (مشهور په منګل حاجی) په ګرداب کې میلمستیا کړېوه چې په هغه کې دمومندو دقام یو شمیر مشرانو ګډون کړی وو. دهغو سره مې په پښتني جرګه کې دخپلې ورکې موضوع مطرح کړه. خبرې ګټورې وې. وروسته دهمدې قومي مشرانو په بدرګه کابل ته ولاړم او هلته په نوې کارته کې دهغوی په ځای کې دیره سوم. کابل کې مې جمهور رئیس (حامد کرزی)، یو شمیر وزیران، والیان، د شوری وکیلان، دپوهنتون استادان، لیکوالان، پوهان، قومي مخور، دجهاد رهبران، دحزب اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او طالبانو پخواني مشران وليدل او مفصل مجلسونه مې ورسره وکړه. وروسته کندهار ته ولاړم او هلته مې ځينې مهم کسان وليدل. بيا کوټې ته ولاړم او افغان مهاجرين مې وليدل. ټولو ته مې همدا سؤال مطرح کړ چې د افغانستان دبحران حل په څه کې دی؟ هرچا ويل جنګ يې د حل لار نده. امريکايان په جنګ ميدان نسي وړای. ددوی ډيريو ويل چې مخالفين هم مزاحمت کولای سي خو دګاونډيانو او نړيوالو څخه ارام حکومت نسي کولای. ما په هرځای کې هريوه ته همدا خبره کړيده چې که جنګ بحران نسي حلولای نو دمسئلې سياسي حل به کوم وي؟هغه به کوم حل وي چې پر لاندې بينادونو ولاړ او دغه يې اساسي نکات وي:

١. افغانستان اوس اشغال دی او دا اشغال څرنګه ژرترژره رفع کيدای سي؟

٢. په افغانستان کې څه ډول يو حکومت بايد راسي چې اکثريت يې خپل وګڼي او ملاتړ يې وکړي خو کوم کسان او لړکي چې يې خپل نه ګڼي دومره ځان محروم احساس نکړي چې ټوپک پسې راواخلي. په امريکا ، انګليستان، فرانسه او نورو پرمختللو هيوادو کې هغه ډله چې په انتخاباتو کې بريالۍ کيږي حکومت جوړوي او مخالفينو ته په حکومت کې ځای نه ورکوي خو هغوی توپک نه پسې وراخلي بلکه موقع ورکوي چې کار وکړي. دافغانستان موجوده نظام ځکه ناکام دی چې ددولت منصبونه داهليت، لياقت، مؤثريت، احتساب او شفافيت پربنياد ندي توزيع سوي بلکه دا استعماري ګټو په حکم پر قوم، ژبه، نژاد او دتوپک پرشمير او پردوته دخدمت په اندازه ويشل سويدي. سربيره پردې، دتيرو ديرشو کلو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مـوده کـې د زمامـداړانو قـوت د خلکـو پـه تـوهين، ازارولـو، شـړلو، وژلـو او بمبـارولوکې اسـتعمال سـويدی چـې بـده نتيجـه ئـې تـول وينـو. ديـوه داسـې نظـام راتلوتـه بايـد کـار وسـي چـې د اسلافو دغـه پاليسـي بدلـه کـړي؛ کـار واهـل تـه وسپاري او ځـان ولـس تـه ورسـوي؛ راتلـونکی افغـان دولـت بايـد ولـس تـه دهغـوی د مسـتقبل يـو روښـانه تصـور او هغـه تـه د رسيدو واضـح کـړنلاره ورکـړي او دځـان سـره يـې پـه خوشـحالۍ او اميـد ديـو هوسـا او پرمختللي افغانستان لپاره ملګري کړي.

۳. مـوږ پـه داسـې يـو سيمه کې پراتـه يـو چـې ګاونـډيان مـو حريص، منـافق، د اسـلام ترنامـه لانـدې نامسلمان او نـامرد دي. خـو دبـد ګاونـډي سـره بـه هـم ځـوک دګـذارې لار مـومي. دډپلوماسـۍ اهميـت پـه همدغـه کـې او مهـارت يـې همدلتـه دی. څنګـه کيـدای سـي چـې زمـوږ پـه هيـواد کـې دګاونـډيانو مضـر رقابـت او بالوکالـه جنګ پـه همکـارۍ بـدل سي؟ او يـا لږترلـږه پـه ټکـر کـې نـه وي. کـه د کـوم ګاونـډي سـره دوسـتانه اړيکـې نسـو ټينګـولای نـو کـم تـر کمـه عـادي روابط خـو ورسره ولـرو؟ لـه شـره يـې څنګـه ځـان ساتلای سو؟

۴. مـوږ پداسې حـال کـې چـې دچـا غلامـي نـه منو، دنړيـوال کلـي يـوه برخـه او دمسـؤليت پـه احسـاس سـره دنړيـوالې ټـولنې يـو بـاوري انـډيوال يـو. افغانسـتان ددوسـتانه اړيکـو پـه درلودلـو سـره د نړيـوالې ټـولنې يـو فعـال غـړی او بزنس پارټـنر دی. هغـه بـه څنګـه دولـت وي چـې وخپـل ولـس تـه مخلـص او دهيـواد لـوړې ګټـې تعريـف کـړي؟ او څنګـه کـولای سـي چـې پـه سيمه کـې د ګاونـډيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د نړۍ د لویو طاقتونو مشروع ګټې تشخیص او د افغانستان د ګټو سره یې همږغې کړي؟ موږ څنګه ګاونډیان او نړیوال مطمئنولای سو چې د چا امن او ترقی ته تهدید نه یو خو په موږ کې د نورو مداخله هم قطعاً نسو زغملای او عواقب به یې دوی ته وخیم وي.

افغانستان ډیر مهم ستراتیژک موقعیت لري چې د مرکزي اسیا، جنوبي اسیا، چین، ایران او خلیج په منځکې پروت دی. افغانستان که مستقر وي د سیمې په ثبات او ازدهار کې لوی مثبت رول لوبولای سي. او دا هیواد هغه وخت مستقر کیدای سي چې بیطرف وي. افغانستان هغه وخت افغانانو او نوروته د سر درد سویدی چې بیطرفي یې خرابه سویده. په ۱۹مه پیړۍ کې برتانویانو، په شلمه پیړۍ کې روسانو، ورسته دافغانستان ګاونډیانو او د ۲۱ مې پیړۍ په سرکې د امریکا مداخلو افغانستان او سیمه دبحران سره مخ کړه. حتی غیردولتي او انفرادي مداخلاتو او ملیشوته پناه ورکولو هم افغانستان او سیمه بحراني کړه. دافغانستان بقاء په بیطرفۍ کښې ده چې دګاونډیانو سره ښه روابط ولري او د نړیوالې ټولنې انډیوال وي.

افغانستان او پاکستان ته د سفر په جریان کې مې د دولت د مسلحو مخالفینو مهم مشران چې پټ وه هم ولیدل. هغوی ته مې وویل چې جنګ وسیله ده او هدف ندی. جنګونه بالاخره په مذاکراتو او سیاسي حل ختمیږي. دیوې داسې مخلصې سیاسي هستې اهم ضرورت دی چې دغه لوري ته کار وکړي. هغوی ته مې واضح وویل چې زموږ د سیاسي حل تلاښ باید په هیڅ وجه د روان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظامي مقاومت دکمزورولو په منظور نه وي بلکه دیوه داسې سیاسي جبهې جوړول وي چې د اشغال ورځې ورلنډې کړي؛ هیواد او اشغالګر ټول له موجوده مصیبته خلاص کړي. دلته باید هغه کسان او عناصر دوطن دنجات لپاره منسجم سي کوم چې اوس لکه څنګه چې لازمه ده فعال ندي. هرچاته باید روښانه وي چې زموږ تحریک دمسلح مقاومت برخه نده خو په مقابل کې یې هم نه یو ولاړ. غازیانو ته مې دا هم وریاده کړه چې دجهاد په دوران کې موږ ترتاسې ډیر ولسي ملاتړ درلود ، ګاونډي هیوادونه زموږ ملګري وه کوم چې اوس ستاسې پخلاف دامریکا ملګري دي، اسلامي دنیا زموږ سره وه او په هرجومات کې پنځه وخته دعاء راته کیده (تاسې ته اوس په کعبه مبارکه کې هم دعاء نه کیږي) ؛ غربي نړۍ هم زموږ ترشا ولاړه وه کوم چې اوس ټول تاسې سره په جنګ دي. ددې ټولو امتیازاتو سره چې دروس پخلاف زموږ جهاد درلودل بیا هم چې کله وخت راورسید زموږ دوستان او دښمنان سره کښینستل او دجهاد دبري مخ یې ونیو. کیدای سي یوه مرحله راسي چې ستاسې اوسني ملاتړي او دښمنان دواړه ستاسې په غیاب کې سره کښیني او تاسې ته ووایي چې وظیفه مو خلاصه سوه؛ تاسې لرګی واست او زموږ دیګ درباندې پوخ سو. زما یقین دی ستاسې څخه به ددې ډیرو قربانیو مننه هم ستاسې اوسني دوستان ونکړي او ممکن په ګډه داسې ناروا ټاپه درباندې ولګوي چې کلونه یې بیا په پاکیدو حیران یاست. ددغسې یو حالت په فکر کې باید یاست او دیو معقول سیاسي حل طرحه باید تل درسره وی.

دسفر په اخیره کې په اسلام اباد کې وم او له هغه ځایه دکراچی پرلار لندن ته تلم. اسلام اباد کې دپاکستاني مقاماتو سره خبرو کولو ته تیار نه وم داځکه زما ورکه لا نه وه پیدا او ما هغوته دویلو منسجم څه نه درلوده. یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پالیسي مطالعاتو انستیتوت ته زما دافغان کوربه په اصرار ورغلم. هغو ته مې وویل چې پاکستان یوه ډېره خطرناکه بازي روانه کړېده؛ نه معلومېږي چې څومره به دوام وکړي او نتیجه به یې څه وي. تاسې له یوې خوا دامریکا ملګري یاست خو له بلې خوا دامریکا دمسلحو مخالفینو سره هم مرسته کوئ. دمخالفینو یو شمیر مشران په پاکستان کې ګرځي خو دګوانتانامو، بګرام او کندهار زندانونه هم تاسې په دوی ډک کړېدي او له قفسه یې دتقاضا په وختکې خریدار ته په لاس ورکوئ. دابه ترکله ادامه پیدا کوي؟ ستاسې دهمدغه دوه مخې پالیسۍ په وجه امریکا درڅخه راضي نده او وائي کافي همکاري نه کوئ، دکابل دولت خو په جار سردرڅخه ټکوي، طالبان هم ناراضه دي او دافغانستان ملت هم شاکي دی. دابه ترکله؟ دجهاد په وختکې هم تاسې تر نورو هیوادو ډېره قرباني ورکړه؛ په سختو شرائطو کې مو دجهاد ملاتړ وکړ او ملیونو افغان مهاجرینو ته مو په نره پناه ورکړه. خو دجهاد په نتیجه کې نه تاسې او نه افغان مجاهدینو ستاسې دناسمې پالیسۍ په سبب دخپلو قربانیو ثمره ولیده. داولې؟ په سیمه کې داسې هیوادونه سته چې ستاسې په نسبت یې نه دجهاد ملاتړ کاوه او نه اوس ستاسې پشان دامریکا ملګري دي خو ترتاسې اوس هم امریکاته محترم او ستاسې په نسبت په سیمه کې په ګټه او په قضایاؤ کې ترتاسې په مراتبو ډېر مطرح دي. داولې؟ تاسې باید پردغه موضوع جدي غور وکړئ. لکه افغانان چې تاسې ته اړ دي داسې تاسې هم دوی ته اړ یاست. راسئ په افغانستان کې دګاونډیانو مضر رقابت او بالوکاله جنګ په تعمیري سلوک بدل کړو چې دټولو په ګټه دی. که افغانستان دسیمې دنا ارامۍ سبب کیدای سې د ثبات وسیله ئې هم کیدای سي. خصوصاً دپاکستان دثبات لپاره افغانستان ډېر مهم کردار اداء کولای سي. راسئ! دتخریب پرځای دمسئلې پر تعمیري اړخونو فکر وکړو. افغانانو ته موقع ورکړئ چې په سیمه کې خپل موقعیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اشغال او د سيمې په ثبات او پرمختګ کې تعميري کردار اداء کړي.
دانستيتوت کسانو ډير غوښتل چې زه د پاکستاني مقاماتو سره وګورم خو
زه تيار نه وم او کور ته راغلم.

دافغانستان او پاکستان د سفرکچکول مې هم کورته راوړ او د هغه نورو
کچکولونو سره مې يوځای کړ. پدې ډول مې دڅلورو نکاتو پر بناء و
افغانستان ته د يو جامع سياسي حل د پيدا کيدو په لټه تر ديرش زره
کيلومتره ډير سفروکړ، دډيرو افغانانو دروازو ته ودريدم او ټولو ته مې
کچکول ونيو چې(ددلبرو صدقې لره ئې غواړم– هسې نه چې په دنيا پسې
دلګير يم). ګل بې خاره نه وي. د سفر په جريان کې مې ديو شمير کسانو څخه
ناخوالې هم اوريدلې دي خو زه دخپلې ورکې ملنګ وم او ملنګ که پخپل
کور کې هرڅوک وی، چې کچکول يې په څنګ کړ بيا غرور نلري دهرچا
دروازې ته په طمع دريږي. څوک يې په کچکول کې څه وراچوي، څوک جواب
ورکوي، څوک طعنه او لغاز ورته وائي او ځينې وخت يې حتی ماشومان او
لاوباله کسان ازاروي هم. زما (دقوم دملنګ) همدا حال وو. دډيرو هغو
کسانو څخه ناهيله ولاړم چې هيله ترې کيده مګر هغو بيا څه راکړل چې چا په
شمير کې نه راوستل.

ټوله شپه څراغ په لاس کې ګرځيدمه کور په کور
چې پيدا کړمه دې ښار کې کوم يو کور دی کوم يو ګور

چې معلوم کړم چا بل کړي دې تورتم کې څراغونه
څوک دمرګ په خوب ويده دي شاته کړي يې غمونه

هديره راته ښکاره سوه ټوله ښار له بده بخته
هغه کور چې چا باله به هغه ګور وو لادوخته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیـــدار وو هغه غــل وو ، یا نشـــه تللی له ځانه
له کـــــورو همدوی راوتي، ناارامـــه، پریشانه

یـــو ناڅـــا په مـــې نظـــر سو پر کړکۍ دیوه کور

....

پـه کچکولـونـو کـې راټـول سـوي معلومـات مـې تنظیم کـړل او د یـو وړانـدیز خاکـه مـې ورڅخـه ترتیـب کـړه. دا پـه حقیقـت کـې زمـوږ د خلکـو داکثریـت نظـر دی. طرحـه دهیڅـا موقـف سـل پـه سـلو کـې نـه تمثیلـوي خـو دهرڅـا څـه پکښـې سـته او پـه لـږ ګذشـت اویـا فشـار دتوافـق سـبب کیـدای سـي؛ کـار ورتـه پـه کـار دی خـو جدي کار.

د سفرونو پـه نتیجـه کـې مـې دورکـې د پیـدا کیـدو ترڅنـګ ځینـې نـورې ګټـې هـم وکـړې او هغـه دا اول مـې خلـک او ملګـري وپیژنـدل او بـل مـې د خپـل ولـس پـر شـرافت، عالیجنـابی او درونـد توب نـورهم یقیـن پـوخ سـو. بیشـکه، دا عظـیم قـوم دهـر چوپـړ مسـتحق دی. کـه څـوک یـو قـدم ددوی پـر لـور صـادقانه واخلـي دوی څـو قدمـه ورتـه لبیـک وائـي. دوی همداسـې د انځـر ګلانـو تـه سـترګې پـه لاره دي. پـه سـفر کـې مـې دتعلیمیافتـه طبقـې څخـه ګیلـه وسـوه چـې لـه ولسـه ډیرغـواړي او لـږ ورکـوي. چـې څـومره بـه ډیـر تعلیمیافتـه وو هغـومره بـه یـې تقاضا ډیره او د خدمت عرضه به یې کمه وه.

پـه پـای کـې دادی ستاسـو محترمـو مـخ تـه د خپلـو سـفرونو او هلوځلـو نڅـوړ (د افغانسـتان دبحـران د سیاسـي حـل د وړانـدیز خاکـه) ایـږدم. پـه غـور یـې ولـولئ او دلاندې نکاتو په مورد کې لطفاً خپل نظر راکړئ؛ دځواب مو منتظر یم.

- دغه وړاندیز (فارمول) اصلاح کړئ څو نهائي شکل واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- دغـه وړانـديز څنګـه عملي کيـداى سـي؟ عملـي لار بـه يـې کومـه وي؟. (ترهرڅه اول فکر جوړول پکـار دي. چـې فکـر جـوړ سـو بيـا پـه عمـل کـې دهغـه د پيـاده کولـو ضـرورت دى. پـه رود چـې څـوک ګـډيږي ګـودر بـه ګـوري. اوس چـې فکـر جـوړ او فـارمول پيـدا سـو؛ سـوچ پـه کـار دى چـې څنګه عملي سي).

- ستاسـو پـه فکـر پردغـه لار څـوک تـلاى سـي؟ نومـان يـې کـوم دي؟.(کلـه چـې فکـر جوړ او دريـاب تـه د ورګډيـدو ګـودر معلـوم سـو نـو بيـا همفکـره ملګـري پيـدا کـول پـه کـار دي چـې دنجـات سـاحل تـه دا کښـتۍ پـه ګـډه پورې باسي؛ دا ديوه سړى کار ندى بلکه ډله ايز تکل غواړي).

درناوي

دکتور فاروق أعظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغانستان د بحران سياسي حل

۱۰ فبروري ۲۰۰۹

د افغانستان د اساسي قانون د ۲۴ مادې د حکم په اساس دې د راتلونکو انتخاباتو پر ځای لويه جرګه په لاندې ډول راوبلل سي:

الف. د افغانانو د خپلمنځي خبرو پيل:

۱. د باور فضاء رامنځته کول: د دايمي سولې په منظور د خبرو تر پيل د مخه د متخاصمو ډلو ترمنځ د باور د فضاء رامنځته کيده ضرور دي؛ په نشراتو کې دې يو د بل خلاف مضر تبليغات بندول او په عوض کې د پخلاينې خبرې کول.

۲. د متخاصمو ډلو ترمنځ دې د تفاهم په منظور بيطرفه او د خير خلک وګرځي.

www.hewad.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. د حسن نیت د ښوولو لپاره د یوشمیر بندیانو خوشې کول.

۴. یوپربل د تورونو اخیستل او پر سرونو د جایزو لغو کول.

۵. د اوربند اعلان. د اوربند ثارنه یو ګډ کمیسون کوي او دواړه خواوې کمیسون ته د دندې د اجراء لپاره سرې او لازم امکانات برابروي.

ب. لویه جرګه:

- د افغانانو، ګاونډیانو او نړیوالو سره تر تفاهم وروروسته، اسلامي کنفرانس دیوې بین الافغاني جرګګۍ له جوړیدو سره مرسته کوي چې د لویې جرګې د جوړیدو او رابللو لپاره کړنلاره جوړه کړي.

- لویه جرګه د افغاني ټولو متخاصمو، مطرح، معتنابه ډلو او پوهو شخصیتونو له منځ څخه د اسلامي کنفرانس په مرسته رابلل کیږي. د لوئې جرګې په درشل کې ټول سیاسي بندیان خوشې کیږي. اوربند دوام لري او وسله والو مخالفینو ته په سیاسي پروسه کې د ځای ورکولو له لارې جګړه عملاً ختمیږي.

- د سولې ابتکار ته د لارې د هوارېدو په منظور لویه جرګه په اوسني اساسي قانون کې لازم تعدیلات راولي او د افغانانو ترمنځ د یو آزاد، آرام او پرمختلونکي افغانستان لپاره په یوه روښانه فضاء کې مستقیمې او غیر مشروطې خبرې پیلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- لویه جرګه د خپلمنځي تفاهم په نتیجه کې د هیواد لپاره قیادت تثبیتوي او یو بیطرف شخص د حکومت په جوړولو چې ټولو جنګي خواوو ته قابل قبول وي مکلفوي. د دولت موجوده رئیس خپله چوکۍ او صلاحیتونه د لوئې جرګې په مخکې و دغه منتخب شخص ته سپاري او هغه پخپل وار و اسلام، هیواد او اساسي قانون ته د تعهد او وفادارۍ لوړه کوي.

- د لوئې جرګې د غړو لخوا د دولت و نوي مشر ته په اسلامي طریقه تر بیعت ورسته لویه جرګه رخصتیږي او پرخپل ځای د هر ولایت څخه دري تنه نمایندګان پریږدي (دیني عالم، قومي مشر او د عصري علومو تعلیم یافته) چې د ولسي جرګې وظیفه اجراء کړي. د دولت نوی رئیس خپله کابینه د غه ممثلی ولسي جرګې ته د اعتماد د رائې د اخیستو لپاره معرفي کوي.

ج. حکومت:

- انتقالي حکومت ملي وحدت ته متعهد او د ناپیلو او مسلکی کارپوهانو څخه جوړ دی.

- انتقالي دوره دري کاله ده.

- انتقالي حکومت ائتلافي ندی؛ مشر او د حکومت غړي یې د کوم هیواد یا افغاني ډلې نمایندګي نکوي خو د چاسره د ښمني هم نلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددولت واک دچا یا ډلې یا کوم هیواد پرضد نه استعمالیږي بلکه دافغانستان دعلیا ګټو په خدمت کې دي.

- دافغانستان دولت تعهد کوي چې د نورو هیوادو په داخلي چارو کې مداخله نکوي او اجازه نه ورکوي چې خاوره یې د نورو پر ضد استعمال سي. او کوښښ کوي د سیمې او نړۍ په ثبات او پرمختګ کې لازم مثبت رول ولوبوي.
- د افغانستان ګاونډیان ددغه هیواد په داخلي چارو کې د عدم مداخلت تعهد کوي او د م. م. د امنیت شورى ددوى دغه تعهد تضمینوي او پرهغه هیواد تعذیرات لګوي چې په راتلونکې کې د افغانستان په چارو کې مداخله کوي.
- افغانستان دیو ازاد هیواد په توګه دنړیوالې ټولنې یو فعال غړى دى. د ملګرو ملتو مؤسسه انتقالي دولت په رسمیت پیژني او د هغه ملاتړ کوي.
- انتقالي حکومت د هیواد د استقرار او پرمختګ لپاره پنځه کلن انکشافي پلان جوړوي او نړیواله ټولنه تعهد کوي چې افغانستان ته خپلې اقتصادي مرستې جاري ساتي.
- خارجي پوځونه د یو کال په موده کې له افغانستانه وځي. ناټو د افغانستان فوج ته هغه مځکني او هوائي حربي وسایل پریږدي چې دداخلي امن لپاره ضرور دي. دناټو دفوجونو ځای اسلامي فوج نیسي چې په هغه کې ګاونډیان او هغه هیوادونه شامل ندي چې اوس په افغانستان کې فوج لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په ایران او پاکستان کې ټول مهاجرین د دوو کالو په موده کې د م. م. د مؤسسې په مرسته افغانستان ته ستنیږي او داخلي بیځایه سوې کورنۍ ځای پرځای کیږي.

- انتقالي دولت ټوله غیرمجازه وسله له افغانانو ټولوي او بهرني مسلح افراد او ګروپونه له افغانستانه رخصتوي. که څوک پاتیږي د دولت او نړیوالو مقرراتو مطابق د مهاجر په ډول معامله ورسره کیږي.

- افغانستان یو اسلامي هیواد او د اسلامي امت یوه برخه ده. د اسلامي کنفرانس په مرسته د اسلامي نړۍ د معتبرو علماؤ یوه ډله د افغاني علماؤ سره انتقالي حکومت ته په ځینو مهمو اسلامي مسائلو کې مشوره ورکوي لکه د ښځو تعلیم، کار او حجاب ئې، د عصري علومو زده کړه، د عصري الاتو لکه د رادیو، تلویزیون، ... استعمال او داسې نور مسائل. چا ته باید اجازه ورنکول سي چې د پیشرفت په نوم د اسلام حنیف دین تخریب کړي او یائې د ټولنې د پرمختګ په لار کې خنډ کړي.

- انتقالي حکومت د خپلې دورې په دریم کال کې چې خارجي قواوې وتلې، وسلې ټولې سوې او اکثره مهاجر او بیځایه سوې کورنۍ پرځای سوې وي اساسي قانون تدوین او د لوئې جرګې په تصویب یې رسوي.

- انتقالي حکومت په اخیرو شپږو میاشتو کې د اساسي قانون مطابق د اسلامي کنفرانس او ملګرو ملتو په مرسته د دولت د مشر او شورى

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره انتخابات کوي او د خپلې دورې په پای کې واک ونوي منتخب مشر ته سپاري.

- د انتقالي دورې رئیس او وزیران په راتلونکې لومړنۍ دوره کې د دولت د ریاست او یا وزارت دنده نسي ترسره کولای.

ومن الله توفیق

===============

www.hewad.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library